

Vencser László

Felelős szabadság

Mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyar nyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Vencser László
Felelős szabadság

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv 1998-ban jelent meg a csíkszeredai Státus Könyvkiadó gondozásában, Jakabffy Tamás szerkesztésében. A könyv ISBN azonosítója: 973-98901-5-6. Az elektronikus kiadást szabadon lehet használni lekipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint. Minden más szerzői jog a szerzőé, Vencser Lászlóé és a Státus Könyvkiadóé.

Tartalomjegyzék

Impresszum.....	2
Tartalomjegyzék	3
Előszó	4
Kedves Olvasó!.....	5
Változó egyház a változó társadalomban	6
Átalakulások – emberi nézőpontból.....	6
Gondolatok az egyházmegyei zsinat margójára	15
Az egyház látható és kegyelmi valóság.....	21
Az egyház szent és bűnös volta	22
Felelősségvállalás – sorsközösség-vállalás	24
A lelkiismeret méltósága és döntő szerepe életünkben	26
Lelkiismeretünk szava döntő	27
Felelős szabadság	28
Mennyire szabad a lelkiismeret?.....	30
A karizmák és az erkölcsi felszólítás	32
A tervezés erkölcsi szemlélete	34
Az egyház illetékessége szociális és gazdasági téren.....	36
Piac és erkölcs.....	38
A szekták és az egyház megújulása	41
Az elvek és az irgalom	43
Keresztény és magyar jövőnk esélyei	46
Élet és halál.....	49
Élet és halál.....	49
Jézus pedagógiája.....	51
Adj nekünk békét!.....	52
Töprengés Karácsony előtt	52
Az öröm hírnökeinek érkezése.....	54
Boldog karácsonyt a félelmek árnyékában!.....	55
Nyugati iskola – hidat építeni.....	56
A linzi egyházmegye	56
A tanács, amely nem bólogat	59
Csíksomlyó üzenete Bécsben.....	62
Márton Áron idekint is kötelez	63
Diplomata a nehéz években	66
Muzulmánok a nyugat-európai országokban.....	68
Vencser László hálaadása	73
Vencser László ezüstmiséjén	74
Fél évszázad teltével.....	78
Tisztelt Vencser Tanár Úr, Kedves Laci!	82
Ami tehető	85
Egyházunk finanszírozásának módozatai.....	85
Az egyháztanács pénzügyi bizottsága	88
Közelebb a valósághoz	89
A csíksomlyói Jakab Antal Tanulmányi Ház ünnepélyes megnyitóján.....	91
A csíksomlyói Jakab Antal Tanulmányi Ház kínálta lehetőségek.....	92
Ne hagyjátok a gyulafehérvári „Teológiát”!.....	94

Előszó

„Háztól házig házal a haza
 Kiáltjuk: jöjjön már végre haza!”
 (Kiss Dénes)

„A változó társadalomban az egyháznak meg kell tennie mindent annak érdekében, hogy válaszaiban benne legyen az örök, változatlan Isten, de igehirdetése, megnyilatkozásai révén a mai emberhez szóljon, aki érthető szavakat, szerető *szolgálatot vár*” – írja e kis könyv klerikus szerzője, Vencser László.

A ditrói születésű, jelenleg Linzben (Ausztria) dolgozó, erkölcsoteológiából doktorátust szerzett, a világ és egyház sorsát érdeklődve figyelő erdélyi katolikus pap legkülönbélebb összefüggésekben használt „kulcsfogalmai” közül mindenképpen kiemelésre érdemesek: a felelősség, a szabadság, a pluralizmus, a közösség, a kihívás, a párbeszéd, a tervezés és – nem utolsósorban – a személyes morális norma, a lelkiismeret. E fogalmak mögött hitelet érdemlően jelenik meg egyrészt mint *élettapasztalat*: a vissza nem fordítható múlt és a különféle problémáktól terhes jelen, másrészt pedig mint *sejtés*: „az idők jeleiből” kikövetkeztethető jövő.

A kis fejezet-csokrokba összeszedett szövegek műfajukat tekintve tanulmányok, újságcikkek, erkölcsi témájú eligazítások, gazdasági vonatkozású mérlegelések, ünnepnapokhoz kötődő meditációk, zsinati reflexiók, a Márton Áron- és Jakab Antal-évfordulókhoz kapcsolódó megemlékezések, saját életrajzi visszaemlékezések és barátok alkalmi elismerő „méltatásai”. Megjelenítődnek még a felsoroltakon kívül nemcsak korunk egyetemese egyházának, de azon belül erdélyi egyházunknak is sajátos lelki és anyagi vonatkozású gondjai, s ugyanakkor olyan mai kérdések is, mint az anyagi elszegényedésben előre mutató egészséges piacgazdálkodás (nem a korlátozhatatlan vadkapitalista piaci lökdösődés!) kínálta lehetőségek, a szekta-jelenséggel összefüggő kihívások, aztán meg a magyarság, a kereszténység, az európaiság figyelmen kívül nem hagyható kérdései-feleletei, a külföldre szakadt fajtestvérek sorsa és ehhez hasonlók.

Széles látókörű kitekintése és éles világlátása nyomán a nyugati és keleti világban egyformán járatos szerzőnek az az egyértelmű üzenete az Olvasó számára, hogy az elkövetkező időszakban mind a világban, mind az egyházban *nem a hatalom s az uralkodás, hanem a szolidáris szolgálat lesz mindennél fontosabb*.

„Linzben maradok és teszem szülőföldemért azt, ami tőlem telhetik” – írta Vencser László átmenetileg megkarcolt lélekkel nem is olyan régen, 1996-ban. (*Köszönet egy idős paptestvér emberi szolidaritásáért*, Linz, 1996 október 13). Ám ennek ellenére is folytonosan stratégiaileg fontos bázisokat épített (külön is kiemelésre érdemel a csíksomlyói Jakab Antal Tanulmányi Ház), tornyokat, összekötő hidakat „hazafelé”, szülőföldje felé vivő irányban, s ezeknek a hidaknak a tartópilléreit erősítgeti ma is egyfolytában, önzetlen szolgálatával. Én ezért titokban azt remélem – hiszen Vencser szíve ma is itthon ver, s lélekben maga is megszakítatlanul itthon van –, hogy e hidak valamelyikén a Gondviselés nemcsak ezt a kiadványát, de egy szép napon őt is *hazahozza, a hazai szolgálatra*.

Jakab Gábor

Kedves Olvasó!

Az itt összegyűjtött írások a visszanyert szabadság utáni években láttak napvilágot. Az 1989/90-es változások tették lehetővé, hogy gondolatainkat írásos formában is közölhessük másokkal. Ezek a szövegek azonban nem öncélból születtek, hanem azért, hogy jelen és jövőnk életünk alakítása érdekében gondolkodásra készítsenek. Korunk követelménye, hogy egyénileg és közösségileg gondolkodjunk, stratégiákat készítsünk és ily módon világunkat, különösen régióink életét, az emberek magatartását, saját magunk viselkedését építő kritikával szemléljük, illetve „megszólítsuk”. Remélem, hogy az ENSZ Emberi Jogok Chartájának 50. Évfordulóján megjelentetett írások segítséget nyújtanak mindazoknak, akik „az új bort új tömlőkbe” akarják önteni – amit Isten és ember mindannyiunktól elvár.

Külön megköszönöm Jakabffy Tamásnak, a *Keresztény Szó* szerkesztőjének azt a szakmai munkát, amellyel ezeket a szövegeket lektorálta és a kötet „látványát” megtervezte. Hasonlóképpen köszönet a Kiadónak, hogy volt szíves felvállalni e könyv megjelentetését.

Linz/Csíkсомlyó, 1998. Mindenszentek ünnepén

A Szerző

Változó egyház a változó társadalomban

Átalakulások – emberi nézőpontból

A romániai társadalomban 1989-90 óta számon tartható változások nyilvánvaló módon hatással voltak és vannak az egyházakra – s így természetesen a katolikus egyházra is. Mindegyik felekezeti hívei, az erdélyi katolikus egyházéi is, saját bőrükön tapasztalták és érzékelik folyamatosan a változások következményeit, az azokkal járó újabb kihívásokat és az új próbálkozások, vajúadások terheit.

Amikor ebben a változó időszakban az egyház helyzetét és „az egyházon belüli” ember szerepét próbáljuk vizsgálni, tisztáznunk kell, milyen egyházképekkel állunk szemben, illetve melyik egyházképet akarjuk valósággá tenni és azt a mindennapok zajában hatékonyan megélni, alkalmazni. Csak a korunkra alkalmazott, arra érvényes és vonzó, kikristályosodott egyházkép segít a változások révén beállt helyzetből, helyzetekből adódó vallási, emberi s az ezekkel párhuzamosan jelentkező összes többi probléma megoldásában.

Az ember minden korban igyekezett vallási élete lényegi kérdéseként, hitének segítségével megtapasztalni az egyházat, amelyhez tartozik; nemcsak elméletben, hanem a napi valóságban is látni akarta azt, amiről az igehirdetésben, a katekézisben beszéltek neki. Az újabb lelkiségi mozgalmak – közöttük, mellettük pedig az ifjúsági lelkigondozás, illetve a rétegpasztorációk – napjainkban is emberközeli akarják hozni azt a közösséget, amelyet Jézus egyházként megalapított. Ha nem sikerül az egyházi tevékenység révén ilyen tapasztalati módon megmutatni a Jézus-közösséget, mindenkinek felül kell vizsgálnia a maga egyházképét, az egyházzal kapcsolatos szemléletét. Az egyház hitben való tapasztalása ugyanis elengedhetetlen.

Egyházképek

A történelem folyamán kirajzolódott egyházképekből csupán négyet említünk most, négy nézőpont szerint, amelyek a forrásból kiindulva elvezetnek korunkba, a második évezred végéhez. Ezek a következők: 1. bibliai értelmezetségű egyház, 2. szimbolikus-személyi értelmezetségű egyház, 3. intézményében értelmezett egyház, 4. közösségként (kommunióként) értelmezett egyház.

1. Az egyház bibliai értelmezése

Jézus követése szorosan kapcsolódik Isten Országának valóságához, az örömhír elfogadásához. Isten népének közössége az elért Ország polgárainak/alanyainak közössége (vö. Mk 1,16-20; 3,13-19; 6,6-13; Mt 8,11k; 19,28; Lk 22,29k). A húsvét utáni hit is abból a tapasztalatból táplálkozott, amely az egyetemes evangelizációt követő küldetésből fakadt, kapcsolódva a meghirdetett eszkatológikus lakomához (Lk 24,29k; Mt 28,16-20; ApCsel 1,4-8). A pünkösdi esemény alkalmával a Lélek különféle adományai mindenkire kiáradtak, így erejében Isten új népe jött létre (ApCsel 2,2-21; ld. Joel 3,15).

A hit közösségi szempontjára utalnak az első hívek megnevezései, amelyek tükrözik az őskeresztényi közösségek alapstruktúráját. Ezt a következő fogalmak igazolják: „szentek” (ApCsel 9,13), „választottak” (Mt 22,14), de különösképpen „Isten szent népének gyülekezete” (ekklészia tou Theou). E megnevezések „folytatásai” az ószövetségi fogalomnak, amikor Izrael népe önmagát mint Isten népét értelmezte: Isten összegyűjtötte népét (sinai szövetség),

amely elfogadta szavát és dicsérte őt. A nép számára Isten a központ. Izrael Isten tulajdona. Az ő tulajdon népe, akivel szövetséget köt: „Én vagyok a ti Istenetek és ti az én népem” (Lev 26,12).

Izrael népének Istennel való kapcsolata, hite elválaszthatatlan a néppé-levés politikai és teológiai vonásaitól. Ebből következik, hogy amilyen mértékben hisz Izrael Istenben, olyan mértékben lesz Isten népe a környező népek körében. (Alkalmazva ezt az ószövetségi tapasztalatot korunk Isten-népének életére azonnal látható, mennyire hatással vannak egymásra az egyházi és társadalmi életben a vallási, teológiai, politikai stb. jelenségek.)

Az új szövetség népe az ószövetségi Isten-népe tényét beteljesülve látja. Ő ennek örököse (1Pt 2,9). Pál apostol írásai az ószövetségi kijelentéseknek „krisztológiai” hangsúlyt adnak. Isten népe mint Krisztus teste jelenik meg, az egyház az Eukarisztia révén, jelekben létezik (1Kor 10,16; 11,24). A közösség Krisztus testének közösségévé válik a világban és a világegyetemen. Az identitását mindenki a test tagjaként találja meg. A tagokat a Lélek kapcsolja össze, de ugyanakkor differenciálja is. Az egyéni adottságok folytán kialakítja ugyanis azokat a szociális karizmákat, amelyek Krisztus testének (az egyháznak) és az emberek javának szolgálatára vannak rendelve.

Ezek a bibliai alapok tették lehetővé, hogy a történelem folyamán kialakuljanak a különféle egyház-értelmezési modellek.

2. Az egyház szimbolikus-személyi értelmezése

Az egyházat különösen az egyházatyák mutatták be személyi valóságként. Igen kedvelt forma volt ez a maga korában. Szimbólumok, képek sokaságát használták. Amikor az egyházat jellemezték, azt Jézushoz és az egyes hívőkhöz való személyes kapcsolat révén magyarázták. Ezekben a kapcsolatokon keresztül találkozunk a következő megnevezésekkel: „szűz”, „menyasszony”, „anya”. A nőiesség eme ősi szimbólumainak segítségével magyarázták – és magyarázzák napjainkig – az egyház misztériumát, közelebb hozzák az emberek tapasztalati világához. Ezeket a képeket használja H. de Lubac, Hugo Rahner, H.-U. von Balthasar is.

Az egyház mint szűz jelzi az állandó készséget, amelynek segítségével az ember hisz Istenben és a Lélek erejében befogadja a Fiút. Eme értelmezés révén a Szentháromság kerül az előtérbe.

Mint anya megszüli a Fiút és az emberré lett Istent megjeleníti a világban. Második Évaként, „minden élők anyjaként” mutatkozik meg.

Az egyházat Szent Ambrus óta mint jegyest is bemutatják. Ez a kép hangsúlyozza, hogy ez a közösség nem azonos a krisztusival, sőt eljuthat a romlottság állapotába is: hűtlen lesz (párhuzama: Izrael hűtlensége Jahvéval szemben). Bűnössége és hűtlensége ellenére mégis megmarad, mert Jézus örök szeretetével szereti és megszenteli (Ef 5,25k). A krisztusi szeretet révén már nem tud visszakerülni a „nem nép” állapotába.

Az egyházatyák az egyháznak Jézushoz való személyes kapcsolatát a természetből, mitológiából, tapasztalatból vett szimbólumokkal is érzékeltetik: szőlőhegy, szőlő, Isten városa, galamb, hold, hajó stb. Ezekkel a szimbólumokkal is megpróbálták közelebb hozni az egyházat az emberhez.

3. Az egyház intézményi értelmezése

A késő középkorban, a császár és pápa közötti viták idején a jézusi misztériumra épülő egyházértelmezés veszendőbe ment. Strukturális és hatalmi viták választották szét a lelki-misztikus képet és a dogmatikus szerkezeti szemléletet. Amikor a reformáció révén az egység is megbomlott, az ellenreformáció (tridenti zsinat, Bellarmin Róbert, a Római Katekizmus)

létrehozta az egyház „intézmény-értelmezését”, amely – különösen a 19. század második felében, az I. vatikáni zsinat után felerősödve – rányomta bélyegét az utóbbi négy évszázadra. (Csak a II. vatikáni zsinat tudta ezt az egyházképet relativizálni. De a máig tartó viták – különösen a zsinatot ellenző konzervatív körökben – igazolják, hogy ez a kép milyen nagy hatással volt a gondolkodásra és a cselekvésre.)

Ebben az egyház-tapasztalatban előtérbe került az intézmény hierarchiai szervezete. Az egyház mint tökéletes üdvözítő „társaság” – *societas perfecta* – létezik, amely Istentől az összes szükséges üdvösségi eszközökkel rendelkezik (hivatallal és szentségekkel). A többi felekezetektől eltérően híveinek a hierarchia révén közvetíti a természetfeletti üdvösséget. Ezt a lelkiséget jellemezte a klérus és a laikusok közötti erős megkülönböztetés. Ebből következett, hogy a laikusok (világiak) feltétel nélküli engedelmességgel tartoznak a hierarchiának. Ez a hierarchikusan felépített egyház a korok „bűnös tévedései” közepette „erős várként” jelentkezett és mint „dicsőséggel telített ház” lépett a világ elé. Ebben a formában megpróbálta az egyház a világban az örökkévalóságot kivetíteni.

Mária istenanya mellett, aki az egyház anyja, megjelenik a Róma püspökének, a pápának tulajdonított új fogalom, a szent atya. Így válik a pápa az egyház iránti ragaszkodás jelképévé – mint Isten pásztori gondoskodásának megtestesítője. Különösen az üldözések idején homogén hitalapként jelenik meg, védi a hit lényegét a kívülről jövő veszélyekkel szemben.

Napjainkban e kép gyengéje, hogy a szekularizált, pluralisztikus világban nem dialógusképes más világnézetekkel és csoportokkal. Az egyházat gettóba zárja, a feltörekvő újat eleve negatív módon ítéli meg és elmarasztalja. A zsinati megújulás óta – amikor az egyház „hivatalosan meghirdette” jelenlétét a szekularizált világban és elkezdte a világgal, más vallásokkal, kultúrákkal, az ateizmussal stb. a párbeszédet – ezzel az egyházképpel alig lehet valamit is kezdeni. Ideig-óráig hangoztathatja ennek létjogosultságát, de hosszú távon egyházi tevékenysége öncélúvá válik.

4. Az egyházi közösség értelmezése (communio)

A II. vatikáni zsinat gyökeresen revideálta az utóbbi négyszáz évben ápolott egyházképet. Maga az egyházi tapasztalat – a két világháború, de különösen a második borzalma – vezetett az áttöréshez, amely egyfelől a biblikus-patrisztikus forrásokból, az eredetből tájékozódott, másfelől a szekularizált világban akarta a realitás birtokába juttatni az egyházat. Különösen a lelki mozgalmak révén, amelyek élő csoportokban, fiatalok, szerzetesek stb. körében jöttek létre; kialakul a hívő tapasztalati kép, amely a hittel telített közösségben érezhető meg.

Ez a kép, amely a biblikus-patrisztikus gondolatra épül, ám ugyanakkor az eukarisztikus misztériumot, a titokzatos Testet helyezi a középpontba, nem hagyja figyelmen kívül az egyház társadalmi realitását. Az egyház önmagát mint „szentséget” értelmezi, ahol az Atya és Fiú kapcsolata megvalósul, illetve a Lélek szeretete cselekvően jelen van. Így láthatósága még a szociológiai leírás nyomán sem lesz pusztán külsőség, hanem magában hordozza teológiai értelmezését. Az egyház tartalmi és formai valósága ily módon elválaszthatatlan egységben jelentkezik. Isten népe csak akkor igazi közösség, csak akkor valósul meg a kommúnió a hitben, ha az élet minden területén csak mint hitközvetítő, Istennel kapcsolatot teremtő – és semmiképp sem önmagát központba állító – valóság jelenik meg.

Ennek az egyháznak a megtapasztalásánál az alábbi tényezők játszanak kulcsszerepet:

a. Isten vándorló népeként az egyház a testvérek közössége, amely más testvéreivel, illetve testvéreiért úton van Isten országa felé. Úti társasággá válik, az emberiség nagy családjává lesz. Ugyanakkor a remény vándorló közössége, központja az Eukarisztia, az öröm forrása. A II. vatikáni zsinat óta az Eukarisztia ünneplése az egyház megtapasztalásának döntő helyévé, alkalmává lett. A közösség itt ismét – Krisztus testéből fakadóan – „Isten új népévé” lesz.

b. Az egyház minden szinten mint bűnösök közössége tapasztalható. Gyengeségeivel és bűneivel, gyakran ellentmondásaiban jelenik meg. Bűnös és emberi mivolta annyira rányomja bélyegét mindennapi formájára, hogy szentségi mivolta kontrasztként hat. Ontológiai szentségét azonban bűnös megjelenése nem szünteti meg, de néha láthatatlanná teszi. Bűnössége a bánat és önbírálat jegyében óriási erőt jelent és megakadályozza triumfalista hajlamának kibontakozását.

c. Napjainkban az egyház legvilágosabban a szegényekkel való szolidaritásban ismerhető fel. Különösen a harmadik világgal – de nem kevésbé a posztkommunista országokkal – szolidaritást vállalva mutatkozik meg az egyház valóságos jelenléte. A sorsközösség vállalása, az igazságtalanság elleni küzdelem (mint azt Romero érsek példája mutatja) növeli az egyházhoz való ragaszkodást. Így sikerül teljesíteni az egyetemes „szentségi” küldetést (LG 48) a béke és igazságosság érdekében

Laikusok az egyházban – Isten vándorló népe

A II. vatikáni zsinat tanításában az egyház önmagát mint az Isten és ember közötti, illetve az emberközi egység jelét és eszközét értelmezi (LG 1). Az egyházzal szülő konstitúcióban (LG 3) ezt így írja le: „Az Eukarisztia kenyérének szakramentuma ábrázolja és meg is valósítja a hívők egységét, akik egy testet alkotnak Krisztusban (vö. 1Kor 10,17). Minden ember meg van hívva erre a Krisztussal való egységre.” Ezzel az egyház elbúcsúzott attól a szemlélettől, amely szerint „egyenlőtlenek közössége” volna. II. János Pál pápa ezt a gondolatot így fogalmazta meg: „Ha az ember jól átgondolja, lényegében sokkal többet jelent kereszténynek lenni, mint püspöknek, még akkor is, ha Róma püspökéről van szó.” (Átlépni a remény küszöbén). Ez azt jelenti, hogy a laikus (világi) az egyház lényegének és létének meghatározója. Az eddig „nem-szakembernek” tekintett laikus Isten népének felnőtt és felelősségviselő polgárává lett.

Ezt az alapvető értelmezési változást érzékelteti a két egyházi törvénykönyv megfogalmazásainak összehasonlítása (1917, 1983).

Codex Iuris Canonici 1917: a második könyv címe De Personis, felépítése a következő: De clericis; De clericis in specie (pápa, ökumenikus zsinat, bíborosok, római Kúria, püspökök, papok és szerzetesek). Összesen 595 kánon. A harmadik könyv a laikusokról mindössze 44 kánon keretében szól. Az első kánonban ez olvasható: „A laikusok rendelkeznek a joggal, hogy az egyházi fegyelem normáinak megfelelően a lelki javukat és különösen az üdvösséghez szükséges segítséget a papságtól elfogadják.”

Codex Iuris Canonici 1983: A második könyv címe: De Populo Dei, előbb tárgyal a világi hívekről, majd a lelkészekkel, illetve a hivatalok viselőivel folytatja (204-329. kánonok). Csak később szól az egyház hierarchikus felépítéséről és a püspökökről (330-367. kánonok).

Isten népe és a szolgálatok sokfélesége

A megkereszteltek közösségének egysége magába foglalja a szolgálatok sokféleségét. A meghívás, hogy megvalósítsák Krisztus küldetését, mindenki együttműködését „követeli meg”. A szolgálatok és feladatok sokféleségét Krisztus és a Lélek adományának kell tekinteni. A feladat az egyház, a közösség (fel)építése: „Ezért ti is, mivel oly buzgón kerestek a lelki adományokat, törekedjete arra, hogy az egyház épülésére bőven részesedjete bennük.” (1Kor 14,12)

A laikusok küldetése és feladata az egyház lényegéhez tartozik, amely a mai világban – ahol fokozódó közömbösségnek és szekularizmusnak is tanúi vagyunk – tulajdonképpen csak a laikusok által tud jelen lenni. A világiak kategóriáján belül különös helyet foglalnak el a nők. Ezt korunkban nem lehet figyelmen kívül hagyni.

A világiak a maguk küldetését a hit, a keresztség és bérmálás révén kapják, részesülve Krisztus papi, prófétai és királyi hatalmában. A LG 34-ben a zsinat kijelenti, hogy a prófétai hatalom nem csak a hierarchia révén valósul meg. A laikusok nélkül ugyanis a mai legfontosabb feladat, a hit továbbadása a jövő nemzedékeknek – nem lehetséges. „Az egyház sorsa és jövője a laikusok kezében van. Ma még inkább, mint a klérus kezében.” (König bíboros az 1986-os bécsi Lelkipásztori Napokon)

Szolgálatok és együttműködés

A klerikus-laikus viszonyt a kölcsönös tisztelet kell hogy jellemezze. A felelősségteljes küldetés csak a szolgálatok sokféleségében lehetséges, amely szolgálatokat csak közösen lehet teljesíteni. Az egyházi hivatal, amelyet ugyancsak karizmaként kell értelmezni (1Kor 12,28), nem „ragadhatja magához” a különféle karizmákat, hanem kötelessége azokat védelmezni, sürgetni kibontakozásukat, koordinálni és integrálni őket. A zsinat hangsúlyozza: „az a különbség ugyanis, amelyet az Úr hozott létre a felszentelt szolgák és az Isten népének többi tagja között, egymásrautaltsággal jár együtt, minthogy a pásztorokat és a többi hívőket szükségszerű kölcsönösség fűzi össze: az egyház pásztorai – az Úr példáját követve – szolgálnak egymásnak és a többi hívőnek, ezek viszont lelkesen ajánlják fel együttműködésüket pásztoraiknak és tanítóiknak. (LG 32) Az Egyházi Törvénykönyv 275/2. kánona ezeket mondja: „a klerikusok feladata, hogy elismerjék és pártolják a küldetést, amelyet a laikusok az egyházban és a világban kifejtnek.”

A LG 31 a világ szolgálatáról így ír: „Sajátos hivatásuk alapján a laikusok dolga az, hogy az ideig való dolgok intézése és Isten szerint való rendezése által keressék az Országot. A világban élnek, vagyis a világnak mindenféle feladatában és munkakörében, a családi és a társadalmi élet megszokott körülményei között: mintegy ezekből a szálakból van szöve életük. Itt hívja őket Isten, hogy szerepük a kovászé legyen.” Ezt nem szabad tévesen értelmezni, mintha legalábbis alternatívákkal állnánk szemben. Nincs ugyanis a világot figyelmen kívül hagyó üdvözlő szolgálat. A világ-szolgalat nélkül az üdvözlő szolgálat elveszíti a valósághoz való viszonyát, üdvözlő szolgálat nélkül pedig a világ-szolgalat bürokratikus menedzsmentté válik. Mindenesetre a laikusok az egyházba olyan élet- és világtapasztalatot hoznak, amely nélkülük az egyház számára rejtve és hozzáférhetetlen maradna (család, szexualitás, munkahelyi erkölcs stb.)

A mai helyzetben az *egyházi hierarchia feladata*, hogy a klerikusok és a laikusok együttműködésének fontosságát elismerje és megvalósítását sürgesse. Nem szavak, nem nagy kijelentések, hanem tettek szükségesek. Jóllehet térségünkben az anyagiak általános hiánya hátráltatja laikusok masszívabb egyházi alkalmazását, igenis kiaknázható az önkéntesen végzett munka és felkínált tevékenység (egyháztanács, pénzügyi bizottság, nőegylet, ifjúsági mozgalom stb.). Egy egyházmegyei zsinatnak is legfőbb feladata, hogy a II. vatikáni zsinat tanítását magáévá téve a laikusoknak az egyházban kijáró helyet kivívja.

Az egyház jövője tulajdonképpen attól függ, hogy képes-e ebben a tekintetben a kihívásokra válaszolni. Olyan korban, amikor a helyi egyház is a *kis-egyház* valósága felé halad, esetleg a *maradékkal* (lásd „Izrael maradéka”) kell számolnia, örömmel kell fogadnia a laikusok szolgálatát. A lemorzsolódás folyamatával ellentétes irányban fontos szerepet játszhatnak a bázisközösségek, a kis csoportok, amelyekben a laikusoknak kulcsszerepük van. Amennyiben a „hivatalos” egyház nem szentel ennek megfelelő figyelmet, rövidesen szemben találja magát a gomba módra sokasodó szekták fenyegetésével, amelyek magukhoz ragadják a peremen hagyott vagy peremre szorult embereket.

Az együttműködés nehézségei:

a) A világiaknak inkább *felszínes és nem tipikusan egyházi* munkát „kínálnak”, eltekintve a hitoktatás eseteitől, jóllehet ez sem teljes. Gyakran visszavonulásra kényszerítetnek, amikor ők is hallatni próbálják saját véleményüket. Fizikai „közmunka” vagy ehhez hasonló tevékenység adatik csupán a számukra.

b) A szellemi együttműködés igénylése, illetve a magasabb szintű tudás kiváltja a klerikusokban a *félelmet, féltékenységet*, és ezért távol tartják a laikusokat a hivataloktól, belső egyházi „berkektől”, az átvilágított/átvilágítandó pénzügyviteltől stb.

c) A *klerikus és laikus* közötti régi típusú feszültségek (például pap és kántor között) mai változataiban és vonatkozásaiban kibővült területeken élnek tovább.

d) Feszültségek esetében nem a hivatal jogosultságáról van szó – hiszen azt mindenki elfogadja –, hanem a hivatali *stílusról*.

e) Az a tény, hogy laikus grémiumok mindig csupán *tanácsadói* szereppel és a felszenteltek mindig *vétójoggal* rendelkeznek, megnehezíti a gyümölcsöző együttműködést.

A nehézségeket csak akkor lehet lebírni, ha beteljesül a zsinat tanítása, amely a szolgálati papságot arra figyelmezteti, hogy „bizalommal ruházzanak tisztségeket is a világi hívőkre az egyház szolgálatában, teret biztosítva szabad tevékenységüknek: alkalomadtán bátorítsák őket, hogy kezdeményezzenek is.” (PO 9)

Egyház és világ – erkölcsi szempontok

A társadalmi változások mindig hatással voltak és vannak az egyházra és a keresztény magatartásra is. E század diktatórikus rendszerei gyakran hosszú távon meghatározták az egyházi közösség életét, klerikusok és laikusok magatartását és viszonyát egymáshoz. Tapasztalati tény, hogy a társadalmi helyzet változása – pozitív vagy negatív előjellel bár – az egyház számára mindig következményekkel járt. Ebben a változásban az ember mindig „szenvető alany” vagy „tárgy”, aki a változásokkal járó előnyöket vagy terheket (el)viseli.

Az elmúlt évek politikai változásai ismertek, ezekről nem szükséges részletesebben beszélni. Fontos ellenben felsorolni – persze a teljesség igénye nélkül – néhány olyan tényezőt, amelyek a jelen évezred utolsó éveit és a következő ezred kezdetét térségünkben jelentősen meghatározzák.

a) Az *individualizmus* folyamata olyan mértéket öltött, amely a jelenlegi gazdasági-politikai átalakulás időszakában az embereket önmaguk felé fordítja.

b) Ezekben a régiókban is érezhető a *pluralista szemlélet*, amely maga után vonja, hogy senkire nem lehet kizárólagosan rákényszeríteni egyetlen véleményt vagy tanítást. Ez nagy mértékben érinti magát az egyházat és a krisztushívőket.

c) *Megváltozott a család, a házasság, a szexualitás szemlélete*, amely háttérbe szorít bizonyos hagyományokat, és a nyitottság, őszinteség révén új életformákat fogad el (házastárs helyett élettárs, egyházi „legalizálás” helyett csupán polgári házasságkötés – vagy teljesen „formátlanított” együttélés, a családtervezés különféle módszerei stb.).

d) Az *új intézmények* (például politikai pártok, szakszervezetek, egyesületek, civil szervezetek) létrejötte az emberek számára a kínálati helyzetet erősíti és a választás lehetőségeivel jár.

e) Az *egyházon kívüli csoportok, szekták* megjelenése mind a hivatalos egyház, mind az egyének esetében hatványozott kihívást jelent.

Rövidlátásra vallana, ha az egyház jelenlegi helyzetét e változások nélkül, mintegy a világ jelentette „környezetből” kiszakítva szemlélnők. Az erkölcsi liberális szemlélet, a szociális téren kialakult elszegényedés új egyházi helyállást követel. Ebben a helyzetben az egyház szavahihetősége – akár laikusok, akár a tanítóhivatal révén – attól függ, mennyire tudja a

normákat meggyőzően meghirdetni és a maradandó értékeket a hittartalmakkal összekapcsolva megtartani. Az egyházzal szembeni kihívás állandóan erősödő jelenség, az emberek pedig megalapozott, de nem diktatórikus és a tévedhetetlenséget korántsem hangoztató erkölcsi válaszokat várnak. *Az erkölcsi törvények megtalálása és meghirdetése* (erkölcsi dogma ugyanis nem létezik) *új tanulási folyamat bevezetését jelenti az új helyzetben. Az új tapasztalatokat, meglátásokat, kihívásokat a keresztény örömhír összefüggésében kell továbbítani.* Itt jut szerep a tanítóhivatalnak (LG 25).

A probléma tulajdonképpen akkor vetődik fel, amikor az erkölcsi kérdésekben a tanítóhivatal illetékességének vagy a kérdés tartalmának prioritását vizsgáljuk. A változó társadalomban a változásnak kitett ember előbb a tartalom után érdeklődik: *mi a jó, mi a teendő, mi a helyes?* Csak e kérdések feltevése és a válaszok birtoklása után lesz számára igazán fontos a tanítóhivatal illetékessége, anélkül, hogy ennek létjogosultságát vagy szerepét elvitatná. A keresztény a válaszokat a kinyilatkoztatás fényében keresi, és így jönnek létre döntései (GS 43). Ebben a folyamatban nem szabad feledni azt, amit már korábban is kifejtettünk: Isten vándorló népéről van szó, amely bűnnel van terhelve és ezért mindig a megújulás és a bűnbánat alanya. (LG 8).

Maradandó küldetés és változó struktúrák

A kinyilatkoztatásból világosan kitűnik, hogy az üzenetnek az üdvösség lényegét érintő, maradandó elemei mellett léteznek olyan, a lényegét kevésbé érintő részek, leírások, amelyek a változások következtében eltűnnek (lásd az ószövetségi rituális előírásokat). A maradandóban Jézus szolga-alakja a normatív és küldetése révén biztosítja, hogy a lényeg változatlan maradjon.

Az egyház magában hordozza a mindenkori idő, kultúra stb. struktúráit, gondolkodásmódját – így például a két világháború között azt tette az egyház, ami *akkor* szükséges volt. Ha ezt a tényt nem hagyjuk figyelmen kívül, akkor elmondhatjuk, hogy az egyház sokat „átvett” a világtól. Az egyház ugyanis nem lehet a világon kívüli, benne él abban, érte van, „majdnem-világ”. A *Gaudium et Spes* 44 arról beszél, hogy az egyház nagy segítséget kapott a mai világtól. Ezáltal tudatosítja önmagában, hogy *története egybefonódik a világ történetével* – vagyis az emberiség ösztörténetével. A történelem *változó struktúrákról* tanúskodik, amelyek mindig helyt adtak a maradandó küldetésnek. Ez nemcsak építő kritikus eszmélődést igényel, hanem a gondolkodó keresztény hálára is kötelezi. Ez teszi ugyanis lehetővé, hogy az egyház állandóan élő közösség maradjon és ne alakuljon át múzeumká. Ebben a folyamatban a korába „beleélő” ember tevékeny jelenléte elengedhetetlen.

Az egyház eszkatológiai küldetése nem engedi meg, hogy „beleragadjon” egy adott történelmi korszak kereteibe. Hirdetve a jövőt, a szellemi értékek letűnésének korában, képes önmagát megújítani, a struktúrákat megváltoztatni. Fontos, hogy látható és szolgáló módon jelenjen meg a világban és a működéséhez szükséges intézmény ne archaikus módon, hanem korát szolgálva alakuljon. Olyan korokban, amikor vissza kellett vonulni a katakombákba, nem tudott igazán jelen lenni a világban és így a struktúrák minőségének sem volt lényegét meghatározó jelentősége. Ma azonban, amikor kilépett a nyilvánosság elé, a ma emberével kell párbeszédet folytatnia – mindaddig, amíg van kivel. Hatványozott mértékben érvényes: a maradandó küldetés korszerű teljesítése csak a megváltoztatott struktúrák feltételével lehetséges.

A kihívás néhány területe

a) „Hitvallás” a megfelelő *egyházkép* mellett. A történelem korszakai „kitermelték” a szükséges és megfelelő egyházképet. Ez napjainkban is elengedhetetlen.

b) *Múlt, jelen, jövő* – egyik sem létezik a többi nélkül. Fontos azonban, melyik kap nagyobb hangsúlyt, melyiket helyezük a fontossági sorrend megállapításakor az első helyre: tartósítás- vagy fejlődés-e a célunk?

c) *A helyzet tisztázása*: 1990-ben elhangzottak bizonyos megállapítások. Mi történt azóta? Érti-e a helyi egyház, mi a tényleges teendő?

d) *Egyházmegyei szinódus*: Mit akar megvalósítani? Mennyire akarja a megújulást? Nem marad-e esetleg a felszínen és így nem tud „a mélyre evezni”?

e) *Különbféle csoportok, szociális kategóriák helyzete*: az egyház nem szólíthat meg minden embert egyazon módon. Van-e elképzelés ezen a területen (is)?

f) „*Kitárulkozás*”, „*bűnvallomás*”, amint a II. vatikáni zsinat tette. A társadalom elvárja, hogy az egyház, kivált a hierarchia, a klérus bátran vallomást tegyen, amíg nem késő.

g) *A prioritások kérdésének tisztázása*. Mi fontos és mit lehet későbbre halasztani? Mennyiben meghatározó ennek megállapításában az igehirdetés, diakónia és liturgia?

h) *Anyagi-pénzügyi helyzet*. Van-e elképzelés a jövőt illetően? Hajlandó-e az egyház ezen a területen „tisztán” dolgozni?

i) Hogyan kezeli a helyi egyház a *család, a házások, a gyermekek, a fiatalok, az öregek, a nők* helyzetét? Tud-e szeretettel irányt mutatni?

j) Hogyan viszonyul azokhoz, akik *különbféle okokból elvándoroltak* és jelenleg *külföldön élnek*? Képes-e ezt a kérdést pozitív formában kezelni vagy csak elítélő módon nyilatkozik? Akarja-e tapasztalatukat, kapcsolataikat itthon hasznosítani?

k) Világos-e az *ökumené* aktualitása, annak a krisztusi ígéretből származó kötelező mivolta? Hogyan próbálja megoldani a népek békés együttélését? A nehézségek ellenére programjából ez nem hiányozhat.

l) *Világnézeti szempontból* hajlandó-e *minden emberrel párbeszédet folytatni*? A valóság ugyanis azt sugallja, hogy nem élünk úgynevezett keresztény társadalomban, hanem vannak olyanok is, akik Isten, illetve egyház nélkül rendezik be az életüket.

m) Tudatában van-e az egyház *a média szerepének*? Napjainkban már ennek hatását nem lehet figyelmen kívül hagyni, hiszen felnőtt és gyermek egyaránt ezzel él.

n) *A laikusok helyének biztosítása az egyházi élet minden területén*. A papság létszáma visszaesik, ez globálisan észlelhető tendencia, helyüket olyanok fogják átvenni, akik szót kérnek maguk is.

o) *Világegyház, Európa részei vagyunk*. Tudatában van-e ennek a helyi egyház? Ezzel sok minden jár együtt: szellemi, anyagi, erkölcsi, politikai vonzata van ennek az odatarozásnak.

A változó társadalomban az egyháznak szembe kell néznie a kihívásokkal. Meg kell tennie mindent annak érdekében, hogy válaszaiban benne legyen az örök, változatlan Isten, de igehirdetése, megnyilatkozásai révén a mai emberhez szóljon, aki érthető szavakat, szerető szolgálatot vár.

Felhasznált irodalom

- Haring, B., *Frei in Christus*, Freiburg 1981.
Rahner, K., *Rechenschaft des Glaubens*, Freiburg 1979.
Neues Lexikon der christlichen Moral, Innsbruck 1990.
Praktisches Lexikon der Spiritualität, Freiburg 1987.

(Linz, 1997. július)

Gondolatok az egyházmegyei zsinat margójára

A II. vatikáni zsinat szelleme a hetvenes és a nyolcvanas években

Örvendetes, hogy a főegyházmegyei zsinat meghirdetése óta az egyházi sajtóban többen elmondták véleményüket, kifejtették a zsinattal kapcsolatos elvárásaikat. Egyesek már ezekhez az írásokhoz szóltak hozzá a szükséges pozitív és negatív „betoldásokkal”. Csak remélni lehet, hogy a kritikai megjegyzések miatt – mert ilyenek is voltak – a bírált szövegek szerzői nem sértődtek meg. Zsinatot kritikai megjegyzések, vitát kiváltó gondolatok nélkül ugyanis elképzelni sem lehet. Akik foglalkoztak a tridenti zsinat (16. század) történetével, tudják, hogy a püspökök néha egymás szakállába kapaszkodva „szeretgették” egymást. A II. vatikáni zsinat munkálatai sem jámborsági gyakorlatokban merültek ki, egyes püspökök, néha tiltakozva bizonyos megfogalmazások ellen, kivonultak a teremből. Gyakran XXIII. János pápa, majd utóda, VI. Pál hidalta át a kiobbano veszekedéseket, és terelte párbeszélő mederbe a tárgyalást. Ezeket ismerve nem kell megijedni a kritikáktól, a vitáktól, hanem a zsinat érdekében „babusgatni”, sőt üdvözölni kell ezeket.

Ennek a néhány bekezdésnek azonban nem a vita felmagasztalása a célja. Nem akarok most sem a zsinathoz, sem annak témáihoz hozzászólni. A jövőbe se akarok tekinteni (habár most is azt tartom szem előtt), hanem megpróbálok visszanyúlni a múltba. Két évtized eseményeiből idézek, amelyek fejleményeikben és tartalmukban megelőztek mindennemű egyházmegyei zsinatot. Az akkori körülmények között olyan gyakorlatokkal találkoztunk, amelyek a helyi egyházban életté varázsolták a II. vatikáni zsinat szellemét, elindították az *aggiornamentót*, „meghirdették” a megújulást, és a „nyitott ablakokon” beengedték a friss levegőt abba az „épületbe”, amelyet egyháznak nevezünk. Nagyon sokan voltak, akik magukba szívták ezt a levegőt, mert – nélküle nem tudtak élni. Az államhatalom diktatórikus-elnyomó időszakában ez a „zsinati levegő”, ez a megújulási törekvés, az *aggiornamento* olyan erőt adott mindannyiunknak, amelynek segítségével bízni tudtunk még a politikai változásban is. Az igazi megújulási szándék ugyanis képes erősíteni az életkedvet, a tenniakarást.

Néhány rövid írásban – a múltból merítve – szeretném bemutatni az akkori zsinati szellemet, ami talán segítség lesz a jelenlegi zsinatelőkészítő csoportoknak abban, hogy munkájuk révén a II. vatikáni zsinat szellemében megújuljon az egyházmegye. Ez annál inkább kötelességünk, mivel a főpásztor 1994 áprilisi székfoglaló programbeszédében ezt a célt jelölte meg maga és főegyházmegyeje számára. Csak ezt szem előtt tartva sikerülhet elkerülni azt, hogy az egyházmegyei színódus ne önmagáért, hanem az emberekért – s köztük a keresztényekért, a katolikusokért – hozza meg döntéseit.

Minden eseménynek a szereplői hús-vér emberek. Ők újítottak, „nyitogattak”, fáradoztak a hetvenes-nyolcvanas években. Egyesek már nincsenek közöttünk, mások még ma is szolgálnak.

Első helyen mindenképp a Maros és Kolozs megyei, illetve ezek környékén működő fiatal papok havi tanulmányi-lelki napjait említem. Maros megyében Csató Béla (jelenleg marosvásárhelyi főesperes), Kolozs megyében Czirják Árpád (jelenleg érseki helynök) szervezte meg ezeket a találkozókat. Pálfi Géza Gyulafehérvárról utazott az összejövetelekre. Teológiai témákat vitattak egy-egy vitaindító előadás alapján – természetesen a vatikánium szellemében, vagy pusztán ismertették némelyik zsinati dokumentumot. A csoportok nyaranta közös lelkigyakorlatot is szerveztek. Mivel a csoportok tagjai fiatal papok voltak, az idősebb papi nemzedékből néha egyesek megpróbálták akadályozni a találkozásokat – s különösen a lelkigyakorlatokat. Márton Áron püspök azonban megvédte a csoportokat, és sürgette, hogy a találkozókat folytatni kell. Elismerően nyilatkozott, írásban is reagált a

lelkigyakorlatokra. Huber József teológiai tanár kifejezetten bátorította a lelkigyakorlatok szervezését a fiatal papok számára. Mások a kérdéseik, a napi gondjaik, mint az öregebbeknek – mondta. Ezért jobb a különböző korosztályoknak külön találkozókat szervezni.

Aztán sajnos egyre többen kezdtek elmaradozni az összejövetelekről. Ami nem sikerült a visszahúzó szándékú paptestvéreknek, azt elérte a Securitate.

Akik részt vettek ezeket a találkozókön, magukkal vittek valamit a zsinat szelleméből. Mindenki maga akarta ezt, önként. Senki sem kényszerítette erre a kerületek fiatal papjait. Részesedni akartak abból, amit az idők jeleit és a zsinat korszerűségét, újdonságát felismerők az aggiornamento előmozdításáért felmutattak. Különösen Pálfi Gézára gondolok. Aszketikus életmódja, „forradalmi” szelleme, elvhűsége valóságosan frissítő hatású volt. De az, amit ezeken az összejöveteleken érezni lehetett, a zsinat tanítása utáni szomjúságot, éhséget sugallta. A jelenlevők *akarták* a megújulást. Ebben volt nagyszerű. A beteg is, ha gyógyulni akar, gyorsabban felépül, mint az, aki „elereszti magát”. Olyan „zsinati események” voltak a két vidéken szervezett összejövetelek, amelyekre érdemes visszagondolni, és – mint forrásból – a holnap számára is meríteni.

Bibliakör, „karizmatikus” mozgalom

Napjainkban, a bibliakörök „virágkorában” e főegyházmegyében talán kevesen tudják, milyen volt a kezdet – a hetvenes évek második felének elszánt vállalkozásai. 1976 szilveszter éjszakájának emléke még ma is elevenen él bennem. Egerben, a Tomka Ferenc által vezetett lelkiségi csoportban élményszerűen megélhettem, mit jelent a Biblia azok számára, akik elkötelezett keresztényekként élnek és a mindennapokban az Igét eligazító eszközként, útmutatóként használják. Már előtte is volt alkalmam ezt megérezni, de ennyire nem hatott rám. Visszatérve Gyulafehérvárra a kispapoknak beszéltem erről a személyes élményről, és felkínáltam annak a lehetőségét, hogy valami hasonlót kezdjünk mi is. Azonnal akadt néhányan, akik a bibliakörök születésénél bábáskodtak. Most, húsz év távlatából bizonyára kellemesen emlékeznek a kezdetre. Új lelki gazdagodásnak tekintették a vallásos élet e formáját. Én magam úgy éreztem, a lelki élet területén a Biblia segítségével elindult egy olyan mozgalom, amely a diákoknak, az egyházmegyék fiataljainak új lendületet adhat. Ezekben a körökben lehetőség nyílt arra, hogy mindenki elmondhassa az Igével kapcsolatosan megérezett üzenetet, és nyitott legyen jelenlévő társai felé is. Ez a nyitottság segítette a résztvevőket problémáik feltárásában, nehezen érthető kérdések nyílt megvitatásában. Mindenki megérezte, hogy a Biblia üzenete nem meddő elmélet, hanem tele van élettel.

Lassan ezekből a körökből kinőttek az úgynevezett „karizmatikusok”, akik később az egyházközségek életébe bevitték a „friss levegőt”. Maguk köré gyűjtötték a fiatalokat, akik a diktatúra éveiben bátran vállalták a kiállást. Ezek a fiatalok – akik azóta régen felnőttek – napjainkban az egyházmegyék számára valóságos pillérek a jövő épületéhez. Pálfi Gézának is az volt a terve, hogy Székelyudvarhelyre a főpásztortól egy olyan segédlelkészt kérjen, aki e „karizmatikus” mozgalom híve és „szakembere”. Ezzel is megpróbálta volna elősegíteni az egyházközségi élet lelki megújulását. Hamar bekövetkezett halála okozta elképzelése meghiúsulását. Hála Istennek nem ő volt az egyedüli, akinek hasonló tervei voltak és vannak.

Előfordulhat, hogy egyesek mindezt nem tekintik a II. vatikáni zsinat által hozott szellemi-lelki újdonságnak. Szerintem azonban ilyen apró események révén „tört be” hozzánk is a zsinat (még ha az idézőjel használata fölöttebb indokolt is), és a Lélek ilyen módon munkálkodott közöttünk. Munkája gyümölcsöt hozott.

Ez a megújulási folyamat, mozgalom nem felülről, hanem a „bázistól” jött, és abból táplálkozott. Ez nagyon lényeges volt. Az alulról elindult mozgalom minden időben

jelentősen hozzájárult a közösségek életének megújításához. Az egyházban a történelem folyamán a dogmák megfogalmazására és kihirdetésére is így került sor. A hívő nép elkezdte az igazságot mélyebben megélni. Ezt látva a hivatalos egyház ebben az értelemben nyilatkozott meg.

A bibliakörök, karizmatikus mozgalmak közel húsz éves múltját ezért látom lényegesnek. Zsinati lelkület volt benne. A bázisból táplálkozott. Megmaradt, él és virágzik.

Zsinati teológia a gyulafehérvári Hittudományi Főiskolán

Nekünk, akik a zsinat idején végeztük teológiai tanulmányainkat Gyulafehérváron, nemigen volt lehetőségünk magunkba szívni az „új zsinati teológiát”. A „vasfüggöny” okozta elszigeteltség ezt nem tette lehetővé. Csak Rómában döbentünk rá arra, hogy egyházunk szívében és a világ más tájain új szelek fújnak. Nálunk megállt az idő. Rómában a zsinat „kimozdította” sarkából a mai kor kihívásaival szembenező tanácstalan teológiai szemléletet. Az egyház a mai világban akarta hirdetni az evangéliumot, közelebb hozni a szekularizációval konfrontálódó embert az Istenhez. Márton Áron püspök római látogatásakor mondta nekünk: „Fiaim, mindazt, ami jó, hozzátok magatokkal haza.” Meggyőződésem, hogy a jót sikerült magunkkal hoznunk, még akkor is, ha egyesek ezt másként látták és látják.

A '70-es évek második felében érződött Gyulafehérváron is, hogy a teológiai oktatásban változás állt be. Egyes tanárok megpróbálták jegyzeteikbe bedolgozni a zsinat tanítását, s előadásaikon továbbadni azt a hallgatónak.

1975 őszén az erkölcteológia mellett fundamentális teológiát is kellett tanítanom. Korábban ezt Nemecesek rektor tanította. Emlékezetünkből ő nem hiányozhat. A II. vatikáni zsinat tanítását már nem tudta átvenni, de ismerte azt. Mint kezdő tanár, Nemecesek rektor korábbi tantárgyánál vizsgáztattam, ő elnökölt. Kettős próbát kellett kiállnom. Ez érthető volt. Korábban tanárom volt, évekkal azelőtt nála vizsgáztam. Most én hallgattam a vizsgázó diákot, ő pedig figyelte az új, zsinati szellemben elhangzott feleletek tartalmát. A végén megköszönte a vizsgát, és így nyilatkozott: „László, mi másként tanultuk és tanítottuk, de így is szép.” A nagy tapasztalattal rendelkező idős tanárnak a fiatal tanártárs számára adott e csodálatos, az időre ráérző válasza mindent elárult – a Rómából hozott teológia jó és szép.

Ez a teológiai oktatás azokban az időkben „átvarázsolta” a gyulafehérvári „levegőt”. A diákok örömmel szívták magukba mindazt, ami őket gazdagította és felkészítette az életre. Akik ezt annak idején megélték, felfedezték az előadások révén, hogy a teológiai tudomány nem száraz elmélet csupán, kapcsolata van az élettel. A zsinat szándéka ugyanis az volt, hogy áthidalja az egyház tanítása és a mindennapok valósága közötti szakadékot. Élvezet volt látni a diákok szomját, érdeklődését a hittudomány különböző kérdéseivel kapcsolatosan. 1976-tól kezdtek érkezni szakfolyóiratok a könyvtár részére. Ma talán már kevesen gondolnak ennek fontosságára, de akkor ezek segítségével megnyílt az „ablak” a világ felé. Érkeztek a könyvek, amelyek már nem a tridentí, hanem a II. vatikáni zsinat szellemében íródtak. Elkezdődött a párbeszéd, tanárok és hallgatók vették a bátorságot, hogy teológiai kérdésekről nyíltan beszéljenek. A szemináriumi órák keretében, amikor a diákok saját dolgozataikat adták elő és azok tartalmát közösen kellett megvitatniuk, mindenki megérezte, hogy együtt vagyunk egyház. Ez a „munkaműhely” tette lehetővé azt, hogy a diákok lassan rádöbbenjenek az egyházi irodalom, az egyháztörténelem folyamán megfogalmazódott megoldások időszerűségére. Ekkor vették észre a résztvevők, hogy minél inkább visszamegyünk az eredeti forrásokhoz – a Szentíráshoz, az ősegyházhoz, az egyházatyákhoz –, annál közelebb kerülünk a zsinat meglátásaihoz és tanításának fontosságához. A társadalomban a '70-es évek végén és a '80-as években, a diktatúra idején, a hatalom arra törekedett, hogy maradjon a változatlan. Az egyházban a gyulafehérvári teológiai oktatás

zsinati szellem sürgette a fejlődést és akarta a változást. Ennek jelentőségét nem lehet és nem szabad elvitatni. A búzamagnak el kell hálnia, hogy bő termést hozzon (vö. Jn 12,14). Hiszem, hogy a hetvenes-nyolcvanas évek teológiai oktatása révén a búzamazok termő talajra találtak, „elhaltak” és ma meghozzák a maguk termését. Nyilván érvényesek itt is Jézus szavai, amelyek az előbbiek után hangzottak el, s amelyek a szolgálatra vonatkoznak. A búzamaz akkor hoz gyümölcsöt, ha a zsinati szellem gyakorlati megvalósításakor a szolgálat kerül az első helyre.

Pluralizmus

Isten felé oly sok út vezet, ahány ember ezen a földön él. Ezt vallja Ratzinger bíboros, a vatikáni Hittani Kongregáció prefektusa az egyházzól és a kereszténységről írt könyvében.

Ez a sokféleség, amelyről a főpap beszél, az ember teremtett voltából ered. Amikor ugyanis létünket vizsgáljuk, azt kell megállapítanunk, hogy más-más módon gondolkodunk ugyanarról, önmagunkról, s végső soron mindannyiszor ráébredünk, hogy színpompás sokféleségben élünk. Két egyforma lényt nem találunk, még az ikrek is különböznek egymástól. Ebből megérthető, hogy az ember sem elméletileg, sem gyakorlatilag nem tudja ezt a sokféleséget szigorúan közös nevezőre hozni, nem állapíthat meg olyan közös vonást, amelyből egyedül le lehetne vezetni, fel lehetne fogni e sokféleség lényegét vagy éppen uralkodni lehetne fölötte. Egyedül Isten alkot mindenben egységet. Az embernek ez nem sikerülhet. Ha pedig mégis a teljes emberi egység és egyformaság kiépítésével próbálkozna, akkor az első emberpár tapasztalatával kellene számolnia. Ők is olyanok akartak lenni, mint az Isten, mígnem ráébredtek, hogy ez emberi erővel nem sikerülhet. Ezért jobb, ha az ember megmarad emberi keretein belül és nem kíséreltezik a csak Isten számára fenntartott cselekvési lehetőségek megszerzésével. Amennyiben „szerencsés” és emberhez méltó életvitelt akar, jobb elfogadnia ezt a „hiányosságot” és hasznosabb a sokféleség színes valóságában élnie.

Ezt nevezzük pluralizmusnak. Ezt fogadta el és hirdette meg az egyház a II. vatikáni zsinat tanításával (például *Gaudium et spes* 76). Ha a teológia helyzetét szemléljük, azt kell mondanunk, hogy erre is a pluralizmus jellemző, a teológiák sokfélesége. Nem a pápa által *ex cathedra* kihirdetett hitigazságokról van szó, hanem olyan teológiai értelmezésekről, egyes tételek mély magyarázatairól, amelyeknek létjogosultságuk van egymás mellett is, bár alkalmanként egymással akár ellentétben is állnak. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy egyes kérdéseket többféleképpen lehet magyarázni, bemutatni, azokról beszélni. Mégis mindegyik egységben marad az egyház tanításával.

Ez a pluralista nézet volt tapasztalható a hetvenes-nyolcvanas években a teológiai oktatásban Gyulafehérváron. Az előadásokon a tanárok többsége nem próbálta „rákényszeríteni” hallgatóira az általa kiválasztott magyarázati lehetőséget, hanem engedte, hogy mindenki maga döntsön a számára elfogadhatóbb módozat mellett. Olyanok is akadtak, akik diákjaiknak bevallották, hogy nekik személyesen ez vagy amaz a magyarázat „tetszik” jobban, munkájukat inkább ezzel vagy azzal az elképzeléssel képesek az emberek szolgálatába állítani. Tehették, illetve tették ezt azért, mert az egyház kínálta lehetőséggel éltek. A papok részére szervezett tanulmányi napokon érezni lehetett, hogy ez a zsinati pluralista szemlélet néha ellenkezésre talált. Nem tudta mindenki első hallásra megemészteni, felfogni, elfogadni. Idővel többen felfedezték ennek értékét és ők is mellé álltak. Mások az okok „sokfélesége” miatt máig sem fogadták el.

A teológiai pluralizmus következményeként jelentkezett a gyakorlatban a pasztorációs módszerek sokasága. Ez ugyanis nem volt új. Régen is létezett, csak a kommunista rendszer tiltásai révén „veszett ki”. A hetvenes-nyolcvanas években többen vették a bátorságot, hogy a lelkipásztori módozatok színességét visszahozzák a gyakorlatba. Nem volt ez mindenkinek

tetszésére. Elmondható, hogy a nemtetszésüket kifejezők között nemcsak „szekusok” voltak. Ám itt is érvényes volt, hogy ahol búza terem, ott konkoly is nő.

A szentségek kiszolgáltatásában is kínálkozott a különféle formák közötti választás lehetősége. Gondoljunk a kiengesztelődés/bűnbánat szentségére. Az új „ordo” már lehetőséget biztosít arra, hogy a „fűlgyónás” mellett a közösségi formákat is használjuk – ennek megvannak a pontos módozatai –, és így közvetítsük Isten irgalmának üzenetét. A kiengesztelődés szentségének megreformált kiszolgáltatási formája a II. vatikáni zsinat tanításának gyümölcse.

Ez a teológiai és gyakorlati szemlélet – a pluralizmus – hatással volt a gondolkodásra is. Sokakat megtanított önállóan „elidőzni” a dolgok fölött, elgondolkodni azok háttéréről és szükség esetén rákérdezni háttérükre, az okokra... Különösen a nehezen érthető, tartalmukban nem egészen világos kijelentések esetében volt ez fontos. Megakadályozta ez a szemlélet a meggondolatlan és felelőtlen „rábólintást” egyes elhangzott mondatokra, amikor visszakérdezés nélkül káros és súlyos, akár helyrehozhatatlan következményekkel kellett (volna) számolni. A zsinat ilyen szempontból áldást jelentett és ma is így kell annak tanítására gondolnunk. A pluralista szemlélet és gondolkodás meghonosodása tette lehetővé azt, hogy – az egyházban és a társadalomban egyaránt – a „kiskorú” emberek lassan „nagykorú”, „felnőtt” emberekké, keresztényekké fejlődhettek.

A pluralista nézet képessé teszi az embereket a tolerancia gyakorlására. Enélkül lépten-nyomon megjelenik a nagy világégek idején tapasztalt beszűkült szemlélet, a megbélyegzések, amelynek következtében mindenkit egyik vagy másik kategóriába akartak besorolni, a „mieink” vagy az „ellenség” kategóriájába. Aki a „mieink”-be nem fért bele, azt máglyára, guillotínra, gázkamrába, munkatáborba küldték. Napjainkban azért lényeges a sokféleség valóságának elfogadása, hogy a múlt rettenetei ne ismétlődjenek. Egy megújuló társadalomban, a megújulni akaró egyházban, a kommunikáció kultúrájának elsajátításakor a pluralista szemlélet kellő értékelése felbecsülhetetlen segítség lehet mindenki számára.

Ledólt falak

Ha visszagondolok 1966 őszére, amikor Gyulafehérváron elsőéves diákként megkezdtük filozófiai-teológiai tanulmányainkat, és felső éves, különösen papszentelés előtt álló társainkat magáztuk – csak karácsonykor „tört meg a jég”, egyesekkel még akkor sem –, nem tudok csodálkozni azon, hogy bizonyos értelemben előttünk állt egy „fal”, valóságos keménységű, áthatolhatatlan fal a tanárok és a hallgatók között. Ők előljárók, mi alattvalók voltunk. Nem voltunk egymásnak „ellenségei”, de a találkozásokra valami érdekes homály nyomta rá bélyegét.

Rómában felszabadultabb volt a légkör. Az egyetemen a tanárokkal kevesebb volt a kapcsolat, de a Kollégiumban (Germanicum et Hungaricum) előljáróinkkal fesztelen volt a viszonyunk. Zsinat utáni idő volt. Reformok korszaka. A hetvenes évek elején például az ebédlőben még külön asztalnál ültek az előljárók. Az egyik karácsonyi ünnepséget követően az asztalok visszarendezésekor eltűnt a „főasztal”. Csak a rektornak maradt fenntartott helye. Mindenki érkezési sorrendben foglalt helyet. Gyulafehérváron is kérdezték a diákok, miért nem lehet ezt itt is bevezetni. Az ez ellen felhozott indokok elfogadhatók voltak. Talán ma is azok. Egyszer majd bekövetkezhetsz a fordulat. Nem szabad azonban elfelednünk, hogy a római Kollégiumban csak az előljárók voltak velünk. Az egyetemi tanárok külön laktak. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a papnevelés és az egyetemi tevékenység két külön intézmény keretében történik. Ilyen esetekben könnyebb az egy asztalnál zajló közös étkezés. Én azonban most nem erről akarok beszélni, hanem a zsinati szellem hatásáról, amely képes volt falakat ledönteni.

Gyulafehérváron is érezni lehetett, hogy tanár és diák között megváltozott a viszony. A létező fal omladozni kezdett, és egy időszakban el is tűnt, akárcsak a berlini. Ennek mindkét oldalról jól leírható okai voltak. Tanárok és diákok közös munkájának gyümölcse volt. A zsinati teológia oktatása, a pluralista szemlélet meghonosodása nem engedte, hogy az ellenkezője maradjon érvényben az idők végezetéig. Valami elkezdődött, ami megtermette gazdag gyümölcsét. A II. vatikáni zsinatot a nyitottság jellemezte. Minden kérdést őszintén megvitattak. A püspökök között is falak dőltek. Gyulafehérváron is ez történt. A diákok megnyíltak a tanárok előtt és őszintén kezdtek beszélni problémáikról, különféle egzisztenciális kérdéseikről. Elkezdtek „vitakozni”, „barátkozni” tanáraikkal. Szerintem ez a légkör tette lehetővé, illetve készítette elő a későbbi években tapasztalható jó viszonyt a lekipásztor és a keresztény hívek között. Ennek következtében a lelkész a laikust sok helyen munkatársának tekinthette. Így sikerült kialakítania a falak nélküli kapcsolatot azokkal, akiknek a szolgálatára hivatást kapott.

Zsinati szellem volt... A világiak és klerikusok együttműködésének új talaja. Sokan vállalták a „falbontást”. Bizonyára ma is többen átvették, átveszik ezt a vállalást, mivel így akarnak olyan légkört maguk köré, amelyben értelmes, kellemes, értékes az élet.

(Linz, 1997. március-július)

Az egyház látható és kegyelmi valóság

Jézus látható egyházat alapított, amelyben emberi és isteni elemek csodálatos ötvözetével találkozunk. Amikor a Mester Péter apostolt sziklaként a világ végéig megmaradó nagy közösség élére állította, biztosítani akarta, hogy egyházának isteni-kegyelmi valósága látható, emberi formában is megmaradjon. A zsinat az egyházzal szülő dogmatikus konstitúciójában ezt az igazságot így fejezi ki: „az egyház a világban mint alkotmányos és rendezett társaság” létezik.

Mint minden közösségnek, az egyháznak is szüksége van ebben a világban intézményesített formára, mivel struktúra nélkül nem tud igazán működni. Az intézmények emberek révén látható módon léteznek, így az egyház létét, tevékenységét az emberi elemeken keresztül vesszük észre. A láthatatlant nehezebb felfogni és tudomásul venni, mint a láthatót. Figyeljük, vizsgáljuk plébániai közösségeinket. Tekintetünket különösen is ráirányítjuk azokra a személyekre, akik beosztásuk révén felelősséggel tartoznak a közösségért. Látjuk a püspököt, a papot, a főállásban vagy önkéntesen dolgozó világit, és rajtuk keresztül alakítjuk ki a magunk számára az egyházzal alkotott szemléletünket. Mindaz, amit látunk, meglepedéssel, lelkesedéssel, örömmel is eltölthet. Emberileg boldogok vagyunk, mert intézményeink, épületeink, szervezeteink stb. révén mások is látják, hogy létezőnk. Az az egyház, amelyet Jézus alapított, látható formában ma is létező valóság. De a látottak ellenkező formában elszomoríthatnak, lehangolhatnak, mert másnak gondoltuk ezt a keresztény közösséget. Néha olyannak tűnhet ez a látható egyház, mint más társadalmi szerveződések. Alig különbözik tőlük. A látható elem tehát negatív módon is hathat. Az intézmény képes „megölni” a „lelket”. Mégis szükség van rá. Keresztény hívő emberektől függ, hogy a látható intézmény mennyire telítődik lélekkel. Ha az egyháznak csak az emberi oldalát szemléljük, gyakran kiábrándulhatunk belőle. Éppen ezért nem szabad megfeledkeznünk az isteni elemről, amely a látható résznek kegyelmi háttérrel biztosít.

Az egyház alapításának momentumát pünkösdkor ünnepeljük. A megígért Lélek ekkor jött el és azóta is erejével támogatja ezt a közösséget. Az isteni elem így állandóan jelen van és vigyáz arra, nehogy az emberi rész az egyház igazi képét elferdítse. Ha azt vizsgáljuk, az isteni valóság látható-e benne, akkor egyértelműen igennel válaszolhatunk. Ezért nem szabad elcsüggednünk, amikor az emberi gyengeségekkel találkozunk. Jézus mint Isten és ember itt élt, ezen a földön. A megváltást szegényen vitte végbe. Az egyházat hivatása ugyanerre az útra szólítja. Nem arra van hivatva, hogy földi dicsőséget keressen, hanem arra, hogy saját példájával is az alázatosságot és az önmegtartóztatást hirdesse. Krisztust az Atya azért küldte, hogy jó hírt vigyen a szegényeknek, gyógyítsa a megtört szívűeket. Az egyház is szeretettel akarja átölelni mindazokat, akiket az emberi gyengeség sújtott. Krisztust a szegényekben és szenvedőkben fedezi fel. Az isteni elem itt lesz leginkább láthatóvá. Ezért beszélhetünk igazi értelemben az egyház láthatóságáról. Ezért különbözik minden más szervezettől. A háttérben él a hit abban a Krisztusban, akit az Atya küldött, akit Péter apostol Fülöp Cezaeában Isten Fiának vallott és amely vallomás azóta a történelem folyamán sokak ajkán és szívében állandóan ismétlődik. Ha korunk keresztény embere Péterhez hasonlóan Jézust hittal Isten Fiának vallja és ebben igazán hisz, akkor az „emberi” egyházban tapasztalható, látható ferdeségek nem fogják a közösségtől eltávolítani, mivel tudja, hogy nem az emberekben, nem érettekben, hanem az intézményben, hanem Istenben hisz, aki az egyháznak a Lélek.

(1993. november)

Az egyház szent és bűnös volta

Krisztus szent, ártatlan, szeplőtlen (Zsid 7,26), „bűnt nem ismer” (2Kor 5,21), azért jött, hogy a nép bűneit kiengesztelje (Zsid 2,17). Az egyház viszont, amely bűnösöket foglal magába, egyszerre szent és bűnös, folytonosan megtisztulásra szorul, a bűnbánatnak és a megújulásnak vándorútját járja szüntelenül.

Isteni eredete révén szent. Ezt nevezzük *ontológiai szentségnek*, amely mindig érintetlen marad, hiszen alapítója és fenntartója, Isten szent jellegében sohasem szenved csorbát. E szentségi mivoltát az emberek esendősége és bűnös élete nem érinti. De éppen ez utóbbi végett beszélhetünk az egyház bűnösségéről.

Erkölcsei szentsége csorbát szenvedhet és a tapasztalat azt mutatja, hogy hosszú története folyamán ez nem is ritka eset. Isten népe emberekből áll, és ez az élő közösség gyakran bukdácsolva halad előre Isten által kijelölt útján. Éppen ezért a tagok életszentsége, illetve bűnössége rányomja bélyegét az egyház képére. Amennyiben a tagok – világiak, diakónusok, papok, püspökök, a pápa – élete megközelíti a Jézus által mutatott keresztény életformát, az egyház erkölcsi szentsége is magasabb szinten áll. Abban az esetben, amikor az emberek eltávolodnak az evangélium szelleméből, ez a szentségi jelleg csökken. Keresztény életünk milyenségének arányában mozog az egyház erkölcsi szentségének, illetve bűnösségének skálája.

Elképzelhető, hogy ezen a dolgon egyesek megbotránkoznak, mivel inkább a szentségi jelleget szokás az oktatás folyamán vagy a prédikációban kiemelni. A vatikáni zsinat azonban harminc évvel ezelőtt leszögezte az egyház erkölcsi bűnösségének lehetőségét és tényét, és sürgette a megtérést, a megújulást.

Az egyház is – a bűnös emberhez hasonlóan – megújulásra szorul. Történelme folyamán ezt gyakran be is ismerte és megtette a szükséges lépéseket. Nemcsak mások hibáit, rossz lépéseit, mulasztásait vette és veszi észre, hanem bűnbánóan önkritikát gyakorolt és gyakorol, beismerve azt, hogy emberi mivoltából fakadóan nem cselekedett mindig és mindenben helyesen.

Az egyház elsősorban *intézményeiben* szorult és szorul megújulásra. Ezek térítették le gyakran arról az útról, amelyen haladnia kellett volna. Intézményei révén sokszor megfeleledkezett arról, hogy küldetése nem a tekintélyen alapuló hatalomra szól, nem uralkodásra, mint ahogy az e világ történelmének önjelölt cézárjai uralkodnak, hanem szolgálatra, gyógyításra, szeretetre.

Amikor a zsinat meghirdette a „szolgálatot”, különös hangsúlyt helyezett a *hierarchia* megújulására. Szükségesnek tartotta ezt azért, hogy papoknak és püspököknek visszaadja azt a krisztusi magatartást, amelyet az evangéliumban állandóan érvényes útjelzőként, eszményként találunk. Krisztus nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem azért, hogy ő szolgáljon másoknak. Ő sohasem kereste saját dicsőségét, hanem az Atyát akarta megdicsőíteni és az embereket megváltani.

Megújulásra szorul *Isten hívő népe*, mivel neki kell szembenéznie korunk bonyolult problémáival. A mai kor keresztény emberénél elengedhetetlen az öntudatos, felelősséget vállaló, hitét minden körülmény közepette megvalló és gyakorló nagykorú magatartás. A jelenlegi kihívások mellett ezt tudomásul nem venni bűnt jelentene, és az egyház erkölcsi szentségét csorbítaná.

Ebben a megújulásban *segít a Szentlélek*. Ő benne lakik az egyházban, az intézményeiben, a hierarchiában, a hívő népben. Folytonosan kéri, hogy engedjék tevékenykedni, ne akadályozzák meg a mindig új pünkösd csodát. A Lélek különféle hierarchikus és karizmatikus adományokkal látja el és irányítja az egyházat, sőt fel is díszíti saját gyümölcseivel (Ef 4,11-12, 1Kor 12,4).

Az evangélium erejével megfiatalítja ezt a nagy közösséget és elvezeti a Vőlegényével való tökéletes egyesülésre. Így az egész egyház mint az Atya, a Fió és a Szentlélek egységéből egybegyűlt nép, esendősége ellenére is képes megmaradni a világ végéig, mert isteni mivoltából adódó szentsége kikezdhethetlen.

(1993. november)

Felelősségvállalás – sorsközösség-vállalás

Az *egyház a mai világban* című konstitúció 31. pontja olyan kérdést tárgyal, amelynek napjainkban helyi egyházunk és társadalmunk életében elvitathatatlan az időszerűsége. A zsinat hangsúlyozza, hogy az egyes embereknek egyre jobban kell teljesíteniük lelkiismereti kötelességüket mind önmaguk, mind pedig ama csoportok iránt, amelyeknek tagjai. Magas lelki műveltséget, *lelki nagyságot* kíván a zsinat, mivel korunknak ilyen emberekre van szüksége. Csak ezek tudják a felelősséget vállalni a világért, embertársaikért, az egyházért. A lelki műveltség, a lelki nagyság tulajdonképpen nem az iskolázottságot jelenti, hanem azt az erkölcsi döntésszintet, ahová fel kell emelkedni, nőni ahhoz, hogy valaki esetről esetre felelősségének tudatában egészében vállalhassa tetteinek következményeit.

Csak ilyen nők és férfiak életében alakulhat ki a *közösségi felelősség* érzése. Az életkörülmények tudják számukra lehetővé tenni, hogy ráébredjenek saját méltóságukra és igent mondjanak hivatásukra, ami Isten és az embertársak szolgálatát jelenti. A könnyű életmód az embert elzárkóztathat. Ilyenkor az egyéni élet, a lelki tartás megfeneklek. A nyomor ugyancsak ezt eredményezheti. Mindkét esetben elkorcsosul az emberi szabadság, pedig erre nagy szükség van ahhoz, hogy valaki a felszínen maradjon és önmagát megbecsülve a közösségért jelen legyen.

Ez a szabadság akkor erősödik, „ha az ember elfogadja az emberi együttélés kikerülhetetlen következményeit, vállalja az összetartozás sokféle követelését és elkötelezi magát a közösség szolgálatára” – olvashatjuk a zsinat tanításában. Különböző közösségekben az összetartozás vágya, igénye vagy követelménye terheket ró az emberre. Ezeket a terheket felelősségtudattal csak akkor tudja valaki vállalni, ha ő maga is tisztában van a felelősségvállalás mibenlétével. Minden, amit a közösség érdekében tesz valaki, hatással van a csoport, illetve csoportok életére. Hogy az egyéni tett ezeknek javára váljon, mindig szükséges a *felelősségtudat*, a *felelősségvállalás* az egyén részéről.

„Mindenkiben fel kell szítani a kedvet, hogy kivegye részét a közös kezdeményezésekből” – mondja a zsinati szöveg. Itt is az egyénről és a közösségről van szó, de a hangsúly a *kezdeményezés*en van. A felelősségtudat, felelősségvállalás összefügg a kezdeményezéssel. Ezek egymást áthatják, befolyásolják, kiegészítik. Az egyik hiánya gyengíti a másikat is. Napjainkban egyesek arról panaszkodnak, hogy az emberekből hiányzik a kezdeményező kedv. Segítséget kellene nyújtani, hogy erőt érezzenek a kezdeményezésre. Másokban a fordítottja figyelhető meg – mondják sokan –, rengeteg bennük a kezdeményező szellem, de nincs minden esetben jelen a felelősségtudat is. Nem gondolnak arra, van-e egyik-másik kezdeményezésüknek jövője. Mi lesz később, a kezdeti lendület lankadtával?

Mindez nem pusztán kis körökre érvényes, a (közösségi) felelősség érzésének a *közügyek* felé is meg kell nyílnia. A zsinat dicséri azokat a nemzeteket, csoportokat, amelyek valódi szabadságban veszik ki részüket a közügyek intézésében. Ez azt jelenti, hogy a társadalom életében az állampolgárok is részt vállalnak. Ehhez azonban szilárd, stabil közhatalomra van szükség – mondja a zsinat. Az állampolgár azonban csak akkor dönt a tevékeny életközösség-vállalás mellett a társadalommal, ha a csoportokban, a közösségekben olyan értékeket talál, amelyek vonzzák és mások szolgálatára készségesek teszik. Fontos tehát, hogy a közösség érdekében megkívánt elkötelezettség az értékek által vonzó legyen. Kölcsönösséggel állunk szemben. Nemcsak az egyén, hanem a közösség, a társadalom, az egyház, a közhatalom, az állam is úgy köteles az értékeket felmutatni, hogy azok valóban magukkal ragadják az embereket. A 31. pont így zárul: „Joggal hihetjük, hogy az emberiség jövője azoknak a kezében van, akik fel tudják tártani az utánuk következő nemzedékeknek az élet és remény forrásait.” Magyarázva ez azt jelenti, hogy nem elég a buzdítás, a szólam, a dörgedelem és

fenyegetés – pozitív módon kell felmutatni azokat a vitathatatlan értékeket, amelyek az embereknek visszaadják az életkedvet és reménnyel töltik el őket.

(1993. december)

A lelkiismeret méltósága és döntő szerepe életünkben

A zsinat ezt a témát *Az egyház a mai világban* című konstitúció első fejezetében tárgyalja, amikor az emberi személy méltóságáról szól (a lelkiismeretről a 11. pontban olvashatunk). Ez a tudatos szerkesztési mód is mutatja, mennyire központi kérdése az embernek a lelkiismereté. Nem valami járulékos tényező tehát, amely alig játszik szerepet a döntésekben, a dolgok megítélésében, hanem szorosan személyi méltóságunkhoz kötődik. Ennek alapja, hogy az ember Isten képmása és ennek az istenképiségnek a révén a teremtéskor megkapja ezt a szívébe öntött sajátos törvényt. Nem ő szabja meg önmagának, hanem tudata mélyén találkozik vele, és *engedelmességgel* tartozik neki. Van tehát életünkben „olyan törvény, amelyet Isten írt szívébe; és éppen abban áll az ember méltósága, hogy megtartja ezt a törvényt” – olvashatjuk a zsinat szövegében.

Azt is hangsúlyozza a zsinat, hogy e törvény szerint is fogják az embert megítélni. E törvény ugyanis arra szólítja, hogy szeresse és cselekedje a jót, a rosszat pedig kerülje. Szerepe tehát életünkben döntő. Olyan terület ez, ahol egyedül vagyunk Istennel, akinek szavát lelkünk mélyén halljuk. Ő közli velünk ebben a személyes „beszélgetésben”, melyek a vele és embertársainkkal szembeni kötelezéseink.

Keresztényekként ez a törvény állít oda minket a többi ember mellé – nem-keresztények, nem-hívők és mások mellé –, hogy keressük az igazságot és megtaláljuk a megoldásokat az egyén és a társadalom életében felmerülő erkölcsi kérdésekre. Ilyen tekintetben nincsenek privilegizált, kiválasztott csoportok, emberek, népek. Mindenki megkapta Istentől ezt a törvényt, mindenkinek van lelkiismerete. Ebből is érthető, hogy ez minden törvény törvénye. Szava döntő és ellene nem szabad cselekedni. Természetesen a *helyes* lelkiismeretet értjük itt. Szó szerint ezt mondja a zsinat: „Minél inkább érvényesül a helyes lelkiismeret, annál inkább tartózkodnak az egyének is, a közösségek is, hogy kényük-kedvük szerint döntsenek, és annál inkább iparkodnak az erkölcs tárgyi szabályaihoz alkalmazkodni.” Tapasztalatból tudjuk, hogy néha téves a lelkiismeret. Erről így szól a szöveg: „Nem ritka eset, hogy a lelkiismeret elháríthatatlan tévútra siklik; emiatt még nem veszíti el méltóságát.”

Ekkor is megmarad méltóságában, ami azt jelenti, hogy még a téves lelkiismerettel is szabad, sőt kötelességünk cselekedni, ha erről nem tudunk vagy nincs lehetőségünk ezt a tudatlanságot kérdezéssel, utánajárással, olvasással eloszlatni. Amikor ezt valaki megtette, mert volt rá lehetőség és rájött arra, hogy lelkiismerete nem helyes, akkor nem cselekedhet, hanem felül kell vizsgálnia az előtte álló tett milyenségét.

A 11. pont utolsó mondatában ez áll: „Ez azonban nem állítható olyan esetben, amikor valaki mit sem törődik az igaznak és jónak a keresésével, és lelkiismerete megszokja a bűnt, lassanként szinte vakká lesz tőle.” Ez azt jelenti, hogy valaki saját közömbösségéből adódóan eljut oda, hogy semmi sem zavarja, neki teljesen mindegy, mit és hogyan tesz. Az is előfordulhat azonban, hogy valaki rossz szándékkal akarja lelkiismeretének szavát elhallgattatni, hogy ez ne gátolja őt.

Szem előtt tartva a zsinat vázolt tanítását, le kell szögeznünk, hogy lelkiismeretünk döntő szava életünkben elengedhetetlen. Ez tette képessé az embereket a „nem” kimondására olyankor, amikor egyesek valamilyen igent akartak előírni, rájuk kényszeríteni, parancsolni. Ma is, a jövőben is érvényes a lelkiismeretre való ráhagyatkozás felszólítása, és személyi méltóságunkat megbecsülve, követve helyes lelkiismeretünket, és *eszerint* szabadon meghozva döntéseinket – nem kell aggódnunk, mert Isten bennünk lévő szavával összhangban cselekedünk.

(1994. január)

Lelkiismeretünk szava döntő

Lelkiismeretünk szaván keresztül felismerjük a jót és a rosszat. Sikerül egyiket a másiktól megkülönböztetni. Hasonlóképpen felfedezzük Isten akaratát. Az ő szavának is szoktuk mondani. Lelkiismeretünk szava azonban nem valami közvetlen telefondrót, amelyen Isten felhív és ítéletét elmondja. Ő sokkal inkább az élet eseményeiben, nevelésünk révén, törvények által szól hozzánk. Ezeknek az emberi tényezőknek a jelenléte azt eredményezi, hogy ez a szó téves is lehet. Ezt saját tapasztalatunkból tudjuk.

Ennek ellenére nem veszíti el méltóságát. A II. vatikáni zsinat is megerősíti ezt, amikor így szól: „Nem ritka eset, hogy a lelkiismeret elháríthatatlan tévútra siklik; emiatt még nem veszíti el méltóságát.” (Egyház a mai világban 16. p.) Kötelességünk lelkiismeretünket felülvizsgálni, tanácsot kérni és szerinte irányítani cselekedeteinket. Ha ezt megtettük és őszintén törekszünk a jóra, követhetjük szavát még akkor is, ha objektív mércék szerint tévedésben van.

Lelkiismeretünk képzésében nagy szerepe van az emberi tapasztalatoknak és Isten útmutatásainak, de fontos a körülmények követelményeire is érzékenyen figyelni.

A nagyböjti bűnbánati időben sokan részesülnek a kiengesztelődés szentségében. Szokás szerint ezt megelőzi a lelkiismeretvizsgálat. Hasznos az említett szempontokat szem előtt tartani és tettek vagy mulasztások bűnös, illetve nem-bűnös voltát ekként megállapítani – nemcsak a nagyböjtben.

(1993. február)

Felelős szabadság

A francia forradalom jelszavai – szabadság, egyenlőség, testvériség – lényegesen befolyásolták Európa társadalomtörténetét. Az embereket gyakran megfosztották a szabadságtól, annak ellenére, hogy a természettől indítva mindig sóvárogtak utána. Nehezen tudtak nélküle élni. Jézus földi élete óta a keresztény hagyomány is állandóan hirdette és ma is vallja az egyház e nagy érték elidegeníthetetlen fontosságát. Annak a ténye, hogy Jézus megszabadított a bűn és a (rég)i törvény szolgaságától, napjainkban sem maradhat nyom nélkül keresztény életünkben. Kelet- és Közép-Európában ez a szabadság évtizedeken keresztül csak elméletben létezett. Hiányzott a szabad vélemény-nyilvánítás lehetősége, nem voltak szabad választások, megfojtották a gyülekezés szabadságát, a szabad sajtót – és nem volt vallásszabadság sem. Ma jelen van a társadalomban és az egyház életében a viszonylagos szabadság, de mennyire kell még mindig sóvárognunk teljessége után és aggódnunk, nehogy a meglévő, visszanyert nagy érték eltűnjön előlünk vagy valaki ismét megnyirbálja azt. Röviden szólva félünk, hogy elveszítjük szabadságunkat mind a társadalomban, mind egyházi közösségeinkben.

De amíg birtokunkban van, kötelességünk élni vele. ki kell használnunk előnyeit annak ellenére, hogy kockázattal is jár. A kockázat tudata félelemmel tölthet el és megbéníthatja cselekvő szándékunkat. De az előnyei sokkal előbbre mutatnak, mint a kockázatból fakadó hátrányok. Ezért élni kell ezzel a lehetőséggel.

Fontosságáról és előnyeiről a következőket tudjuk elmondani. Olyan lehetőségeket kínál az embernek, amelyeket csak akkor lehet igazán értékelni, ha párhuzamosan két olyan személy viselkedését és életmódját szemléljük, akik az elmúlt évtizedekben két különböző társadalmi rendszerben éltek: a demokráciának és jogállamiságnak örvendő már gyermekkorában magába szívtva a felelősségvállalásnak azt a tudatát, amellyel a szabadon cselekvő rendelkezik. Már gyermekkorában úgy irányították szülei, nevelői, hogy később szabadon tudjon dönteni és ne várja felnőtt korában is mindig másoktól az utasítást. Az ilyen ember könnyebben kezdeményez, nem várja „felülről” az engedélyt, hanem dönt és cselekszik. Természetesen a felelősség terhét is ő viseli. Ezért sikertelenség esetén nem hivatkozhat másokra. Az ilyen személyben kialakul az erkölcsi tudat. Tisztában van azzal, hogy az „igen” és „nem” szavak tőle származnak és következményeikben rá hatnak vissza. A szabadság birtokosa gyorsabban lesz érett, nagykorú ember, mint az, akit ettől megfosztottak.

Vele szemben az a személy, aki diktatúra nyomása alatt nevelkedett, nem tudott minden esetben kellő módon kibontakozni. Amikor valaki csak hozzá hasonlókkal van együtt, nincs lehetősége az összehasonlításra. Az ilyen azt gondolja, ő a legtökéletesebb teremtmény. Csak akkor döbben rá hiányosságaira, amikor az ellenkező típussal találkozik. Észreveszi, mennyire félszeg viselkedésében és nincs bátorsága kezdeményezni. Ritkán hajlandó vállalni a felelősséget, most is mindent „felülről”, főnökeiktől vár. Ember ő is, szellem és hús-vér, de hiányzik belőle az, amit a szabadság tud kialakítani. Nincs jelen az érett ember. Ennek hiányát lehetett tapasztalni különösképpen azoknak a vidékeknek a falvaiban, ahol az emberek nem a demokratikus jövőre, hanem a múltra szavaztak. Ijesztő, de mindezt a felelős szabadság hiánya okozta.

Nem értékelni a szabadságot a társadalmi változások idején – a helyben-topogást eredményezi. Csak a vele való „élés” teszi képessé a volt kommunista országok népeit arra, hogy megteremtsék a demokráciát és a szabad jogállamot. Csak a szabadsággal való „élés” teszi képessé az egyházat, a keresztény embert arra, hogy a jövőért cselekedjék. Ehhez azonban az szükséges, hogy mindenki egyénileg fejlessze ki önmagában ezeknek az értékeknek a megbecsülését, az irántuk való fogékonyságot és érzékenységet. Nem elég azzal vigasztalni önmagunkat, hogy mások még ennyire sem állnak. Ezzel nem oldottuk meg

problémáinkat. A szabadság azt is jelenti, hogy az Úr előtt – most és a halál után – nem hivatkozhatok másra, hiszen ő mindenkit egyénileg kérdez és nekem kell saját nevemben, saját tetteimért számot adnom. A szabadság ugyanakkor bátorságot jelent, nem engedi, hogy a sikertelenség révén reményvesztetté legyünk. Ezért törekedtek és még ma is törekszenek egyesek elvenni vagy megnyirbálni sokak szabadságát és helyébe félelmet, szolgalelkűséget beültetni az emberek tudatába. Történjen ez társadalmi vagy egyházi téren – katasztrófához vezet.

Minden kísérletben, próbálkozásban, munkában ott van a tévedés és a félrelépés lehetősége. Így *a szabadsággal is együtt jár a kockázat*. A szabadság megnyitotta a tudósok előtt a nagy lehetőségeket. A technika olyan vívmányaival találkozunk napjainkban, amelyekről régen esetleg álmodozni volt bátorságuk egyeseknek. Ma az álmok beteljesednek. Ezzel együtt jár az, hogy az emberiség önmagát el is pusztíthatja. Szabadságából fakadóan képes a nukleáris energiát, a géntechnológiát, a biológiai vagy kémiai hatalmat jóra és rosszra egyaránt használni. Képes a természetet a maga eredeti szépségében megőrizni vagy a levegőt, a vizet, az erdőket elárasztani ipari mocsokkal. Ez a szabadság kockázata. Ha nem vállalná ezt, nem tudna fejlődni. A fejlődés pedig isteni parancs. Aki nem vállalja a kockázatot, megfosztja önmagát és a közösséget az előrelépés és fejlődés örömétől.

Szabadon gondolkodni, élni, cselekedni nem csupán megengedett lehetőség, hanem erkölcsi kötelesség is. Természetesen nem lenne helyes, ha kiollóznánk azokat az életterületeket, ahol a szabadsággal élhetünk, máskor pedig visszautasítanánk még a gondolatát is. Ne csak magunknak kívánjuk ezt az értéket, hanem adjuk meg másoknak is, az egyéni és közösségi életben egyaránt.

(1992. szeptember)

Mennyire szabad a lelkiismeret?

Pál apostol a lelkiismeret igazi „teológusa”. Ő a Krisztus előtti 1. század görög filozófiájában kialakult „szüneidészisz” kifejezést alakítja keresztény fogalommá. Eszerint a lelkiismeret *erkölcsi ítéletet hozó öntudat*. Teológiai értelemben ez az emberben lévő *őstudat* (ősismeret) – *szünteresze* – az, ami szerint *a jót tenni és a rosszat kerülni kell*. Az ember esetében ez olyan képesség, amely révén ítéletet tud mondani saját magatartásáról. Bensőnkben létező „hely” ez; ahogyan a Biblia említi: „a szív”. Olyan központi „hely” az ésszel bíró teremtmények esetében, ahol Isten jelenlétében a gondolatok és érzések összefutnak, illetve felbukkannak.

A II. vatikáni zsinat erről így nyilatkozik: „a lelkiismeret az egyén legrejtettebb magva, és szentély, ahol egyedül van Istennel, akinek szava felhangzik a lélek mélyén” (GS 16).

A törvény, vagyis az objektív norma mellett a lelkiismeret szubjektív normaként van jelen életünkben. Annak ellenére, hogy az ember ítéleteiben döntéseinek helyességét az objektív normákhoz viszonyítja, konkrét esetekben „szívében” lévő lelkiismerete révén *felelőssége tudatában önmagát kell megvalósítania*. Ez az ősllelkiismeret ugyanis a jóra irányul, és ezért tudja: döntenie kell adott, konkrét lelkiismerete fényében. Ha ezt a döntést szabadon hozta, tette erkölcsileg jó, még akkor is, ha téves a lelkiismerete. Ha azonban lelkiismerete szava ellen dönt (szabadon), tette erkölcsileg rossz. Ez ugyanis nem tévedés, hanem erkölcsileg rossz akarati döntés.

A lelkiismeret annyira elsődleges norma az ember életében, hogy „felülbíráhatja” az objektív törvényt. Itt ugyanis a normák normájával állunk szemben. Ha a jó lelkiismeret úgy dönt, hogy számára a törvénnyel szemben előnye van a belső szónak, akkor ezt kell követnie. Amikor a lelkiismeret működik, ebben a tevékenységben *az egész ember* benne van: értelme, akarata és érzései. „Ügyvezető irodája” a lélek mélyén van, annak magvában, a személyben, ahol a különböző erők még együtt vannak. Ezért döntése *az egész ember* döntése, mivel az egész ember hallja, érzékeli a felszólítást, reagál arra és cselekszik.

Hogy valaki az objektív erkölcsi normák, egyéni lelkiismeret és személyes tapasztalat ötvözetéből saját döntést hozhasson, hosszas tanulási, képzési folyamatra van szüksége. Máról holnapra ez nem megy. Ebben a folyamatban lényeges a normák mögötti erkölcsi érték felismerése, annak igenlése, elfogadása. Mélyen hívó, képzett ember esetében is előfordulhat, hogy az egyház által meghatározott erkölcsi normák elfogadása ellen objektív okot nem tud felhozni, ezek az előírások számára mégsem érték el azt a belátási, befogadási szintet, amely nyomán a norma mögötti érték meggyőző erővel hathat.

Az olvasó szerencsés helyzetben van, ha olyan tanácsadóra, lelkészre talált, aki törekszik a norma igazi háttér-megalapozására és az esetlegesen téves (legyőzhetetlen) lelkiismeretével szemben (az érték fel nem ismerése is ide tartozik) tisztelettel és elismeréssel viseltetik. Itt mindkét fél számára ajánlani tudom *a fokozatosság törvényének* alkalmazását. Ennek segítségével lehet előrehaladni, hogy a gyónó vagy tanácskérő az értéket felismerve képes legyen elfogadni a normát.

Azt is jó tudni, hogy a lelkiismeretben, „a szívben” mindig a jóra irányulva Isten Lelke működik. Állandó *párbeszéd* folyik Isten és az ember között. Ebben a párbeszédben kialakul a Teremtő és teremtmény között az a személyes viszony, amely garanciát jelent arra vonatkozóan, hogy az ember nem zárja ki lelkiismerete hangjára figyeléskor a tárgyilagosságot, és Isten hangját nem szorítja háttérbe. Ugyanakkor istenképiségünk is erő, képesség, amely az embert lelkiismereti döntéseiben arra sarkallja, hogy az ösképhez, Istenhez egyre jobban hasonlítson.

Az eddig felsorolt tényezők – ősllelkiismeret, párbeszéd, az ember egész története, istenképesség – *felelősségteljes magatartást igényelnek*. A cselekvőnek ugyanis felelősséggel

kell kezelnie a normákat. Csak ennek a felelősségtudatnak, felelősségvállalásnak a birtokában „menekülhet” az egyén az *epikeiához*: ahhoz a helyzethez, amelyben számára egy adott, konkrét tény nem kötelező. Ez egyben mindig egy új helyzet is az egyén életében, és „új helyzetben új felismerés” (K. Demmer) esetével állunk szemben. Ha az ember a norma mögött keresi az értéket, ha magatartásában nem felelőtlen, akkor az új helyzetben az új felismerés révén helyes, jó döntést hoz, amelyet erkölcsileg jó tett követ.

Úgy gondolom, mindezek után egyértelmű, hogy a lelkiismeret viszonylag szabad. Abszolút szabadságról azért nem beszélhetünk, mert a külső és belső körülmények léptenyomon befolyásolják életünket. Annyi szabadsággal azonban rendelkezik az egyén, hogy lelkiismereti döntései nem kikényszerítettek, és így azokat tisztelni kell. Ha valaki e szabad döntés ellenére más tettet kényszerít ki, megsérti a lelkiismeret méltóságát. A felelősségtudatnak kell azonban örködnie az egyén életében, hogy döntései ne legyenek „önkényesek”. Ebben az esetben ugyanis önmaga és közössége számára helyrehozhatatlan károkat okozhat.

(1996. február)

A karizmák és az erkölcsi felszólítás

A karizmák, vagyis a Szentlélek adományai „hajnalpírként törnek elő pünkösd reggelén; jelen vannak az ősegyház történetének minden lapján” (L. J. Suenens, *Új pünkösd*, Eisenstadt 1979. 25). De ez a karizmatikus elem jelen van az egyház történetének későbbi szakaszaiban is, egészen napjainkig. Ebben az írásban nem célom e történeti valóságot bizonyítani, hanem megpróbálok rávilágítani arra a tényre, hogy *a karizmák felfedezése és újbóli elfogadása erkölcsi kötelesség* (vö. DS 3807 és köv.). Az áttekinthetőség kedvéért ezt két pontban tárgyalom.

A karizmák léte

A karizmat mint a Szentlélek rendkívüli adományát a személy az egyház és a társadalom szolgálatára kapja. A mindennapi életben rendkívüli tehetségként, talentumként szokták emlegetni. Magát a kifejezést Pál apostolnál találjuk, de csak a „nagy” és a „pasztorális” leveleiben (Róm 1,11; 5,15 sk.; 6,23; 11,29; 12,6-8; 1Kor 7,1; 7,7; 12,4. 28. 30; 2Kor 1,11; 1Tim 4,14; 2Tim 1,6). Az apostol szerint senki sem rendelkezik az adományok teljességével és mindenki más karizmat kap. Két személy ugyanazt a karizmat ugyanolyan formában nem birtokolja. Különbözőségük olyan sokrétű, mint maguk az emberek (vö. 1Kor 12,11). Ha megjelenési módjuk után kutatunk, a következőkkel találkozunk: bölcsesség, tudás, csodatevő hatalom (elsősorban az apostoli korban), a szellemek megkülönböztetésének képessége, kormányzóképeség, a nyelvek adománya (vö. 1Kor 12-14). Ezek gyakran megegyeznek a születéskor kapott emberi képességekkel, de nem lehet őket belőlük származtatni, mivel ezek Isten szabad döntéseinek következményei. Természetesen az öröklött képesség és Isten Lelkének adománya egymást keresztezik és kiegészítik. A Lélek az emberi tehetségeket kifejleszti, elmélyíti, ezeket alapként felhasználja és az egyház, a társadalom szolgálatába állítja. Így a karizmák mint Isten kegyelmének lecsapódásai megjelennek a közösség életében és lehetővé teszik a Lélektől „fémjelzett” közösség létrejöttét, amelynek felépítéséhez valamivel mindenki hozzájárul (vö. 1Kor 14,26). Ekkor lehet felfedezni Istent az adott élethelyzetben, és megtapasztalni őt a társadalomban. Így a lélek hatása nem marad elvont, hanem a mindennapi életben az egyház és a társadalom „színpadán” érezhető valóságként jelenik meg.

A karizma mint erkölcsi felszólítás

A Bibliát olvasva lépten-nyomon felfedezhető, hogy az üdvtörténet folyamán Isten tettei az emberek számára erkölcsi felszólítást, parancsot is tartalmaznak (vö. MTörv 4,32-40; Mt 11,25-30). Amikor Isten népével közli, mit tett érte, rögtön választ is vár. Ebben az elvárásban benne van a felszólítás. Az Újszövetségben Jézus meghívja az embereket Isten Országába, amely meghívásból pontos erkölcsi parancsok származnak. „Beteljesedett az idő és már közel van az Isten Ország. Tartsatok bűnbánatot és higgyetek az evangéliumban!” (Mk 1,15) Jézus szavainak első része a kijelentés, a második már a felszólítás. Ez a szerkezeti felépítés jellemző a bibliai beszédmódra. Rudolf Schnackenburg német szentírás-magyarázó ezt így fogalmazta meg: „Isten tette az Újszövetségben mindenütt az ember iránt támasztott követelményként jelenik meg, s a közlésből felhívás származik” (R. Schnackenburg, *Messaggio morale del N. T.*, Paoline 1971, 17).

Ez az általános bibliai beszédmód érvényes a karizmák esetére is. Isten kezdeményezésével állunk szemben, aki *ajándékként felkínálja adományait és felszólítja az embereket, hogy ezeket felfedezzék és felhasználják*. A II. vatikáni zsinat a dogmatikai

konstitúcióban első alkalommal hivatalosan is szólt arról, hogy a karizmák az egyházi élet és a keresztény egzisztencia alapelemeihez tartoznak. Szó szerint idézzük: „Ezeket a karizmákat, akár a legragyogóbbak közül valók, akár egyszerűbbek és gyakorta előfordulók, hálaadással és vigasztalással kell fogadnunk, mert mindig éppen időszerűek és nagyon is hasznosak az egyházban” (Lumen Gentium 17). Üdvtörténeti-egyház-tani lényegükből adódóan a karizmák – amelyeket Isten kínál fel – előre nem láthatók, ezért kell felfedezni őket (vö. Rahner-Vorgrimler, *Teológiai Kiszótár*, Budapest 1980, 369-370). Nem olyanok, mint a hagyomány révén átadott egyházi tanok, szokások, hanem szorosán kötődnek az adott helyzethez, történelmi eseményhez. A Lélek „felülről” jövő „betöréséről” van szó, amikor Isten ilyen módon az egyházi közösség és az egyének életében „visszametszi” az esetleges téves kinövéseket, vadhajtásokat.

Aki a Lélektől ilyen karizmát kap – bölcsességet, okosságot, tanácsadói, szervezői képességet vagy ezekhez hasonlókat –, köteles azt megfelelő módon az egyházban érvényre juttatni. Ezzel gazdagítja a közösséget és mulasztással vétkezne, ha arra várna, hogy a hivatalt viselők mindent elvégezzenek, akik talán nem is kapták meg Isten ilyen adományát. Mert amint már említettük, ugyanazt a karizmát két személy nem kapja. A II. vatikáni zsinat ezzel kapcsolatosan így szól: „Az egyházat a Szentlélek ellátja és irányítja a különféle hierarchikus és karizmatikus adományokkal” (LG 4). Nem sokat jelentene a karizma az egyház életében, ha azt valaki „véka alá rejtené”. Nem ezért adja azt Isten. Jézus tanításában az áll, hogy a gyertyát tartóra kell tenni, hogy világítson, és nem edény alá rejteni (vö. Lk 8,16). Különösen fontos ez napjainkban *a világiak karizmáinak esetében*, akiknek jelenléte és munkája az egyház megújulási folyamatában elengedhetetlen (vö. a világi hívek apostolkodásáról szóló zsinati határozat 10. pontjával). A papi szolgálatról és életről szóló határozat 9. pontjában ugyancsak a zsinat hangsúlyozza, hogy *a hivatal viselőinek feladata felfedezni, elismerni és támogatni a laikusok karizmájának sokféle megnyilvánulását*.

Az erkölcsi felszólítás, amint látjuk, vonatkozik azokra, akik a Lélek adományait kapják, de azokra is érvényes, akik felfedezni, elismerni, védeni és támogatni kötelesek. Közeledve az ezredfordulóhoz, nyugodtan elmondhatjuk, hogy a pünkösöd ma is folytatódik, és nagyon lényeges Isten felszólításait komolyan venni. A karizmák felhasználása a Biblia és hivatalos egyházi tanítás szerint nem korlátozódik a lelkeségi teológia területére, hanem szoros kapcsolatban áll az erkölcsoteológiával. Ez utóbbi tárgyal a bűn teológiai és emberi problémájáról, amelynek kérdésével akkor szembesülünk, amikor elmondjuk a közgyónási imát. Valahányszor szentmisét ünneplünk, közösen így valljuk meg bűneinket: „sokszor és sokat vétkeztem gondolat, szóval, cselekedettel és mulasztással.” Sajnos ez utóbbi megállapítás jószerével feledésbe ment. Mintha a mulasztás nem is okozna problémát, mivel azt nem lehet úgy érzékelni, mint az elkövetett cselekedetet vagy a kimondott szót. Nehéz megmondani, hányan mulasztották el felfedezni, felhasználni, elismerni és támogatni a karizmákat. Új pünkösödöt jelenthet egyházunk életében, ha az Isten adományából származó felszólításnak az emberek eleget tesznek és minden részletében komolyan veszik.

Befejezésül Suenens bíboros szavait idézem: „XXIII. János és VI. Pál nem hiába imádkozott új pünkösödért.” Itt van a szemünk előtt mint „hajnalpír”. De csak akkor bontakozhat ki, ha először el tudjuk ismerni, azután minden következményével együtt el is akarjuk fogadni. A kegyelem óráját éljük! Isten tiszteli szabadságunkat, nem fogja fölfeszíteni az ajtókat. De kopogtat! (Suenens, Új pünkösöd, 187.)

(1994. május)

A tervezés erkölcsi szemlélete

A szeptember a következő évi költségvetések elkészítésének hónapja. Intézmények, szervezetek, közösségek és egyének tervezik, mit kell tenniük, mit tudnak tenni az elkövetkező évben.

Jézus, a Mester szintén tervezett. Ezen a téren is példaképünk lehet. Ő az Emberfia, a Messiás, a jó Pásztor. Ezek és további címei mellé oda lehetne tenni azt is: ő a „Tervező”. Tudta, hogy az Atya miért küldte ebbe a világba. E küldetés tudatában készült nyilvános működésére. Erre voltak jók csendes názáreti évei. Nem véletlenül böjtölt és imádkozott tevékenységének megkezdése előtt. Tanítványai kiválasztása is célratörő volt. Nem fogadott mindenkit e csoport tagjai közé, hanem tudatosan kereste a megfelelő személyeket Nagy Tervének megvalósításához. Mindig tudtukra adta, mi vár rájuk. A jelenben foglalkozott velük, de mindig szeme előtt lebegett a jövő. A múltból átvette azt, ami szükséges volt a jelenben a jövő számára. Nem ragadt benne az akkor még érvényes és gyakorlatban lévő ószövetségi vallásosságban. Tovább lépett, beteljesítette a törvényt, sőt új törvényt, új „parancsot” adott, amelynek a jövőt kellett átalakítania.

A jövőt szemléli, amikor megtervezi egyházát. Péternek és társainak jövendől az elkövetkező idők nehézségeiről és feladatairól. Megígéri nekik a Szentlelket és biztosítja számukra Országának fennmaradását.

Mit tenne ma Jézus, különösen azokban az országokban, ahol egyháza évtizedeken át az istenüldöző diktatúra áldozata volt? Állíthatjuk, hogy tervezne. Felmérné a jelenlegi helyzetet és felhasználva a mai eszközöket elkészítené az elkövetkező év, sőt évtized „költségvetését”. Lelkipásztori terveket készítené, szem előtt tartva az elkövetkező évek kihívásait, lehetőségeit, problémáit. Figyelme kiterjedne mindenre, ami segíti az előrelépést, a jövő felépítését. Tanítványaival együtt keresné a megoldásokat és egyenként elküldené őket városokba, falvakba, hogy „átalakítsák” a világot. Távolról kegyelmével kísérné, segítené őket és örülne, amikor visszatérve beszámolnak neki sikereikről. A régi törvényt most is beteljesítené és hozna új parancsot, amely képes megújítani a közösségek életét és biztosítani Lelkének jelenlétével jövőbeli megmaradásukat.

Hogyan tervez az egyház, a keresztény ember olyan országban, ahol az elmúlt évtizedek nem korlátozták szabadságát?

Mindig a jövőt szemléli. Kutatja, mi fog bekövetkezni néhány év múlva, milyen problémák merülnek föl. Felső-Ausztriában a linzi egyházmegye nagyon jó példa e jövőt építő, tervező szemlélet szempontjából. Már most arról gondolkodnak, tárgyalnak, hogy mi a teendő – tíz éves távlatban. Akkor ugyanis kettőszáz pappal lesz kevesebb az egyházmegyében, mint ma. A hitéletnek azonban tovább kell mennie, és ezért keresik már most a megoldásokat. A laikusok kapnak majd nagyobb szerepet, ők veszik át egyházközségek irányítását, amíg az egyházban nem kerül sor más megoldásokra. A tervezés másik nagyszerű példája a Lelkipásztori Hivatal új igazgatójának kiválasztása. Egy évvel korábban a volt igazgató bejelentette, hogy egészségi állapota és életkora miatt (65 éves volt akkor) nem tudja tovább vállalni ezt a szolgálatot. Akkor elkezdődött papok és világiak között a véleménykutatás. Később, nyolc hónap múlva a három megmaradt nevet tartalmazó javaslat-lista első helyezettjét a püspök felkérte és kinevezte a Hivatal igazgatójának. Így került a korábbi ifjúsági lelkész, majd plébános 43 évesen az egész egyházmegyét átfogó Lelkipásztori Hivatal élére. A tervezés eredményeként e fontos helyre megfelelő ember került.

Ezek a „tervezők” tudják, mit akarnak. Világos előttük, mit miért akarnak, mi annak a célja és rendeltetése, amire munkájukat, érdeklődésüket, energiájukat irányítják. Tudják, minek van értelme. Átgondolják kivitelezhetőségét és jövőbeli szerepét. Lehet, hogy néha tévedés is

becsúszik a tervezésbe, de a jövő érdekében vállalják a kockázatot is. Jézushoz hasonlóan a múltból táplálkozva a jelenben a jövőért tevékenykednek és élnek.

Az írás élén olvasható címhez pedig rövid zárszóként hozzátehetjük: a tervezés erkölcsi feladat, keresztény kötelesség is.

(1992. szeptember)

Az egyház illetékessége szociális és gazdasági téren

Társadalmi, gazdasági változások korát éli az emberiség. Ez különösen érvényes Közép- és Kelet-Európára. Ezekben a változásokban az egyházak is kivették, kiveszik részüket. Érdeemes felidézni a volt NDK-ban történt eseményeket, amelyekben jelentős szerep jutott az evangélikus és katolikus egyháznak. Látványos formában járult hozzá a változásokhoz 1989-ben Temesváron Tőkés László. Ha nem is ilyen feltűnően, de hatásaiban az erdélyi katolikus egyház is „aláásta” magatartásával Ceausescu rendszerét. Elég, ha megemlíjtük a 80-as években a „numerus clausus” ellen vívott kemény harcot; 1988-ban a papi szenátus pasztorációban dolgozó tagjainak nagy visszhangot kiváltó levelét; 1989-ben Kolozsváron a Márton Áron-ünnepséggel kapcsolatos eseményeket, amikor megakadályozták annak megrendezését a Szent Mihály templomban. E kitartó magatartásnak köszönhető, hogy ma is helyén áll a nagyváradi Szent László templom és nem mozdították el helyéről a kolozsvári Szent Péter templomot.

Az egyház az 1989/90-es változások után is különféle kihívások alanya. Benne él ebben a világban, másként nem tehet. Küldetése e világhoz szól. Ő „a föld sója” és „világító fáklya”. Legalábbis ez kellene hogy legyen. A II. vatikáni zsinaton az atyák ennek az egyháznak a küldetését és feladatát a világban a Gaudium et spes kezdetű konstitúcióban foglalták össze. Ez a cél-meghatározás negyed évszázados távlatból is érvényes. Ebben a dokumentumban találunk útmutatást a szociális-gazdasági kérdésekről is. Annak ellenére, hogy az egyház szavahihetősége az evangéliumokból ered, tanításának hatékonysága attól függ, mennyire tud a különféle kérdések, problémák megoldásában az embereknek segítségére lenni. Így szociális-gazdasági területen is.

Az elmúlt évtizedekben a kommunista rendszer Kelet-Közép-Európában az egyház tevékenységét az evangélium hirdetésére és a szentségek kiszolgáltatására korlátozta. Következésképpen a társadalmi életből majdnem teljesen kiszorította. Nem szólhatott hozzá szociális-gazdasági kérdésekhez. Talán ebből adódik, hogy ezeknek az országoknak az egyházai nehézkesen veszik tudomásul: küldetésük nem korlátozódhat az evangelizálás és a szentségek területére, hanem a szociális-gazdasági kérdések megoldásában is részt kell vállalniuk.

A Biblia is gyakran foglalkozik ezekkel a problémákkal. Őseinket bencés szerzetesek tanították a földet megművelni. Tudták, hogy ennek a népnek abban az adott időben és helyzetben erre van szüksége. A történelem folyamán, valahányszor arra igény mutatkozott, az egyház szociális kérdésekben az emberek segítségére sietett. Szóval és tettel igyekezett őket a nehéz helyzetből kivezetni. Szociális tanítása és elkötelezett tevékenysége az evangélium hirdetésének mindig szerves része volt. Ezért az egyház részére megengedett, sőt kötelező az emberek lelkiismeretét szociális-gazdasági téren alakítani. Ez természetesen saját magára is vonatkozik, mivel Isten Népeinek mindenki tagja.

Mindez azt jelenti, hogy az egyház a szociál- és gazdaság-politikában hallatja a hangját – és tevékenykedik. Ez számára küldetés és kemény feladat. Anyai és tanítói szerepét csak akkor képes betölteni, ha vállalja e teherviselést. E kérdésekben különösen három tényezőt kell megemlítenünk:

- a társadalmi szükségességet
- a kivitelezhetőséget (megvalósíthatóságot) és
- az értékrendi elsőbbség (prioritás) elvét.

Az egyház különösen az értékrend megállapításánál vállalhat nagy szerepet. De ebből kiindulva rámutathat arra, ami jelenleg a társadalomban szociális-gazdasági téren valóban szükséges, és mi az, ami megvalósítható. Természetesen nem nélkülözheti a szakemberek munkáját, akik ebben a tevékenységben oroszlánrészt vállalhatnak.

Abban a korszakban, amikor egy ország az elszegényedés előtt áll, amikor napról napra növekszik a munkanélküliek száma, a családoknak gondot okoz a mindennapi kenyér megszerzése, az egyháznak erkölcsi kötelessége megoldásokat kínálni. Éppen ezért ebben a jelenlegi történelmi időben nemcsak illetékességről, hanem felszólításról is beszélhetünk. Ez ma „az idők jele”. XXIII. János pápának abban mutatkozott meg a nagysága, hogy felismerte ezeket a jeleket és meghirdette a II. vatikáni zsinatot, amely ki tudta tárni az ablakokat e jelek előtt. Nehéz gazdasági helyzetben lévő országok egyháza bizonyára felismerik a mai idők jeleit, és teljesítik szociális küldetésüket. Remélhetőleg akkor is megteszik ezt, ha tudatában vannak: nem tudják egyedül megoldani. Csak ekkor remélhető, hogy a munkástömegek nem vonulnak ki az egyházból csupán azért, mert nem vélik benne felfedezni saját problémáik megoldásának segítőjét.

(1992. szeptember)

Piac és erkölcs

A privatizációval járó etikai kérdések

Amikor az elmúlt évtizedekben a kereskedelem, a szolgáltatások és az ipar privatizálásáról álmodoztak az emberek, kevesen gondoltak arra, mennyi nehézséggel, problémával fog elkövetkezni. Csak most tudja igazán felmérni a saját szolgáltatási egységgel, üzlettel, szállítási vállalkozással stb. rendelkező személy, mekkora kockázatot és felelősséget vett a vállára az indulással. A kívülálló ellenben alig képes felfogni a tulajdonosok helyzetét, és ezért gyakran tévesen ítélkezik.

Csak a dolgok felületét látva – átvitt értelemben legalábbis – minden csillog-villog, jóllehet kemény munka, álmatlan éjszakák sora rejtőzködik mögötte. Természetesen vannak olyan esetek is, amikor valaki nagyon könnyen „meggazdagodott”, esetleg nem a legtisztességesebb módon járva el. Ez a jelenség azonban régen is létezett, és mindig létezni fog. A rendellenességek, visszaélések esetei azért nem fordíthatják vissza az idő kerekét, és nem kelthetik azt a benyomást, hogy az elmúlt korszak erőszakos tervgazdálkodása talán mégiscsak jobb, erkölcsösebb volt.

Manapság sokakban ellenszenvet keltenek azok, akik a 89-90-es fordulatot követően bátran belekezdtek abba, amire – talán kimondatlanul – régóta vágytak, s amire esetleg sokan biztatták is őket. Ezek között a biztatók között ott voltak az egyházak lelkészei, illetve más, felelősséggel felruházott személyek, de ma még ezek többsége is csalódottan, szinte meggondolatlan rezignációval nyilatkozik. Pedig az effajta kijelentések előtt fontos jól átgondolni, hogy a társadalom/ emberiség szempontjából hosszú távon melyik gazdasági rendszernek juthat gyümölcsözőbb szerep. Másképp fogalmazva, így kellene feltennünk a kérdést: melyik forma (lesz) képes az elszegényedés felé haladó tömegeknek lehetővé tenni, hogy az élet anyagi szempontból is elviselhető legyen. Fontos már előljáróban megjegyezni, hogy jelenleg nem ismeretes tökéletes gazdasági rendszer. Az erőszakos kommunista tervgazdálkodás csődöt mondott, a kapitalista piacgazdasági változatok is nehézségekkel küzdenek. De még mindig ez a második út a jobb, mivel jelenleg elfogadhatóbbat – s egyben működőképesebbet – a szakemberek nem tudnak ajánlani.

Ebben a helyzetben fontosnak tartom felvázolni – a teljesség igénye nélkül – azokat a szempontokat, amelyek a privatizációs folyamatban vállalkozók és kívülállók számára erkölcsi eligazítást nyújthatnak. Olyan kérdéssel állunk ugyanis szemben, amely különösen a keresztény hívő számára nem lehet közömbös.

Az embert értelmi mivolta kötelezi arra, hogy gondolkodjon és a lehetséges alternatíván belül válasszon. Szabadsága azonban lehetővé teszi, hogy bizonyos dolgokat visszautasítson. A 89-90-es változások után sok embernek lehetősége volt választani bizonyos régi és új tartalmak valamint formák között. Választhatott, de erre őt senki nem kötelezte. Csupán értelmes teremtményi mivolta sugallta ezt neki. Aki a szóba jöhető gazdálkodási modellek közül a piacgazdálkodást választotta, úgy vélhetjük, helyesen döntött. Döntésekor vagy utána megválasztotta eszközeit. Ez a tevékenységi folyamat minden emberi életnek lényeges eleme. Aki azonban rosszul döntött és az eszközöket nem egészen meggondoltan választotta ki, lassan gazdasági csődbe jut(ott).

Az erkölcsi döntéseket az egyén, a gyengeségre hajló személy hozza, ezért nagyon könnyen előfordulhat, hogy fellép az *önzés*, az egoizmus esete. Sokaknak az a véleménye, hogy a piacgazdálkodás elősegíti az egoista magatartás kialakulását, az embert önzővé teszi. Alig hihetjük, hogy ez a piacgazdaság létéből következne, hiszen az önzés a múlt bármely gazdasági rendszerében jól ismert emberi tulajdonság volt. A különbség legfeljebb abban fedezhető fel, hogy az önzés talán nem volt éppen ennyire szembeötlő. De annak idején a

nyugati segélyek érkezésekor „a csomagosztások botrányai” rávilágítottak arra, hogy az önzés egyetemes tulajdonság. Csakhogy az önzés és az individualizmus fogalmai között egyáltalán nem állapítható meg éles határvonal. Márpedig az individualizmus – annak helyes értelmében – igenis pozitív tényező lehet az ember életében. Az egyén nem válik „tömegemberré”, nem bújhat meg mások mögött, amikor valamiért felelősség nehezedik rá, hanem vállalnia kell tettei következményeit. A gazdasági vonatkozásokra kivetítve: a magánvállalkozó nem háríthatja rossz lépéseinek következményeit az államra – ahogyan ez az áthárítás korábban bármikor lehetséges volt –, hanem szembenéz az egyéni kockázat esetleges negatívumaival is. Ugyanakkor pozitív eredményeiért csakis őt illetheti dicséret.

Az *anyagiasság* is hatalmába kerítheti az embert. De ahogyan az önzés nem közvetlenül a piacgazdálkodás eredménye, ugyanígy az anyagiasság sem az. Anyagias beállítottságú emberek mindig voltak. Régen is az egyéntől függött, hogy a korabeli körülmények között mennyire ejtette őt fogságába a vagyon. Így természetesen most is lehetséges, hogy valakit senki és semmi nem érdekel a vagyonnövekedésen kívül.

A személyes vagy vállalati jövedelem ugyancsak nem a piacgazdaság „találmánya”, és senki sem gondolhatja komolyan, hogy önmagában véve szükségszerűen veszélyes vagy erkölcsileg helytelen következményekkel jár. Minden embernek természetes vágya, hogy egyénileg jól keressen, személyes jövedelme gyarapodjék. Ezt saját belátása szerint mindenki egyéni, családi életének biztosítására, fejlesztésére fordíthatja. Hogy mi történik az úgynevezett „vállalati” jövedelemmel, amelyre a vállalkozó szintén jogosult, az lényegesen befolyásolja az etikai elbírálást. Döntő ugyanis, hogy az illető – mint a vállalat vezetője, intézője – ezt a jövedelmet mire fordítja. Aki további vállalkozási beruházásokba fekteti ezt a jövedelmet, lelkiismeretében nyugodt lehet, mivel etikailag helyesen járt el. Az újabb beruházások ugyanis további munkahelyek biztosítását jelenthetik, és ezzel az egyén hozzájárul a közjó előmozdításához. Ebben az esetben nemcsak önmagáért, családjáért, hanem a nagyobb közösségért is dolgozik.

Ezeknek a normatív elveknek a betartásával a mások *kizsákmányolásának* esete a jelen privatizációs folyamatban ritkábban vagy egyáltalán nem fordulhatna elő. Minden a szemlélettől függ. Aki szolgálni akarja a maga szűkebben vagy tágabban értelmezett társadalmát, megteheti vállalkozói minőségében is.

Az *igazságosság* szem előtt tartása döntő mozzanata a piacgazdálkodás erkölcsi vetületének. Igazságos vagy igazságtalan eljárás, illetve magatartás csak az emberi tevékenység keretében lehetséges. Itt pedig mindenkor érvényes szempont, hogy felmérte-e az illető vállalkozó gazdasági tevékenysége mibenlétét, cselekvéseit felelősségteljes döntés nyomán fejtette-e ki, mekkora volt azok súlyossága és milyen körülmények befolyásolták őt. Csak ezeknek a tényeknek megvizsgálása révén lehet erkölcsileg véleményt, illetve bírálatot mondani.

Lehet-e *társadalmi egyenlőtlenség* a mostani regionális privatizációs folyamat következménye? Ez a veszély kétségtől fennáll. Ennek azonban nem a vállalkozók az első számú okozói, a gyökereket a társadalmi problémákban, egészen pontosan az állami berendezkedés diszharmóniájában kell keresni. A társadalmi egyenlőtlenségek felszámolása, kiküszöbölése ugyanis elsősorban az állam feladata. Ezt a feladatot senki sem veheti át teljes egészében az államtól, következésképp az új egyéni vállalkozókat nem szabad bünbakként felhasználni az állam társadalomalakító *mulasztásainak* eltussolására.

A piacgazdálkodás állandó *versenyt* jelent. A munkaadó, tehát az egyéni vállalkozó ezáltal „fegyelmesebb” lesz, és méltó, vonzó béreket kell ajánlania annak érdekében, hogy alkalmazottakat találjon vagy megtartson. Az alkalmazottnak viszont a várakozásnak megfelelően kell hozzáállnia munkájához és munkaviszonyához. Természetesen előfordulhat az is, hogy a munkáltató visszaél az adott helyzettel, például a növekvő munkanélküliség

fenyegetésének árnyékában kizsákmányolja alkalmazottait. Hangsúlyoznunk kell azonban, hogy a piacgazdálkodás önmagában még nem jelent kizsákmányolást.

Veszélybe kerülnek a *személyes kapcsolatok*? A változás óta az élet ritmusa felgyorsult. Különösen a vállalkozók panaszkodnak, hogy semmire nincs idejük. Ha az anyagiak, a jövedelem halmozása mellett a vállalkozók tudatosan törekszenek személyközi kapcsolataik karbantartására, akkor ez a veszély elhárítható. A személyes kapcsolatok igen sokféle síkon ápolhatók, el egészen a kereskedő–vásárló viszonyig, amelyben igenis megvalósulhat az udvariasság, a figyelmesség annyira igényelt eszménye. Ugyanakkor lehetőség van újabb csoportok, egyesületek stb. létrehozására, amelyek segíthetik a kapcsolatok ápolását. A keresztény hívő embernek erkölcsi kötelessége vigyázni arra, hogy az életet színesítő személyes kapcsolatok ne lazuljanak meg visszafordíthatatlanul.

Amikor a privatizációs folyamatban az egyes jelenségek vizsgálatakor az erkölcsiséget próbáljuk körülírni, illetve annak jellemzőit felvázolni, határozottan ki kell jelentenünk, hogy ez *szabadság* nélkül nem lehetséges. Az elmúlt évtizedekben a kényszer-gazdasági rendszer az egyén erkölcsi szabadságát is korlátozta, és intézményesítette az igazságtalan rendszert. Így állandó konfliktus jött létre a felsőbb „parancs” és az egyén erkölcsi cselekvésmezője között. Éppen ezért a lassanként nálunk is útjára induló piacgazdaság kétségkívül elfogadhatóbb, mivel a (relatív) társadalmi szabadság erkölcsi alapján nyugszik. Engedi, hogy az ember szabadon hozza saját erkölcsi döntéseit, de nem „kíván meg” ideológiai-erkölcsi elkötelezettséget. Ez természetesen nem zárja ki azt, hogy valaki ilyen tegyen. A rendszeren belül minden egyén lelkiismeretében felhívást kap, hogy gazdasági cselekvését erkölcsi vonatkozásaiban saját maga gondolja át, és feleljen is érte. Jóllehet a szabad piac az ember „szívét” nem tudja megváltoztatni, mégis képes önzését – amennyiben önzésre hajlamos – megfegyvelmezni, és az egyént arra indítani, hogy szolgálatként és jogos, igazságos önkiteljesítő cselekvéslehetőségként fogja fel a vállalkozást, illetve, hogy foglalkozzék mások szükségleteivel is. A piacnak tehát erkölcsi vonatkozásban alapvető felszólítótsága a szociális gondolkodás.

Az egyház feladatát e tekintetben abban láthatjuk, hogy támogassa erkölcsi hozzáállásával az igazságos, szolidáris piacgazdálkodás kialakulását, és gyakran adjon hangot a társadalmi problémákkal kapcsolatban több ízben is kiválóan megformált szociális tanításának. A lelkészekre hárul az a rendkívüli feladat, hogy kiegyensúlyozottan válaszoljanak a felvetődött erkölcsi kérdésekre. Ne engedjék magukat befolyásolni a „bűnbakkeresés mestereitől”, hanem az evangéliumi üzenet és a segédtudományok segítségével olyan választ adjanak, amelyből kiérződik az emberi személynek és méltóságnak a nagyrabecsülése. Ugyanakkor mindenkinek tudomásul kell vennie, hogy általános recepteket nem tudhatunk felkínálni, mivel az esetek egyediek. Az e gondolatmenetben felsoroltak is csupán elvi eligazítást akartak adni azok számára, akiknek e téren lelkiismereti problémáik adódnak vagy adódhatnak.

(Linz, 1994. május)

A szekták és az egyház megújulása

Annak ellenére – vagy tán épp azért –, hogy a sajtó gyakran foglalkozott és foglalkozik a szekták terjedésének kérdésével, találkozások és beszélgetések alkalmával az utóbbi időben a kérdés ismét gyakori téma. Ezért gondolom, hogy érdemes ezzel a problémával ismét szembenézni és kapcsolatba hozni egyházunk, vallási életünk megújulásával, megújításával.

A történelem folyamán mindig találkozunk olyan kísérletekkel, amelyek során ilyen vagy olyan eszmei vagy nagyon is gyakorlati meggondolás okán megpróbálták csoportokat kiszakítani a nagy hívő közösségből. E próbálkozások háttere gyakran a nagy közösségben található hiányosságokban is keresendő. Mai szemmel vizsgálva az eseményeket, talán elkerülhető lett volna az 1054-es keleti egyházszakadás (amikor tudniillik szétvált a latin és a keleti kereszténység katolikus és ortodox szárnyra), és talán meg lehetett volna előzni a 16. században bekövetkezett nyugati egyházszakadást is, amikor a protestánsok kiváltak a katolikus egyházból. Ilyen és hasonló próbálkozások mindig kihívást jelentettek – és jelentenek – az egyház számára.

Nálunk különösen a 89-90-es változásokat követő időben özönlötték el, főleg a városokat, olyan újprotestáns felekezetek, „szekták” szószólói, hirdetői, amelyek eddig egyházmegyénkben alig voltak ismertek. Mivel megszűnt az állami tilalom, bárhol felléphettek és hirdethették tanaikat. E jelenség okai ugyancsak többszintesek. A már említett nyitás, a szabad mozgási lehetőség, az elmúlt évtizedekben kialakult hitbeli közömbösség vagy „elvilágiasodás”, a keresztény hitnek a társadalomból való erőszakos kiszorítása, az iskolai hitoktatás hiánya és a plébániai hitoktatás hiányossága, a felnőttoktatás ismeretlensége – mind olyan tényezők, amelyek növelték a szekták sikerének esélyét és csökkentették a történelmi keresztény egyházak jelenlétének meggyőző erejét.

Keresztény szempontból négy csoportra oszthatók ezek a szekták:

- olyan vallási mozgalmak, amelyeknek gyökerei protestáns körökben találhatók,
- olyan szekták, amelyek általános keresztény gyökerekből táplálkoznak,
- új vallási szekták, amelyek más nem-keresztény vallásokból vagy vallási gondolkodók tanaiból merítenek és mindenekelőtt indiai, (ázsiai) eredetűek,
- olyan szekták, amelyek humanitárius alapokra építenek és vezetőik ún. „megvilágosultak”.

Párbeszéd vagy harc?

A szekták közös jellemvonásaiként a következőket sorolhatnánk fel:

- egyházi és vallási közösségekkel szemben a maximalizmus, a teljességre-törekvés igényével lépnek fel,
- beállítottságuk anti-ökumenikus,
- alapmagatartásuk gyakran fanatikus és támadó.

Ezért a keresztényeknek el kell gondolkodniuk azon, hogy egyáltalán érdemes-e a párbeszéddel kísérletezni, vagy hatásosabb kidolgozni az ellentámadás stratégiáját? A következőkben ezekre próbálunk válaszolni.

Nem hagyható figyelmen kívül az a tény, hogy a katolikus keresztényeknek (akárcsak más közösségek keresztényeinek) legtöbbször hiányos vallási ismeretei és tapasztalatai a szekták sikerének óriási lehetőségét kínálják. Lassan jelen lesznek a kisegyházak és új vallási közösségek térítői a társadalom minden területén. Benyomulnak családi és baráti körökbe és a tapasztalat szerint itt rengeteg bonyodalmat okoznak. A szekták tagjai teljesen visszavonulnak korábbi baráti körüktől és összes többi kapcsolataikat megszakítják.

A legfontosabb számunkra: felismerni a kihívást a lelkipásztori munkában, és mindezt az egyház megújulása szempontjából szemlélni, ösztönzésként, indításként komolyan értékelni. Szem előtt kell tartani azt a tényt is, hogy – függetlenül a szektáktól – a társadalmi változások, az elszegényedés, a munkanélküliség, az ipar összeomlása, a mezőgazdasági munka elmaradott színvonala és kilátástalansága, az elvándorlás és hasonló tényezők az embereket bizonytalanná tették, illetve megtévesztették.

Lelkipásztori szempontból nézve igen sokan vannak, akik önmagukat benuznak, saját szülőföldjükön idegennek, gyökértelesenek, tehetetlennek és magányosnak érzik. Különbféle területeken élve, dolgozva, tanulva, az az érzésük, hogy magukra maradtak – még az „egyháziak” részéről is –, senki sem segít rajtuk, mindenki félrevezeti őket (különösen a fiatalokat), és mint „csecsemőket” lépten-nyomon kijátsszák azok, akiknek erre módjuk, lehetőségük van. Ha az ilyen helyzetben lévő embereket valaki személyesen, szívből jövő meleg szavakkal megszólítja, szinte gondolkodás nélkül csatlakoznak hozzá, mivel benne új barátot fedeznek fel.

Itt hárul az egyházra és annak vezetőire, a lelkipásztorokra, plébániai közösségekre, annak területén működő csoportokra a feladat, hogy ezeknek a személyeknek ne csak vallási, hanem emberi szempontból is otthont nyújtsanak. Nagyon fontos, hogy a keresők és kérdezők ne csak felülről jövő „hivatali”, az élettől távol álló, előre kész „feleleteket” halljanak, hanem megérezzék a családias otthon melegét. Az élő plébániai közösségnek mindig gondja van az elhagyottakra, betegekre és öregekre. Figyel azokra, akik a társadalom vagy az egyház peremére kerültek és akiket a magányosság kínoz. Utánuk megy és otthonaikban felkeresi őket. Ha az egyházközségben a szolgálat sokszínű, több területre kiterjed, az élet elviselhetőbb és otthoniasabb lesz. Ezért sürgető feladat a lehető leggyorsabban kiépíteni a csoportos pasztorációt, hogy valahol minden ember megtalálhassa a maga számára az otthonos keretet és ne kerüljön tévtanítók, toborzók bűvkörébe. Ha azonban erre nincs fogékonyság és akarat, akkor nem kell csodálkoznunk azon, ha rövidesen katolikus közösségeink mellett megjelennek és egyre szervezettebb életet élnek a szekták. Nem kell attól félnünk, hogy a csoportos pasztoráció szétzilálja az egyházközséget. Ezekben a csoportokban pezseghet az élet, és a vasárnapi szentmise, az eukarisztia közös ünneplése összekapcsolhatja a csoportokat.

Ha a jövőbe tekintünk és azt próbáljuk megálmodni, majd megvalósítani, akkor a kérdést nem úgy kell föltennünk, hogy „Mi fog történni?”, hanem inkább: „Mit kell tennem?” És nem hivatkozhatunk arra, hogy Isten kezében van minden, mert neki kezekre van szüksége – és ezek mi vagyunk. A kérdés ismét csak az, hogy ezek a kezek hajlandók-e az ő akarata szerint, az ő szolgálatában dolgozni.

Az új szekták inváziója katolikus egyházunk számára veszélyt jelent ott, ahol a hit felszínes. Mindez az ökumené szellemében érvényes a többi keresztény egyházra is. Az invázió azonban eredményezheti a hit elmélyítését és az egyház megújulását is. Hogy a két lehetőség közül – a jelenlegi állapot befagyasztása vagy a megújulás – melyiket választjuk, igazán csak rajtunk múlik.

(Linz, 1993. szeptember)

Az elvek és az irgalom

Jakab Gábor: *A magzatelhajtások száma világszerte, nálunk is, ijesztően megnövekedett. A tagadhatatlan erkölcsi romláson túl, véleményed szerint milyen okok húzódnak meg e tragikus jelenség hátterében?*

Vencser László: A magzatelhajtás problémája az ismert népeknél mindig létezett, nem új jelenséggel van tehát dolgunk. A háttérben természetesen minden korban más-más okok húzódnak meg. Ha nálunk kutatjuk a mai okokat, úgy több tényezőt kell figyelembe vennünk. Csak ezek összességének ismeretében adható helyes válasz. Mindenekelőtt egy, a társadalomban általánossá vált gondolkodásmódot említenék meg. Eszerint mindenki maga dönti el, megtartja-e vagy sem a gyermekét. Ez ugyanígy volt a diktatúra idején is, noha akkor törvény tiltotta a magzatelhajtást. Vegyük számításba azt is, hogy vannak, akiknek élettársa más felekezethez tartozik, amely felekezetek, akár a protestáns egyház is, teológiailag másképp ítélik meg ezt a tettet. Egy-egy ilyen példa hatással van a szomszédokra, ismerősökre egyaránt. Az életkörülmények, az anyagi nehézségek szintén közrejátszanak egy ilyen döntésben. Ma már kiveszőfélben van a régiek „áldozatvállalása”, az a szemlélet, amely felül tudott kerekedni a mindenkori gondokon. Falun a sok gyermek anyagi hasznot, több munkaerőt jelentett, hiszen már 5-6 éves kortól megbízták őket feladatokkal a gazdaság körül. A városi embernek viszont ma már teher a sok gyermek. Sorolhatnánk a végtelenségig az okokat, hiszen a kérdés rendkívül bonyolult.

Jakab G: *Különbféle magzattvédő társaságok alakultak e folyamat megfékezésére, és legtöbbször egyházi emberek kezdeményezésére. Mivel a gyermekek világrahozatalát isteni elképzelés alapján, törvényes keretek között, kezdettől fogva a házasságban élő szülők vállalták, nem furcsa, hogy a népeket-népcsoportokat sorvasztó abortuszok sokasága láttán a születések arányszámának növekedését házasságon kívüliek szorgalmazzák? Hallottam ugyanis megjegyzéseket...*

Vencser L.: Az élet védelme mindenkinek feladata. Így a cölibátusban élők is sürgethetik, sőt az igehirdetés ennek fontos szócsöve lehet. A hitelesség szempontjából azonban én mégis a családokra bízom ennek szorgalmazását. A cölibátusban élők nem viselik a gyermekneveléssel járó nehéz terheket. Kívülállóként ismerjük a problémákat, de ezek nincsenek, nem lehetnek jelen hétköznapi életünkben sem. Számunkra ezek nem egzisztenciális jellegűek. Az az érzésem, hogy az egyház túl sokat beszél a fogamzás és a születés közötti időről, és közben háttérbe szorul az a tény, hogy a földi élet a halálig tart. A házasoknak erre is gondolniuk kell. Szerintem velük kell őszintén elbeszélgetni, és tőlük kell a pozitív megoldást várni. De itt is az történik általában, mint ami az egyházi élet egyéb területein szokott. Sokan mindent felülről szeretnének irányítani. Mások viszont el is várják az irányítást. Amennyiben ez megváltozna, és a házások, a hívek lelkiismeretük döntése nyomán szállnának síkra az életért és a magzatelhajtás ellen, az eredmény sokkal nagyobb lenne. Jelenleg nagy a zaj és kevés az eredmény, hiszen a szaporulat továbbra sem növekszik.

Jakab G: *Személy szerint nem hiszek a jelenlegi formájukban kampányszerűnek tűnő akciók és sok esetben demagógiába átcsapó erkölcsi prédikációk sikerében. Ami ellen ezek küzdenek és amit szóvá tesznek, az csak a felület, vagy ha úgy tetszik: okozata egy sereg tényezőnek. Az igazi okok a felület alatt, mélyen fekszenek: megfelelő családi és iskolai nevelés hiánya, hitoktatásunk és igehirdetésünk fogyatékosai, eluralkodó világnézeti tájékozatlanság, az áldozatvállalás szellemének megfogyatkozása, a kíméletlen önzés, megélhetési nehézségek s egyebek. Mit tud tenni az egyház e negatívumok megszüntetése, illetve visszaszorítása érdekében?*

Vencser L: Moralizáló, a mindennapi élettől elszakadó prédikáció az ilyen problémákat nem tudja megoldani. Bizonyos helyzetekben a hallgatóság részéről épp ellenkező hatást vált ki: Az emberek lassan elmaradoznak a templomból, vagy, jobb esetben, zúgolódni kezdenek.

Nem elég csak a „hivatalos tanítást” felmondani, de szembeíteni is kell azt a mindennapi élet nehézségeivel, és az embereknek segítséget kell nyújtani. Ezt várják az igehirdetőtől, a lelkipásztortól. Akik az abortusz mellett döntenek, nagyon is tisztában vannak tettük súlyosságával. Meg kell nekik mutatni a további utat, hogy ne jussanak ismét ugyanarra a hibás döntésre. Ha az igehirdető megpróbálná önmagát ennek az embernek a helyzetében elképzelni, akkor másképp beszélne. Nem föltétlenül jóváhagyást várok tőle, hanem segítségnyújtást.

Az egyház részéről az hozna valódi megoldást, ha felülvizsgálná a fogamzásgátlásról szóló tanítását. Erre lehetőség van, hiszen annak idején VI. Pál pápa a szakembereket további elfogadható módszerek kutatására kérte fel. Így sokan nem jutnának el ahhoz a dilemmahelyzethez, amelyben végzetes döntést kell hozniuk.

Az egyház másik segítségnyújtási lehetőségét abban látnám, hogy pozitíve vállaljon áldozatot a sokgyermekes családokért. Természetesen az állam felelősségét e kérdésben nem akarom kisebbiteni.

Jakab G: *Senki sem kérdőjelezi meg a problémával kapcsolatosan az alapvető erkölcsi elvet, miszerint az élet Isten ajándéka, s ezért szent és sérthetetlen. Mégsem tartom célravezetőnek a magzatelhajtó „szülőket” irgalom nélkül gyilkosoknak nevező hangnemet, mert érzésem szerint hiányzik belőle az irgalmas szeretet, s ez nem teszi lehetővé a szótértő párbeszédet. Így pedig aligha tehetünk valamit is eredményesen értük. Nélkülük pedig mégúgy sem lehetséges...*

Vencser L: Említettem már, hogy a segítségnyújtást, a gyógyítást látom a legfontosabbnak. Amennyiben a jövőt tartjuk szem előtt, a „javulás” szempontjából az egyetlen járható út a jézusi irgalmas magatartás. Mintha erről ma sokan megfeledkeznének. Igaz, Jézus haraggal űzte ki a kereskedőket a templomból, Pétert is keményen rendreutasította, de a bűnös emberrel szemben mindig irgalmas volt. „Menj és többé ne vétkezz!” – olvashatjuk az evangéliumokban. Nem fogadta el a hibás cselekedeteket, de tudta, milyen pedagógiával lehet az embert a jó útra vezetni.

A teológiából tudjuk, hogy nem minden cselekedet bűnös, noha annak látszik. Így vannak esetek, amikor a magzatelhajtásért sem vonható felelősségre az anya. Ligouri Szent Alfonz, a nagy moralista tanítja: bizonyos esetekben jobb, ha a magzatáról lemondó nőt meghagyjuk tudatlanságában, ugyanis abban a pillanatban nem lenne képes a figyelmeztető szavakat elviselni. Például ha nemi erőszak áldozatául esett, ez olyan lelki megrázkódtatást okozhat neki, hogy nem képes az így fogant gyermeket elfogadni.

A cselekedetek megítélésében figyelembe kell vennünk a személyi és más körülményeket is. Amennyiben ezeket figyelmen kívül hagynánk, éppen meggyőződésünknek, saját elveinknek mondanánk ellent. Az irgalmas szeretet mindennél fontosabb. Kérdés, mit akarunk elérni. Az embereket ostorozni, korholni, büntudatot kelteni bennük, vagy olyan légkört teremteni, amelyben felnőtt és elkötelezett keresztényekként szeretetből vállalják a több gyermeket.

Jakab G: *Mit tartanál még szükségesnek elmondani a témával kapcsolatban?*

Vencser L: A következőket szeretném tudatosítani: ne tekintse senki az abortuszt a családtervezés útjának. Ismeretes, milyen lelki megrázkódtatáson megy át a nő a magzatelhajtás nyomán. Ne döntsenek könnyelműen ilyen megoldás mellett. Ha komolyan elgondolkodnak, és felméri különféle lehetőségeiket, rájönnek arra, hogy az esetek többségében igenis vállalhatják a megfogant életet. Bízsanak Istenben és embertársaikban.

Gondoljanak arra is, mit vár tőlük a mai közösség, amelynek tagjai. Legyenek mindig szülői küldetésüknek tudatában, és hivatásukról ne feledkezzenek meg akkor sem, ha az napjainkban emberfeletti áldozatokat kíván. Legyenek tudatában annak, hogy a közösség hálás nekik.

(1993. január)

Keresztény és magyar jövőnk esélyei

Arra a kérdéssorra, hogy mi lesz velünk, megmaradunk-e keresztény magyaroknak ebben a térségben, milyen lesz a helyzetünk nekünk, akik évtizedek óta kisebbségi sorsban élünk, mit hoz Európa népeinek a harmadik évezred – erre a kérdésre csak a születendő Egyesült Európa eszméjének megvalósulásában találok meg a kielégítő választ. Az európai népek vezetői többségükben erről az egységes kontinensről álmodoznak és tervezgetnek. Nyugaton mindez már lassan valósággá válik. Közép- és Kelet-Európa szintén ebben reménykedik. A Visegrádi Négyek már korábban megtették ezirányú lépéseiket, de mások sem akarnak lemaradni. Románia 1993 októberében lett tagja az Európa Tanácsnak, és 1994 januárjában írta alá az Észak-Atlanti Szövetséggel kötendő békepartnerségi kérelmet. Ez arra enged következtetni, hogy – legalábbis nemzetközi politikai törekvéseiben – másokhoz hasonlóan ez az ország is Európa felé tart, európai egységet akar. Az itt élő magyar kisebbség szempontjából ezek a kis lépések sem lehetnek közömbösek.

Ma már nekünk is távlatokban kell gondolkodnunk, és szilárdan kell hinnünk abban, hogy európai „állampolgárok” leszünk. *Kereszténységünket és magyarságunkat európaiakként kell majd megélnünk és kiteljesítenünk.* Nincs szó önmagunk feladásáról, kilétünk megtagadásáról, semlegességről. A felkészülésről azonban nem szabad megfeledkeznünk. Ebben az időszakban keresztény és magyar voltunkat úgy kell megfogalmaznunk, hogy azok beépülhessenek a jövőendő Európába. Erre az építő munkára utalt II. János Pál pápa is első magyarországi látogatásakor, amikor a következőket mondta: „Csak akkor lesz boldog és biztonságos a házatok, ha nagylelkűen a közös Európai Ház építésén is fáradoztok, a nyitottság, a szolidaritás és az együttműködés szellemében.” (Szent István-napi beszéd)

Milyen az „európai állampolgár”? Milyennek kell lennie az „európai embernek”? Mi jellemzi gondolkodásmódját? Az európai állampolgárt úgy próbálom elképzelni, mint az Amerikai Egyesült Államok polgárát, vagy egyszerűen fogalmazva, mint az amerikai embert. Ő úgy amerikai, hogy megtűri maga mellett a másikat, akinek ősei nem onnan származtak, ahonnan az ő elődei jöttek. Amerikában békésen megfér egymás mellett az olasz, a spanyol, a német, a magyar, a lengyel vagy más nemzet, illetve vallás, mert mindnyájan amerikaiak. Mindez elmondható akkor is, ha a fehér és a néger közötti közismert feszültség néhol ma is gondot okoz.

Az Amerikai Egyesült Államokban az egység a többféleségben létezik. Így lehet elképzelni az európai egységet, az Európai Egyesült Államokat is. Itt is különböző kultúrájú, nyelvű, vallású népek élnek. E különbözőségeknek meg kell maradniuk, meg is maradhatnak. E többféleség – még ha jelentkeznek is ellentétek és feszültségek – gyümölcsöző lehet, amennyiben hajlandó az egyik néphez vagy valláshoz tartozó ember a másikat megismerni és – elismerni. Jelenleg még mindig nagy a kísértés, hogy azt az egyént vagy csoportot, akit vagy amelyet nem akarunk felebarátként elfogadni, ki kell irtani, meg kell semmisíteni. Ezért szükséges az egységes Európa, hogy közös erővel ezeket a kísértéseket csírájukban lehessen elfojtani. A népek megmaradása csak ilyen formában képzelhető el.

E közös létnek természetesen új dimenziói lesznek. Különböző kultúrák, vallások, nyelvek, szokások fognak egymással találkozni. Ha valaki mostanáig csak keresztényeket látott, számolnia kell azzal, hogy környezetében rövidesen feltűnnek a moszlimok vagy más vallásokat követő emberek. Az utazások, találkozások olyan dimenziókat tárnak fel előttünk, amelyek eddig ismeretlenek voltak számunkra. Magyarságunk és kereszténységünk is ebben az új európai környezetben fogja megtalálni helyét, amennyiben arra kellő módon felkészülünk.

Az Egyesült Európában a kereszténységre sokkal nagyobb feladat hárul, mint a létező nemzeti államok keretében. Korábban a népek – s így a magyarság is – létüket,

fennmaradásukat keresztény mivoltuknak köszönhatték, illetve köszönhetik. Egyesek ezt a keleti, úgynevezett bizánci kereszténységnek tulajdonítják, mint például a románok vagy a szerbek, mások viszont a nyugati kereszténységnek, mint mi, a magyarok, a lengyelek és sokan mások. Ezeknek az állításoknak történelmi hátterük révén valóban létjogosultságuk van. Azt sem szabad azonban feledni, hogy ezzel az érveléssel visszaélések is történtek, és néha kizárólagos formában használták azokat. Ezért lehetséges, hogy például a délszláv háborúban ortodox szerbek és római katolikus horvátok egymás elleni harcaikat keresztény hitük különböző hátterével próbálták igazolni. Az új helyzetben a kereszténység első számú feladata a népek egymás közötti kapcsolatainak megalapozása és elmélyítése lesz. Könnyebb volt a múltban az evangélium könyvével a kézben egy nemzetet megtartani hitében és erkölceiben, mint napjainkban ugyanazzal a könyvvel békére bírni és összetartani a különféle nemzeteket.

Már az előbbieken említettem, hogy a jövőbeni Egyesült Európában ellentétek és feszültségek lesznek. Ilyen helyzetekben kell jönnie a keresztény megoldásnak, és felkínálnia a segítséget. A keresztény tanításban szellemi és lelki „tartalék” van, képes rámutatni az igazságra: Isten minden embernek Teremtője és Megváltója. Ha a népek, amelyek magukat keresztényeknek vallják, ezt az igazságot megértik, képesek lesznek egymás elfogadására, elismerésére és megbecsülésére.

A kereszténység nem elvont elmélet. Tana lecsapódik és konkretizálódik egyéneken és közösségeken, egészen pontosan az egyházakban. Az Egyesült Európában egyházakról kell beszélnünk, mert csak közösen lesznek képesek az előbb említett feladatokat teljesíteni.

Ha az egyházak nem tudnak egymással összefogni és a népek egymás iránti elismeréséért ebben a térségben mindent megtenni, akkor nehéz megpróbáltatásokat hozhat a harmadik évezred. Éppen ezért az egyházakra Európában kettős feladat hárul. Egyrészt kötelesek állandóan hirdetni és terjeszteni a más népekkel, vallásokkal szembeni tolerancia és egymás iránti figyelmesség fontosságát. Másrésztől komolyan kell venniük saját tanúságtételük és igehirdetésük időszerű mivoltát (vö. Johannes Hanselmann, *Verantwortung der Kirche für die Zukunft Europas*, In: *Europa fordert die Christen*, Pustet 1993, 134-137. o.).

A közösségek és az egyének nagyban hozzájárulhatnak az új európai gondolat, az Egyesült Európa megvalósulásához. Elképzelem, hogy egyesekben felmerül a kérdés: megmaradunk-e ebben az új, megálmodott Egyesült Európában magyarnak? Különösen azok, akik kisebbségi – és kivált szórvány – sorsban élünk. Eddig a kereszténységnek tulajdonítottuk mindezt, most segít-e minket ez a hit nemzeti megmaradásunkban? Nehéz ilyen kérdésekre válaszolni. Mégsem szeretném ezeket a jogos kérdéseket nyitva hagyni.

Tény, hogy a kereszténység magyar voltunknak jó alapja lehet, és segíthet nemzeti megmaradásunkban. Az Egyesült Európa a népek egymás iránti toleranciáját megvalósítva garantálhatja más nemzetek mellett a mi létünket is. Ahhoz azonban, hogy a kereszténység ilyen hatékonyan hozzájáruljon fennmaradásunkhoz, a magyarságnak – bárhol éljen is – meg kell valósítania a kereszténység tanítását. Amennyiben nem lesz ebben a népben hajlandóság arra, hogy önmagában megújuljon, a lehetőségét veszíti el a megmaradásra. A keresztény elvek szerinti élet természetesen nem csak az egyénektől függ. Megvalósításában nagy szerepe van a társadalomnak, a környezetnek s nem utolsósorban az egyház korszerű stratégiájának. Ez utóbbin értendő a kérdés bonyolultságának ésszerű, okos és szeretetteljes megközelítése. Ez azt jelenti, hogy közösen kell keresnünk a keresztény tanítás szerinti élet megvalósításának útjait és lehetőségeit, aminek következtében elmondhatjuk, hogy a kereszténység az Egyesült Európában is nemzeti megmaradásunk alapja lehet.

Meg kell próbálni tehát előbb jó kereszténynek lenni, amiből következik, hogy lesz ki európaivá magyarként váljon. Ha a sorrendet felborítjuk, nemigen számíthatunk kielégítő eredményre. Az európaiság minden nép esetében a másik elfogadását is jelenteni fogja (vö. Josef Schreiner, *Glaube und Volk in der Heiligen Schrift*, In: *Europa fordert die Christen*, 69.

o.). Adunk, de ugyanakkor kapunk is. Ennek a kölcsönösségnek az új Európában működőképesnek kell lennie, amihez jó alapot nyújthat a kereszténység. Amint látjuk, európaiság, nemzetiség (magyarság) és kereszténység egymást csodálatosan kiegészíti, és lehetővé teszi a békés jövőt. A nemzeti konfliktusok megelőzésének módja minden bizonnyal az Egyesült Európa gyors létrehozása. Csak ilyen nagy Közös Házban lesznek képesek a népek megfékezni az egymás elleni gyűlöletet és biztosítani egymást fennmaradását. Utópia? Álmodozás? Bárhogy is legyen, az idő kereke forog, és nem lehet visszafelé forgatni. De hinni kell mindezekben, mert amiben az ember kitartóan képes hinni – kivált ha valós alapjai is vannak e hitnek –, holnap vagy holnapután valóságba hajlik az utópia is, az álom is.

(1994. március)

Élet és halál

Élet és halál

Halottak napja körül a maga módján minden ember szembenéz az élet és a halál gondolatával. Még azok is, akik nem vallják magukat hívő, gyakorló vallásos embereknek, meglátogatják szeretteik sírját a temetőben.

A keresztény, Jézus-követő ember megvizsgálja születés és halál között kiteljesedni próbáló életét. Önmegvalósítása során azonban nem elég csak e két pólus közötti „történelmet” önmagában szemlélni, hanem egy bizonyos, tudatosan megállapított célt is el kell érnie. Jelen, jövő és múlt – életvitelének, stílusának, magatartásának meghatározó „tényezői”. Lelki tekintetét a halálon túli jövő felé kell irányítania, és ebben a ráirányultságban meg kell küzdenie azokkal az emberi határokkal, korlátokkal, amelyeket a körülötte levő világ, az embertársak, a körülmények állítanak elé. Ilyen módon nemcsak saját élete lesz vizsgálódásának, eszmélődésének tárgya, hanem az egész történelem is, amely saját halála után változatlan ütemben folytatódik.

Cselekvése során az ember életének tapasztalatai magasságokat és mélységeket idéznek fel. E tapasztalatok mindig kapcsolódnak a külső cselekedetet meghatározó belső döntéshez, amely megfelel a kitűzött célnak. Az az istenhívő ember, aki életét ráirányítja a jóra, hosszú távon nem tud Istentől, életének végcéljától eltávolodni. Élete boldog vagy boldogtalan lehet, mivel nincs előre eldöntve, ilyen vagy olyan lesz-e életének „menete”. Ő maga alakítja, kovácsolja az Istentől kapott nagy „ajándékot”. Ebben a munkában nem amolyan gépezetként van jelen és vesz részt, hanem gondolkodó, alkotó személyiség módjára. Ezért nem lehet közömbös, hogyan éli ezt az életet. A Teremtő, aki őt belehelyezte ebbe a világba, *őt* fogja majd megkérdezni és nem szomszédait, milyen is volt földi élete. *Őt* kérdezi majd annak tartalmassága, kiteljesedettsége, alkotóképessége felől, *benne* akarja „ellenőrizni” önmaga felvállalásának hitelességét. *Saját maga* felel majd törekvéséről, hogy a zűrzavarokban is megvalósította-e az Isten által neki kiosztott feladatot... és számot ad majd a sikerekről meg a sikertelenségekről.

A Szentírás az étellel kapcsolatosan a lényegest emeli ki, vagyis annak tartalmát és kiteljesedtségét hangsúlyozza. Az Ószövetség – mivel az örök üdvösség gondolata még nincs annyira „kidolgozva” benne, mint az Újszövetségben – a hosszú földi életet Isten nagy ajándékként mutatja be, amely egyben jutalom a parancsok hűségese követéséért. E hosszú élet azonban csak abban az esetben áldás, ha telítve van boldogsággal. A hívő ember azonban a szenvedés ellenére is elfogadja az életet, ahogyan az a szenvedő Jób esetében is példaként áll előttünk.

Az Újszövetség már hangsúlyozottan azt tanítja, hogy az élet igazi ura az Isten, aki „kiosztja” az életet, az ember pedig elfogadja – mint üdvösségének egyik előfeltételét. A testi életet ugyanis felváltja a jövődől, halál utáni élet. Ettől a pillanattól kezdve vezérszerep jut a hitnek, amely Jézus feltámadásának tényére alapozva a jövődől életet igennel tudja megválaszolni. Jóllehet ezen a földön a megtestesüléssel ebből az életből már megjelent „valami”, az ember részéről mégis szükséges az erőfeszítés, az elkötelezettség. Ezt a ténytet pedig az ember hitben és szeretetben megtapasztalja, elfogadja.

A Szentírás tanítása az emberi magatartást illetően nagyon sokatmondó. Az élet ugyanis olyan érték, amit a keresztény ember *hivatásként* kapott Istentől, és amit vele és embertársaival való közösségben óhajt kiteljesíteni, de abban a tudatban, hogy a halál után is van élet. „Itteni” életvitele szerint csak ennek fényében tud az utolsó pillanatig a teljességre

törekedni. Ezért alkot az ember oly módon, mintha "örökké" élne. Igen, *valójában örökké él*. A születés és halál közötti időszak – nevezzük egyszerűen földi életnek – így mindig telített tud lenni. Az ember innen kapja a maga igazi méltóságát, mivel léte, egész földi élete az Isten teremtő és megváltó művének része, de olyan formában, hogy ebben a teremtmény is tevőleg van jelen.

Mindez magában hordozza a keresztény élet erkölcsi alapját, amely természetesen erkölcsi felszólításokkal is jár. Az emberi élet szent, mert az élő ember kezdettől fogva igényli Isten teremtő erejét – még talán a nem hívő is, tudattalanul. Az emberi élet állandó kapcsolatban marad az Istennel, fő céljával. Neki tartozik az ember felelősséggel: mit tesz saját életével és a másokéval – legyenek azok megszületett vagy megfogant életek.

Jézus pedagógiája

Tanítókra, nevelőkre mindig szükség volt. Sokat emlegetik az ógörög mestereket, akik nagy szakértelemmel oktatták tanítványaikat. Jézus csendes názáreti éve alatt készült tanítói, nevelői munkájára. Amikor elkezdte működését, sokan felfigyeltek arra, amit mond. A „hogyan” talán kevesen vették észre. Pedig az evangéliumokat olvasva ezt is felfedezhetjük. Csodálatos hozzáértéssel oktatta tanítványait, különösen pedig a kiválasztott tizenkettőt.

Mi volt ebben a rendkívüli? Szeretete, türelme, embersége „diákjaival” szemben. Amikor apostolainak felteszi a kérdéseket, legtöbbször hiányos választ kap. Sok esetben nem is válaszolnak. Péter néha vállalja a kockázatot és társai nevében „felel”. Néha korholásban van része, de ebben is szeretet van. Nem fél attól, hogy téves vagy szívből jövő őszinte válaszában súlyos következményei lesznek. A Mester – igazi nevelőként – sohasem „büntetett”. Tudta, csak így lesznek képesek problémáikkal, nehézségeikkel előhozakodni és előtte teljesen megnyílni.

Jézus tudta, hogy eljön az idő, amikor feleletük teljes lesz. Addig vár türelemmel, amíg megtanulják a „leckét”, amikor majd válaszukban benne lesz a teljes igazság. Még olyankor is, amikor a kívülálló számára teljesnek tűnt a válasz, megtiltja nekik, hogy erről bárkinek is beszéljenek. Csak akkor mondhatják tovább, miután feltámadt. Ekkor értették ugyanis meg, ekkor fogták fel a teljes igazságot.

A Mester elfogadta tanítványait a maguk gyengeségeivel, töredékes tudásával. Nem várt többet tőlük, mint amennyire képesek voltak. Nem beszélt azok ellen, akik még nem jutottak el a teljes ismeretre. Nyugodtan mondhatjuk: várakozása a végtelenség jegyeit viselte magán. Így mindenkit egyformán szeretett. Szerette és türelemmel kezelte a bűnöst, még Júdást is, az áruló „diákot”.

A II. vatikáni zsinat *Lumen Gentium* kezdetű dogmatikus konstitúciójának 16. pontjában megtaláljuk e jézusi pedagógia kicsengését. Isten szeretete azokra is vonatkozik, akik őt őszintén keresik. Kérésük révén ők is az egyházhoz tartoznak, még akkor is, ha nem keresztények. Őszinte törekvésük jogot ad nekik e közösségi tagsághoz.

Ma is ezt a jézusi nevelői magatartást keresik azok, akik tanítványai akarnak lenni. A Mester nevelő-tanító módszere ma is időszerű. De várnak-e addig türelemmel, szeretettel a jelen idők tanítói, amíg tanítványaik a teljességhez vezető feleletet megtalálják?

Egy – vagy éppen három – dolgot nem feledhetünk: mindenkit Isten teremtett, Jézus kivétel nélkül mindenkiért meghalt és mindannyian az Atya gyermekei vagyunk.

Egyházunknak, kereszténységünknek csak akkor lesz jövője, ha a mai tanítók és nevelők hiánytalanul elsajátítják Jézus pedagógiáját. Ez egyben jövőnk európaiságunknak is egyik feltétele.

Csak akkor leszünk képesek másokat másságukban szeretni, velük szemben türelemmel lenni, ha saját tanítványainkat szeretjük, őket a jézusi türelemmel becsüljük, értékeljük.

(1992. augusztus 9.)

Adj nekünk békét!

Töprengés Karácsony előtt

Amikor Isten emberré levésének ünnepére készülök, ismét egy régóta jól ismert gondolat fészkelődik bennem. Miért hiányzik az emberekből az az emberség, amiért Jézus tulajdonképpen vállalta az Atyjától kapott küldetést? Emberré lett az emberért. A teremtés utáni elhibázott lépést követően átvette a kezdeményezést és elindított egy teljesen új folyamatot. Belépett az emberi történelembe, hogy lehetővé tegye az „új” ember létezését. A teremtés és az emberré levés óta mi is emberek szeretnénk lenni. Megálmodjuk a lehetséges legjobb, legemberibb lényt önmagunk és mások számára. Ezek az álmok nagyon szépek, de becsapnak minket. Egy idő után rá kell döbbernünk a tényszerű valóságra: világunk, környezetünk tele van az emberek embertelenségével – velünk. Gyakran éppen azon vizsgálunk minősíthetetlenül az emberségből, akikben leginkább megbízunk. Akikről azt gondoltuk, hogy minden körülmény között emberek tudnak lenni, maradni. Ha nem is keresztény emberek, de legalább a teremtésben kapott „természetes” emberek. Amikor még ezt sem fedezhetem fel, mert nem teszik lehetővé számomra, felteszem magamnak a kérdést: hol van a Jézus által megtestesített ember? Hol van az a többlet, amelyet a kereszténység révén kellene felmutatnunk? Töprengök – és nehezen találok a választ. Csak az évek során a küzdelmek és gyötrelmek kemencéjében lassan megedzett, de még mindig nem eléggé erős hit próbálhat erre válaszolni. Megkísérli az embertelenség keserű tapasztalata mellett tartani bennem az erőt. Lehetővé teszi számomra, hogy az emberek embertelensége mellett megmaradjak hívő kereszténynek, mivel hitem alapja egyedül Isten. Nem könnyű ilyen helyzetben továbbhaladni és bízni Istenben. Ilyenkor tudok valóban hálás lenni, hogy megmaradhatok, kitarthatok. Miért? Mert Isten mellett, akit sohasem láttam, csak botladozó ember módjára sejtettem és sejttem, hogy mellettem, velem van, vannak olyan emberek is, akik azt teszik, amit Isten tett az első karácsonykor: emberré lesznek számomra minden találkozáskor. Megéreztetik velem, hogy van erre is mód. Lehetővé teszik számomra, hogy megtapasztalhassam: Isten nem hiába lett emberré.

Vannak ma is, akik ezt a lehetőséget nem szalasztják el, hanem Istenhez hasonlóan cselekednek. És ilyenkor tovább haladok a töprengés útján, újból felteszem magamnak a kérdést: miért vannak olyan kevesen? A választ betlehemi egyszerűségében az ott született „Isten-Szolga” adja meg, aki nem uralkodni jött, aki nem akart karriert „kikönyökölni” magának, hanem mindenkinek Mindene lett – és szolgált. Ilyen formában kevés embernek sikerült szolgálóvá lennie.

Úgy érzem, feltűnően kevés ember él közöttünk, aki képes felülemelkedni törvényen, intézményen, kereteken, és igazán emberként tud viselkedni. Ami pedig a legszomorúbb: éppen ott találunk kevés emberséget, ahol oly sokan ennek hirdetését vállalták magukra. Bizonyos helyzetekben minden fontosabbá válik, az emberség marad utoljára, ha egyáltalán megmarad valahogy. Magam is rádöbbenek arra, nekem is mennyire emberré kell még lennem. Ha próbáltam is ezt felépíteni magamban, még mindig sok a hézag. Talán sikerül az elkövetkező napokban „karácsonnyá lennem”. Olyan időben kell ezt megpróbálnom, amikor rám nehezednek a felsorolt „embertelenségek”. Tulajdonképpen nem is akarok keresztény ember lenni, csupán a teremtésben kapott emberi hivatásomat szeretném betölteni, mert akkor már a kereszténység által meghirdetett embert is magamban hordom. De nagyon szeretném, ha sokan emberséges emberekké lennének – közösen! Így talán emberibbek lesznek

köznapjaink, könnyebben sikerül önmagunkra találnunk és környezetünket is emberibbé tudjuk tenni.

(Linz, 1993. december)

Az öröm hírnökeinek érkezése

(Iz 52,7-10)

Amikor a próféta e sorokat írja (a 40-55. fejezetek szerzője ismeretlen, ez az ún. Deuteroizaiás), Kr. e. a 8. században, a zsidó nép szétszórta, hazátlanul, nagyrészt a babiloni deportálásba hurcoltan él. Kétségbeesés, elkeseredettség, összetört lelkület jellemző rá. Jeruzsálem romokban fekszik, környéke csaknem pusztaság. Az örök mindenben az ellenséget vélik fölfedezni. Most azonban megjelennek azok, akik örömhírt hoznak, szabadulást és békét hirdetnek. Megtörténik a felfoghatatlan, szemük előtt játszódik le minden: *az Úr visszatér*. A fogság mindig Isten távollétét jelentette. A szabadulás azonban a népben felébresztette annak tudatát, hogy az Úr ismét velük van. Most is ez az örömhír tartalma. Ezt ember embernek adja tovább, ami mindenkit leírhatatlan ujjongással tölt el. Az Úr megvigasztalja népét.

Isten ma is megjelenik, visszatér.

Amit a próféta a babiloni fogság idején az emberek számára kilátásba helyezett, és ami a hazatérésben beteljesedett, Jézus születésének ünnepén a mi számunkra is érvényes. Gondokkal terhelt korunkban, amikor a többséget elcsüggeszti a boldogulhatatlanság, amikor háború dúl a szomszédban és nép gyilkol népet, amikor sokakat elfog a félelem, a bizonytalanság érzése, amikor emberek ezreit éppen ezen az ünnepen éri talán a legnagyobb csapás, a gyermek, a szülő, a társ elvesztése, egyszer csak eljut hozzánk is Isten érkezésének, „visszatérésének” örömhíre. Éppen a leghosszabb éjszakák idején felhangzik az üzenet: nézzétek Istent, nézzétek fizikai és lelki szemetekkel, nézzétek őt, aki ma ismét „megszületik”, Gyermeknek. Megjelenése ma is szegényes. Éppen ezért nyitott szemekre, szerető szívekre van szükség ahhoz, hogy felfedezhető legyen, hogy meglássuk és a jó hírt elmondhassuk másoknak is: az Úr visszatért, velünk van, szeret.

Jézus maga az Örömhír.

Személyesen jön hozzánk, hozza a szabadulást. Örömet hirdet. Születésekor Betlehemben ezt az angyalok tették. Ma ő szól hozzánk, de azokhoz is, akik már nem látják életük értelmét. Ma is meghirdeti a békét, a romokból feltámasztja életünket. Mindenkit átölel, jónak és rossznak vélt embert egyaránt. Mindenkit felkarol, mindenkinek a szemébe néz, mert ő maga a jó hír, a jóság, a szeretet, a béke.

Fogadjuk el őt, az ajándékot!

Jézus születésében, életében, beszédében és tetteiben a közösségeink és a mi magunk számára egyaránt az ég ajándéka. Engedjük karácsonykor közelünkbe. Ne zárjuk el előtte azt az utat, amely hozzánk vezet. Próbáljuk megünnepelni a születést, az új életet, az újrakezdést, a feltámadást, életünk és a világ romhalmazai között is. Ha sikerül ránéznünk, akkor minden bizonnal türelmet meríthetünk belőle, erőt és kitartást hozzálatni a „takarításhoz”, az „építéshez”, békénk megerősítéséhez. Tekintsünk karácsony napján Jézusra, a „visszatért” Istenre és ünnepeljük hittel, reménnyel, békében, egyetértésben.

(1994. november)

Boldog karácsonyt a félelmek árnyékában!

A karácsonyi készület – a húsvét előtti gyásznapoktól eltérően – az élet fényoldalaira irányítja figyelmünket, és felépítettségében, külsőségeiben ráhangolja az embert az örömré, a boldogságra, magára az ünnepre.

Am karácsonykor is megjelenik a mindennapi élet forogtagában a feszültség és a félelem, amely sokak életére vet árnyékot, olyanokéra, akik egyéni, személyes gondokkal küszködnek, csalódottan, házastárs és gyermekek nélkül élnek, mert magukra maradtak vagy nem találtak ilyen közösség melegére; akik befejezve tanulmányaikat nem tudtak elhelyezkedni és fiatalon a reménytelenség szakadékának szélén állnak, hallják vagy keserű ízzel szájukban kimondják a „Boldog karácsonyt”. A szeretet, a boldogság ünnepén tanúi vagyunk – akarva-akaratlanul – a feszültség, a szegénység, a szomorúság, a háború jeleinek.

Jelent-e valamit a karácsony azoknak, akik ebben az „áldatlan” helyzetben próbálnak a felszínen maradni? Van-e valami, valaki, ami, aki képes ezekben a napokban az ő életükbe is belopni néhány percre, esetleg csak egy pillanatra a karácsonyi boldogság fényét?

Nem a fájdalom, a bánat azonnali elfeledéséről van szó most, mert ezeket nem eltakarni, hanem meg- vagy feloldani kell! Csupán a boldogság pillanatnyi megérezése kellene, ami erőt ad a felemelkedésre, az első lépéshez való elszánásra. Az igazi boldogság ugyanis tartós, nem csak felvillanó, hanem az életet huzamosan uraló állapot, amellyel nagyon kevés ember rendelkezik – ha van egyáltalán. Ha őszinték vagyunk, be kell vallanunk, ez a boldog állapot ritkán van jelen életünkben. Megjelenik, majd eltűnik. Kinél hosszabb, kinél rövidebb ideig állomásozik a boldogság – két „közönséges” állapot között.

Ezért ha a feszültségben és félelemben élt emberek életében karácsonykor csak egy pillanatra is megjelenik ennek az érzése, még ésszel felfoghatatlanul is, erőforrás lehet számukra.

Elmondhatjuk, hogy a karácsonynak, a liturgia szövegeinek, a külső eseményeknek van feszültséget és félelmet feloldó, néha azt teljességgel megszüntető esélye is. A szentírási részek, amelyek az ünnep keretében olvastatnak fel, az emberi (keresztényi) tapasztalatról adnak „tudósítást”, arról, hogy a karácsony mindig ilyen volt, sőt még árnyékosabb korokban még inkább.

Lukács evangélista írja, hogy Jézus a városon kívül, istállóban született, olyan emberek környezetében, akik a történelemben igazán semmit sem jelentettek. Az Istenember születése az ő számukra azonban reményt hozott. János evangéliumának kezdete Fényről szól, amely a sötétségben világít. Mátétól tudjuk, hogy Jézus kezdettől az Üldözött volt. Karácsonyi énekeink szintén kifejezik ezt a kettősséget.

„Boldog” volt, és az ma is a karácsony, mert reményt, erőt ad. Az emberi alakot felvevő Isten ma is azoknál kér szállást, akik sokak szemében már nem jönnek számításba. Jön és felkeresi az egyedül élőket, az elváltakat, a csalódottakat, az özvegyeket, a pályamódosított papokat és esetleg családjukat, az elhagyottakat, munkanélkülieket, szegénységben sínylődöket, alkoholistákat és kábítószereseket, de jön azokhoz is, akik Isten küldötteiként az előbbieken segíthetnek, karácsonyi boldogságuk megérezéséhez és átéléséhez hozzájárulhatnak.

Jézus és az emberiség karácsonyai mindig – ha csak egy pár napra is – boldogok voltak azoknak, akik hitet szántak az Isten emberré válásának végiggondolására, ráérezésére.

(1995. november)

Nyugati iskola – hidat építeni

A linzi egyházmegye

1990 óta a gyulafehérvári és linzi egyházmegye a Caritas szervezeten keresztül közelebb került egymáshoz. A kialakult testvéri kapcsolat gyümölcsözően fejlődött és remélhetőleg hosszantartó lesz. A linziek több területen jelen vannak tevékenységükkel, és nálunk, értünk végzett munkájukat szívügyüknek tekintik. Mint a gyergyószentmiklósi Szent Erzsébet Caritas-Öregotthon fő finanszírozói belopták magukat az erdélyi emberek szívébe. Ezért érdemes megismerkedni ennek az osztrák egyházmegyének a múltjával és jelenével.

Története

A kereszténység már a 3. században megjelent ezen a vidéken. Ebben a korban szenvedett vértanúhalált az osztrákok és németek kedvelt szentje, Flórián (304). A másik „közkedvelt” szentjük Severin, aki itt az 5. században végzett áldásos lelkipásztori és karitatív munkát, 482-ban halt meg.

A népvándorlás pusztításai ezt a területet sem hagyták érintetlenül. A római kultúra hanyatlásával az egyházi struktúrák is eltűntek. A 8. században bajor misszionáriusok jöttek és hirdették az igét. Kolostorok épültek és elkezdődött a tanítói munka. A bencés szerzetesek tevékenységét már akkor siker és áldás kísérte. Ők ma is jelentős szerepet játszanak az egyházmegye életében.

Felső-Ausztria földrajzi fekvése révén a passzau egyházmegye fennhatósága alá került, és csak 1783-ban lett önálló egyházmegye, amikor II. József császár az osztrák területeket Passautól elszakította és önkényesen létrehozta a linzi, illetve a Sankt Pölten-i egyházmegyét. VI. Piusz pápa két évvel később, 1785-ben egyházjogilag is szentesítette a kialakult helyzetet, és pápai bullával megalapította az egyházmegyét, amely így nemrég ünnepelhetette fennállásának 200. évfordulóját.

Felépítése, szervezeti sajátosságai

A 11909 négyzetkilométer területen fekvő, nagy múltú, mégis fiatal egyházmegye tulajdonképpen azonos Felső-Ausztria (Oberösterreich) szövetségi állam területével. Fővárosa Linz, a helyi kormány székhelye. Ez a város ad helyet a püspökségnek is. (Ausztria kilenc szövetségi államból tevődik össze – ez az elmúlt negyed évszázadban gazdasági, kulturális fejlődést eredményezett. Az egyes szövetségi államok lakói büszkék szülőföldjükre, és van bennük jól értelmezhető lokálpatriotizmus is.)

Ha a gyulafehérvári egyházmegye területének nagyságát összevetjük Ausztria területével (kb. 83.000 négyzetkilométer), csak 21.000 négyzetkilométerrel „maradunk alul”. A linzi egyházmegyével összevetve a gyulafehérvári egyházmegye területe majdnem hatszor nagyobb.

A hívek száma 1,1 millió, ami Felső-Ausztria összlakosságának 81 százalékát jelenti. Földrajzilag az egyházmegye öt tartományból áll, amit a mi esetünkben Csík, Udvarhely, Gyergyó, Háromszék, Maros, Kolozs stb. egységeivel jelölhetünk. A 471 plébánia 38 esperességhez tartozik, ahol egyházmegyés és szerzetes papok látják el a szolgálatot. A jelenlegi 926 papból 501 egyházmegyés és 425 szerzetes. Az egyházmegyés papok közül 104 nyugalmazott. Így a pasztorációban csak 307 tevékenykedik, 90 különféle hivatalokban,

iskolákban és egyéb lelkipásztori beosztásban dolgozik. Nagy segítséget jelentenek a szerzetesek, akik közül 190 szintén plébániai szolgálatot végez. Ennek ellenére a linzi egyházmegyében is paphiányról lehet beszélni, ami az elkövetkező tíz évben tovább növekszik, mivel az ezredfordulón körülbelül 200 pappal lesz kevesebb. Ezen a helyzeten segít a 32 állandó diakónus és 152 lelkipásztori asszisztens, illetve ifjúsági vezető.

Az egyházmegye vezetése a monarchikus egyházban nagyon demokratikus. Sorrendben tizenkettedik püspök a bencés Maximilian Aichern, aki 1981 óta irányítja az egyházmegye életét. A 61 éves püspök igen rugalmas, és örül annak, hogy a világiak odaadással veszik ki részüket a munkából, egyesek fizetett, mások önkéntes munkatársként. A püspököt felelősségteljes munkájának végzésében segíti az általános helynök (Generalvikar), aki kevés kivétellel minden területen püspöki teljhatalommal rendelkezik. A három püspöki helynök megjelölt speciális területeket irányít, hogy a nagy egyházmegye élete zökkenőmentesen haladjon előre. A nyolctagú káptalan tölti be a tanácsadó testület szerepét, amellyel a püspök havonta egyszer vagy a szükségnek megfelelően többször úgynevezett konzisztórium keretében megbeszélést folytat. Kibővített konzisztórium esetében jelen vannak a püspöki hivatalok vezetői is. Fontos szerepet tölt be az egyházmegye életében a papi tanács, amelynek hatvan tagja van és az egyházi törvénykönyv szellemében a püspök tanácsadó testülete. Mellette működik a lelkipásztori tanács, amelynek hetven tagja közül kétharmad rész világi hívő, egyharmad rész pedig pap. Ezeknek ötvenegy százaléka választott, negyvenkilenc százaléka kinevezett tag. E tanács szintén a püspök tanácsadó testületének szerepét tölti be a felelősség közös vállalása érdekében. Segítséget nyújt a püspöknek továbbá az esperesi konferencia, az egyházmegyei bíróság és különféle bizottságok, mint például a liturgikus, az egyházzenei, építészeti, egyházművészeti, ökumenikus stb. Katolikus Teológiai Főiskola, Papi Szeminárium, Püspöki Gimnázium, Egyházmegyei Pedagógiai Akadémia, Valláspedagógiai Intézet és hasonló intézmények teszik színessé az egyházmegye képét.

Az irányítás szervei

A püspökség öt hivatala biztosítja az egyházmegye különféle tevékenységének irányítását.

1. Az *ordinariátusi hivatal* élén igazgatói minőségben pap áll, irányít és koordinál. Ez a hivatal tartja és ápolja a kapcsolatokat egyházi és állami hatóságokkal, szerzetesi előljárókkal, valamint plébániákkal. Illetékes olyan kérdésekben, amelyek nem tartoznak más hivatal hatáskörébe. Intézi a papok személyes ügyeit és koordinálja a különböző egyházmegyei szervezetek – Lelkipásztori Tanács, Papi Tanács, Esperesi Konferencia stb. – tevékenységét. Hatáskörébe tartozik továbbá statisztikák összeállítása, anyakönyvek rendezése, a laikus teológusok, a missziók, a liturgia, a székesegyház építkezési ügyei, az egyházmegyei archívum, az egyházmegye hivatalos közlönye, személyi névtár és direktórium összeállítása. Engedélyeket, megbízásokat és felmentéseket ad olyan esetekben, amikor ezeket az Egyházi Törvénykönyv előírja.

2. Az *egyházmegye pénzügyi hivatalát* világi igazgató irányítja. Kis pénzügyminisztériumnak is nevezhetnénk, mivel minden lelkipásztori és egyházi szociális tevékenység attól függ, hogy ez a hivatal megadja-e az anyagi támogatást. Ezért az igazgatónak az egyházmegye életében kulcsszerepe van. Hatáskörébe tartozik felügyelni azokra az egyházi javakra, amelyek jogilag a megyéspüspökhöz tartoznak. Itt intézik a papok fizetését, folyósítják különféle hivataloknak és a világi alkalmazottak részére a különböző juttatásokat, és beszedik a kötelező egyházadót. Ez utóbbi törvényes úton kikényszeríthető. Csak akkor mentesül valaki e kötelezettség alól, ha hivatalosan is kilép az egyházból. Ebben az esetben azonban semmilyen szolgálatot nem kérhet tőle. A hivatal szakosztályok keretében

végzi feladatait. Ilyenek: a költségvetés és fizetés; egyházi adó; építkezés; személyi valamint egyházi statisztikák osztályai.

3. Az *egyházmegye Lelkipásztori Hivatala* munkaterületét és alkalmazottainak létszámát tekintve az első helyen áll. Pap igazgató áll az élen, aki a szakosztályok és azok alegységeinek vezetőivel együttműködve teljesíti feladatát. Lelkipásztori és apostoli célt szolgál. Elképzeléseket, terveket dolgoz ki, sürgeti és összehangolja a lelkipásztori szolgálatokat, illetve feladatokat. Segítséget nyújt a plébániai és speciális kategoriális pasztorációnak. Együttműködik a Lelkipásztori Tanáccsal, Papi Tanáccsal és különböző egyházi szervezetekkel, hogy az elvárásoknak eleget tudjon tenni. Szoros kapcsolat fűzi a Katolikus Akcióhoz. A Lelkipásztori Hivatal az utóbbi szervezet hatáskörébe utal át meghatározott pasztorális feladatokat. Saját házi nyomdája lehetővé teszi, hogy a plébániákat és más egyházi szervezeteket ellássa segédanyagokkal. Ugyancsak a hivatal keretében jelenik meg hetente a 24-30 oldalas egyházmegyei újság.

4. Az egyházmegyei Caritas szervezet nagyon fontos szerepet tölt be az egyházmegye életében. Jelenlegi igazgatója pap, elődje világi volt. Ez a szervezet átvállalja a püspöktől a szegények, rászorulóknak, öregek, fogyatékosok, árvák szolgálatát. Feladata mozgósítani az embereket a keresztény szeretetszolgálatra. A plébániák Caritas-szervezetei (csoportjai) mellett különféle területeken működő szakosztályokkal találkozunk. Például az üzemi részleg – üzletek és asztalosműhely – azt a célt szolgálja, mint a gyulafehérvári egyházmegye Caritas szervezete mellett működő Carlia gazdasági egység, vagyis olcsón áruhoz juttat szegény embereket és anyagi bázist teremt. Öregotthon, fogyatékos lányokat oktató otthon, gyermekfalu, ifjúsági otthon és egyetemisták otthona működik, szám szerint hat. A kelet- és közép-európai változások következtében legutóbb létrejött a külügyi szakosztály, amelynek támogatását a gyulafehérvári egyházmegye is élvezi.

5. Az iskolai (tanügyi) hivatal különféle oktatásügyi intézmények munkáját valamint az egyházi és állami iskolákban folyó hitoktatást irányítja. Igazgatója világi, aki mellett rektori címmel egy pap dolgozik. A hivatal keretében működik a szaktanfelügyelőség, a hitoktatókat vizsgáló bizottság és a jogi részleg.

Távolból ismerkedni emberekkel, tájakkal, egy egész egyházmegyével nem egyszerű, de telítődést, gazdagodást jelenthet. Első olvasásra úgy tűnhet, hogy a linzi egyházmegye csupán egy nagy apparátus. A valóságban a helyzet más, minden hivatal, azon belül a szakosztályok és azok alegységei az eredményesség jegyében, de önállóan végzik munkájukat. A vezetők időnként találkoznak egymással és az egyházmegye püspökével – ez biztosítja a munka összehangolását és az emberek szolgálatát.

(1993. augusztus)

A tanács, amely nem bólogat

Egyházközségi Tanács-választások Ausztriában – 1997.

1996 szeptembere óta gyakran olvasható, hallgató az osztrák sajtóban és tömegkommunikációban, hogy bizonyos ügyeket „még megszervez, elindít a jelenlegi Egyházközségi Tanács, de azt már a következő megválasztott ET fogja intézni.” 1997. március 16-án ugyanis minden egyházközségben új tanácsot választanak. Jelenlegi formája a II. vatikáni zsinat gyümölcseként alakult ki. Az intézmény korábban is létezett ugyan, de hasonlított az egyháztanács erdélyi típusához. Az Egyházközségi Tanács ausztriai intézménye huszonöt éves múltat tekint vissza. A választások előkészítése, megrendezése külsőségeiben hasonlít a „nagy-társadalom” egészét érintő politikai választásokéhoz. Különbség csupán a választási kampány „nyugodalmassabb” módjában fedezhető fel és abban, hogy itt mások a jelöltségi motívumok. Itt olyan nők, férfiak, ifjak kerülnek a választási listára, akik átlagos keresztény életük mellett felelősségük tudatában hajlandók – az egyházközségi élet érdekében – többletmunkát vállalni. Megválasztásuk révén pedig – a nép bizalmát élvezve – küldetést kapnak. Különleges módon is felelősséget vállalnak az evangelizációért, a szükségben szenvedő emberekért és az eukarisztia megünnepléséért. Mint vezető testület a plébánossal – az Egyházközségi Tanács elnökével – együtt felelnek az egyházközség életéért és annak fejlődéséért. Abban az időszakban – a jelenben –, amikor az ausztriai egyház nagy változásokat él át, amikor a hiányzó lelkipásztorok munkáját jogosultságuk mértékében jórészt világiaknak kell vállalniuk, a társadalomban és egyházban egyaránt nélkülözhetetlen azoknak a nőknek és férfiaknak a felelősségteljes elkötelezettsége, akik különféle területeken szakemberek és egyszersmind hívő keresztények.

„Meggérdezi az embereket”

A választási embléma, a „logo” is ezt a keresztény szempontot emeli ki. A középmezőben a hal: Jézus őskeresztény szimbóluma, körülötte kisebb pontok, jelképezve az embereket, a közösségeket. A Krisztus-központúságnak ez a hangsúlyozott gondolata jelezni akarja, hogy az egyházközségi, plébániai élet csak akkor felel meg a jézusi szándéknak, ha a tevékenységek feléje, a Központra irányulnak – és nem fordítva. Az Egyházközségi Tanácsnak is ez a fő feladata. Olyan grémiumként kell jelen lennie és dolgoznia, amely által az emberek Krisztus felé veszik útjukat.

A logo-szimbólumhoz csatolt jelmondat az *embert* említi, azt az embert, aki Isten teremtménye, aki *személy*, nem csupán szám, és akiért Jézus egyházát alapította. „Meggérdezi az embereket” – ez a választási előkészítő szakaszban állandóan elhangzó, olvasható szlogen. Arra akar figyelmeztetni, hogy a Jézus-központúság csak akkor valósulhat meg, ha figyelünk a felnőtt, érett, felelősséget vállaló emberre. Bármilyen történjék ugyanis a társadalomban, az egyházban, ha erről a személyről megfeleledkeznénk, minden tevékenységünk karikatúrává válna. Ha az osztrák hierarchia nem venné komolyan a választásokat, akkor mintegy „megcsúfolná” a személy jogait. Ezt pedig nem akarja – és nem is teszi.

Kikre figyelnek?

Az a tény, hogy mindazok a fiatalok választhatnak és megválaszthatók, akik 1997. január 1-ig betöltötték 16. életévüket, bizonyítéka annak, hogy az osztrák katolikus egyház az ifjú nemzedékre is figyel, és az egyház jövője szempontjából valódi bizalommal veszi igénybe

munkájukat. Mindazok választójoggal rendelkeznek, akik a plébánia területén laknak vagy ott érzik otthon magukat. Lényeges feltétel továbbá, hogy ne legyenek belefáradva az életbe, vagyis tudjanak kedvvel dolgozni. Végül ne legyen olyan akadály (büntetőjogi eljárás), ami az egyházközség életében való részvételt akadályozná. Megválaszthatók mindazok, akik választójoggal rendelkeznek, akiket a választásra szabályszerűen előterjesztettek és akik jelöltségükre írásban beleegyezésüket adták.

Már január első napjaitól megkezdődtek a jelölések. Mindenkinek jogában állt írásban vagy akár formások nélkül 1997. február 23-áig a plébániahivatalban jelöléseit benyújtani. A jelöléseknél bizonyos csoportokat nem volt szabad figyelmen kívül hagyni. Így például a jelenlegi Egyházközségi Tanácsot, hiszen tagjai kétségtelen tapasztalattal rendelkeznek – és a tanácsstagok közül a jog szerint többet is újraválaszthatnak; a szakcsoportokat (Caritas, bibliacsoport stb.), a Katolikus Akció szervezeteit, a Világi Apostolkodás csoportjait, a Család-köröket, az ifjúsági csoportokat, az állandóan „kéznél levő” embereket.

A választásokat a hivatalban levő Egyházközségi Tanács szervezi. A Választó Bizottság a jelöltekkel való találkozás után összeállítja a listát és azt a szentmisék után felolvassák, illetve megfelelő helyen (hirdetőablakon) kifüggesztik, a plébániai közlönyben publikálják. A Tanács létszáma függ az egyházközség nagyságától. 3000 katolikusig 13-21 tag, 3000-nél többet számláló egyházközségben 21-31 tag. Az Egyházközségi Tanács tulajdonképpen három csoportból tevődik össze: hivatalból bekerülő tagokból, választottakból és meghívottakból. A Tanácsnak legalább a fele választott tag kell hogy legyen.

Hivatalból, megválasztva, meghívottként

Kik lesznek *hivatalból* tagjai az Egyházközségi Tanácsnak? A plébános, – ha van – a káplán, mindazok, akik lelkipásztorként dolgoznak a plébánián, főállásban alkalmazott lelkipásztori asszisztensek (ezek igen gyakran nők), az egyházközség területén dolgozó hitoktatók képviselője, a plébániai Caritas vezetője, a plébánia pénzügyi szakosztályának laikus vezetője, a plébánia területén működő férfi és női szerzetesrendek egy-egy képviselője, a Katolikus Akció három képviselője, ebből egy az ifjúságból, egy képviselő a világi apostolkodás plébániai életben tevékenykedő csoportjaiból. Ezeknek a nevét az egyházközség híveivel közlik, hogy mindenki tudja, kik a hivatali tagok.

A *választandók* listájára legalább ötven százalékkal többen kell hogy felkerüljenek, mint a majdani megválasztottak száma, de nem lehet több, mint annak kétharmada. Ezzel a rendelkezéssel a végleteket sikerül elkerülni.

A *meghívottak* abban az esetben kerülnek be az Egyházközségi Tanácsba, amikor a plébános vagy a Tanács valamelyik tagja rendkívüli feladatok elvégzésére valakit erre javasol – legtöbbször annak különleges szakismeretei miatt. Ám itt is vannak előírások. A meghívott és hivatali tagok létszáma nem lehet magasabb, mint a választottaké. Továbbá 3000 katolikusig négy, 3000-nél több katolikus esetében legfeljebb hat személyt szabad meghívni és így az Egyházközségi Tanácsba bevenni.

A Tanács újszülött-kora

A március 16-i választás többféle gyakorlat szerint történik. A kijelölt választóhelyiségekben az emberek szavazataikat szavazólapokon, listán vagy – a helyiségek bezárásáig – postán, zárt borítékban adhatják le. Este már mindenki tudja, milyen arányú volt a részvétel, mivel a tévé és a rádió ezt azonnal közli. A választási eredményeket a lehető legrövidebb időn belül kifüggesztik, de legkésőbb március 23-án, a következő vasárnap a szentmiséken kihirdetik. Március 30-ig mindenkinek joga van fellebbezni, illetve tiltakozni a választások, illetve a megválasztottak ellen. Április 27-ig megtartják az újonnan

megválasztott Egyházközségi Tanács alakuló gyűlését, és ez az Ausztria-szerte oly fontos grémium megkezdi öt évre szóló küldetését, önfeláldozó munkáját, ami komoly, felelősségteljes közös *cselekvés*, nem csupán „bólogatás” a plébánosi döntésekre. Ez abból következik, hogy mindaz, amiért az Egyházközségi Tanács felel, nem gyerekjáték, komoly következményekkel járhat. Lelkipásztori gyakorlatot és stratégiát kell kidolgoznia és ezeket gyakorlatba átültetnie. Az ET kezeli az egyházközség vagyont. Ő képviseli az egyházközséget. Sürgeti a plébániai szervezetek és csoportok képzését és munkájukat koordinálja. Gondoskodik megfelelő információk begyűjtéséről és azok közvetítéséről az esperesi kerület és egyházmegye felé. Mindezek nem ritkán súlyos terhet rónak a tanácstagokra.

Ebben az évben először választhatnak és választhatók azok a külföldiek is, akik itt élnek, Ausztriában, de nem rendelkeznek osztrák állampolgársággal. Az egyház mintegy jelezni akarja ezzel, hogy Isten népének körében nincsenek bel- és külföldiek, hanem mindenki az Atya Országának polgára, amely „ország” már ezen a földön jelen van.

Hívó emberek – bíznak a jövőben

Ausztria katolikusai 1997. március 16-án arról tesznek tanúságot, hogy „egyházukért élnek-halnak”, hogy semmivel sem „rosszabb” keresztények, mint a más országokban élők katolikusok. Ők esetenként másként élik meg hitüket, de ugyanazt a hitet vallják és gyakorolják, mint Keleten és Nyugaton, Északon és Délen. Van bennük elkötelezettség, szolidaritás a rászorulókkal szemben. Érezni lehet aggódó ragaszkodásukat minden olyan ember iránt, aki valóban együttérzésre és segítségre szorul. Nyitottak, vidámak, szeretik az életet, jóllehet Ausztria is „takarékosági csomagokkal” van megterhelve, az állam és az egyház egyaránt megszorító intézkedéseket kénytelen hozni. Nem Kelet-Európa szegénysége fenyegeti azokat, akik fenyegetettnek érzik magukat (különösen a nagycsaládokat), ám sokakat itt is megérint a szegénység. De ilyen körülmények között is döntési súllyal, tekintéllyel rendelkező Egyházközségi Tanácsot választanak. A katolikusok bíznak a jövőjükben – hiszen hívó emberek. Az egyházban ezt a jövőt közösen akarják építeni, világi hívők és papok együtt, a II. vatikánus szellemében.

(Linz, 1997. március)

Csíksomlyó üzenete Bécsben

Örömmel vettem 1995. júniusában a Bécsben sorra kerülő 13. csíksomlyói búcsúra szóló meghívást. Az EMAE most is mindent megtett a siker érdekében. A prédikációban megpróbáltam a csíksomlyói és bécsi búcsúsok közös szándékát érzékeltetni. A távolság ellenére mindkét esetben azonos okoktól indítatva mennek az emberek a Szűzanyához. Csíksomlyón és Bécsben egyaránt hitüket próbálják megélni, amikor Istennel közlik, hogy benne hisznek, remélnék és őt szeretik. Ezt teszik akkor is, ha néha ez a hit botladozó, kételyekkel terhelt. A második okot a búcsús „zarándoklat” mögött az emberi közösség utáni vágyban látom. Az emberek találkozni akarnak egymással. Hiszen Isten mellett közösen könnyebb megmaradni. Ugyanakkor az egymás iránti ragaszkodás, a másik bátorítása, segítése a szülőföldön és az új hazában egyaránt szükséges.

A szentmisét megelőzte a hagyományos körmenet, amelynek élén néhány, székely népviseletbe öltözött nő és férfi haladt. Az eukarisztikus ünneplést majális követte. Szép volt látni, hogy az emberek mennyire örülnek egymásnak. Falatozás, tombola, a személyes és csoportos beszélgetések tették számomra is élménnyé ezt a délutánt. Nagyon érdekelt, mi foglalkoztatja, mit tart fontosnak itt, Ausztriában az erdélyi magyar ember. Mindenről szó esett. Egyeseket a helyi tartózkodási törvények, másokat a beilleszkedés kezdeti nehézségei foglalkoztatják. Ami azonban a többségnél tapasztalható, mindenkit foglalkoztat a szülőföld, nem a honvágtyól indítatva – bár ilyen is akad –, hanem az aggodás, a tenniakarás, az otthoniakkal való összefogás jut kifejezésre. Nagyon sokan anyagiakban segítik az otthoniakat. De ennél fontosabbnak tartják azt a „küldetést”, hogy szócsövei legyenek az otthon élő embereknek itt, a nyugati világban. Nem könnyű feladat, mert nehéz megmagyarázni másoknak, hogy „ki vagyok”, „mi az anyanyelvem”. Okosságra, türelemre, diplomatikus magatartásra van szükség ahhoz, hogy esetleg ne illessék a jószándékú erdélyi magyart olyan jelzőkkel, amelyek otthon se – itt se kellemesek. Ezek az emberek ilyen módon szolgálatot tesznek szülőföldjüknek, az otthoniaknak. Ugyanakkor itteni jelenlétükkel, nyelvük, kultúrájuk ápolásával jelként állnak mások előtt, felhívva figyelmüket arra, hogy Európa elfelejtett részén különféle nyelvű, kultúrájú és vallású emberek élnek. Ha valaki komolyan veszi itteni életét és ezekre a szempontokra is figyel, nagy szolgálatot tehet.

Az elhangzott panaszokból kiderült, hogy ezt az otthoniak, különösen a lelkészek, másként értelmezik. Az egyik fiatalember panasza mögött a düh hangja is megszólalt, amikor elbeszélte, hogy otthoni plébánosa árulónak bélyegezte. Az az érzésem, ilyen és hasonló esetekben még mindig nem vagyunk képesek kihasználni azt az előnyt, amely abból származik, hogy majdnem minden helységről valaki, valahol, távol az otthontól, de szülőföldjéért él, élni és tenni akar. Remélni szeretném, hogy változásnak lehetünk majd tanúi, amikor nem hazalátogató „árulóként”, hanem aggodó, együttérző, segítő, néha tanácsokat adó jó emberként fogadják azt, aki valamilyen okból eljött vagy el kellett jönnie a nagy idegenbe, az új hazába. Ez jelenti egyben a felelősséget azok számára, akik távol szülőföldjüktől felvállalták a „küldetést”. Ha az ausztriai erdélyi magyaroknak sikerül ezt megvalósítaniuk, akkor Csíksomlyó a maga üzenetével még sokáig jelen lesz Bécsben.

(Bécs, 1995. június)

Márton Áron idekint is kötelez

1996-ban az erdélyi (gyulafehérvári) egyházmegye Márton Áron püspök születése századik évfordulójának alkalmával centenáriumi évet tartott. Az ünnepségek sorozata február 12-én a kolozsvári Szent Mihály templomban kezdődött, ahol 1939-ben ugyanezen a napon Márton Áront püspökké szentelték. Augusztus 28-án, születése napján, szülőfalujában, Csíkszentdomokoson folytatódott a megemlékezések sorozata. A záróünnepségre szeptember 29-én a gyulafehérvári székesegyházban került sor, amelynek kriptájában a nagy püspök nyugszik.

A centenáriumi évben sokat írtak, beszéltek Márton Áronról. Többen személyes emlékeiket, benyomásaikat közölték olvasókkal, hallgatókkal. Neveztek egyszerűen püspöknek, de hitvallónak is, szentnek, nemzeti hősnek.

Én is megpróbálok Márton Áronról a magam módján beszélni, úgy szólni róla, ahogyan én láttam, ahogy személyisége engem megragadott. Ezért Márton Áronról, az emberről szeretnék beszélni, aki itt élt, ezen a földön, született és meghalt, hozzánk hasonlóan megélt a „rászabott” és *csak rá* szabott, Isten által megjelölt életutat. Nem akarok idealizálni, pusztán emlékezni valakire, aki az emberi keresztény életet mint megkeresztelt laikus, majd pap és püspök megcsodálható és követhető módon bemutatta kortársainak – és későbbi nemzedékeknek is.

1896. augusztus 28-án, Csíkszentdomokoson született, abban a székely faluban, amelynek lakói 1599-ben ezen a helyen gyilkolták meg Báthory András bíborost. Itt nevelkedett, itt élte gyermek éveit is. Itt edződött és készült az életre. Középiskoláit Csíkszeredában és Gyulafehérváron végezte. Érettségi után bevonult katonának, majd hadnagyként szerelt le. Az első világháború végén hazatérve a frontról belépett a gyulafehérvári papi szemináriumba.

1924-ben szentelték pappá, 1932-ben kolozsvári egyetemi lelkész lett. 1938. augusztus 14-én megválasztották kolozsvári plébánosnak, szeptember 14-én erdélyi apostoli kormányzói kinevezést kapott, s ugyanez év karácsonyán Erdély püspökévé nevezték ki. 1939. február 12-én a kolozsvári Szent Mihály templomban szentelték püspökké.

A második világháború idején, egyházmegyénk északi része visszakerült Magyarországhoz, ő azonban délen, Gyulafehérváron maradt, innen látogatta északi híveit. Egy ilyen látogatás alkalmával, 1944 májusában tartotta híres beszédét a kolozsvári Szent Mihály templomban, amikor az üldözött zsidók védelmére kelt és elítélte az emberi barbárságot. Ekkor mondta neki az egyik magyar rendőr: „A püspök úrnak az a szerencséje, hogy nem magyar állampolgár, mert abban az esetben letartóztatnánk.” 1949. június 21-étől 1955 márciusáig börtönben tartották, már halálhíre is elterjedt.

1955 őszétől 1967 decemberéig nem hagyhatta el a püspöki palotát, csak a székesegyház főbejáratán át volt joga oda bemenni. Hozzá jártunk órákra hallgatni érdekes előadásait. Az első órán egyikünk ötven perc leteltével az órájára nézett, és ekkor Márton Áron szelíden megjegyezte: „Fiam, nálam egy óra hatvan perc.” Ezek az órák élményt és hosszantartó emléket jelentettek a későbbi évekre is.

1980. szeptember 29-én, röviddel visszavonulása után halt meg.

Úgy élt, mint ember, nem mint „öntudatos szent”. Mindig azt a benyomást keltette, tudatában van emberi mivoltának, elhivatottságának és küldetésének. Mintha tudta volna, hogy „emberből lehet szent, de szentből már nem lehet ember” (Nyíró József).

Formálta, alakította magát. Csíkszentdomokosi élete, neveltetése, az ottani egyszerűség olyan erkölcsi irányba vitte előre, amely később meghatározó volt életében. Diákévei, a katonaság igazi emberré formálták. Püspökszentelésekor szülőfalujából érkezett székelyeknek mondta: „Itt hallottam először, hogy vannak emberek, akiknek fáj az élet. De

azt is, hogy az emberek felett van Isten, aki részükre törvényt szabott, és ezeknek a törvényeknek az útján kell járni.”

Istenbe vetett hit és az emberek iránti szeretet vezérelték cselekedeteiben. E kettőt nem lehet egymástól olyan formában keresztény embernek szétválasztania, hogy valamelyik rész csorbát ne szenvedjen.

De alakította őt a történelmi helyzet is. Nagy emberek adott történelmi körülmények közepette lesznek igazán nagygyá. Kérdés, az illetők ezt a történelmi időt megfelelő módon értékelik-e és kihasználják-e – a szó tisztességes értelmében. Márton Áron értékelte és kihasználta. Megérezte a Kairoszt és tudta, mi a teendő. Amikor pedig betegsége, előrehaladott kora már akadályozta benne, őszintén bevallotta, hogy a megoldást ebben a kérdésben nem látja. Bölcs és okos emberekre jellemző az ilyen magatartás.

Püspöki küldetését teljesítve, emberségről és hitről tanúságot téve olyan varázssal tudott hatni, amely mély nyomot hagyott mindenki életében, aki vele találkozott.

1961 pünkösdvásárnapján szüleimmal Gyulafehérvárra utaztam bér málkozni. Utána a püspök fogadott minket. Visszaemlékezett édesapám kiállítására, amikor 1948-ban a vállalatnál a levett feszületet visszatette a helyére. Nem volt híres ember, a püspök mégis emlékezetében tartotta. Tizennégy éves voltam. Megmaradt bennem ez az epizód.

Cimian Misi bácsinak, az ügyvédnek bort küldött. Börtönben kötött barátság volt közöttük, amelyet állandóan ápolt. 1971. szeptember 12-én, papszentelésem napján Ditróban, szülőfalumban, zsúfolt programja ellenére időt szakított és meglátogatta beteg barátját. Ebben is nagy volt Márton Áron, mondhatnánk: e tekintetben különösen is megvolt benne a nagygyá válás képessége.

Hitt az emberi szóban és számára valakinek a szava nagyobb hitelt jelentett, mint egy tucat „ellenzavazat”. Tudta, hogy atyja a ifjúságnak, kispapjainak, becsülte is őket, és a maga szigorával szerette ezt a korosztályt.

1969 februárjában, vizsgaidőszak idején, félévi vakációt akartunk. Azt reméltük, ez egyik napról a másikra lehetséges. Izgulva vártuk, több mint száz diák, a tanári konferencia végét, amelyen a püspök is jelen volt. Annak befejezése után hozzánk jött és közölte, hogy nem lesz vakáció. Kérdésére: „Megértettétek?”, senki sem válaszolt. Amikor másodszor is feltette a kérdést, néhány halk „igen” hangzott csak. Márton Áron számára ez a magatartás elszomorító volt. Hazament és órákon át imádkozott kápolnájában. Másnap rendelkezett, hogy a tanárok és a diákok közösen hozzanak létre egy bizottságot, amely kidolgozza az elkövetkező évben esedékes szemeszteri vakációt. 1970-ben a kispapok először a Szeminárium történetében félévi vakációra mehettek. Ilyen formában oldotta meg a kérdést. Nem büntetéssel vagy megtorlással.

Ugyanilyen bölcsen és szeretettel kezelte a más vallású és más nemzetiségű embereket is. Olyan módon tudta védeni saját híveinek, népének jogait, hogy nem sértette vele mások jogát, emberségét.

A Máté-evangélium 20,17-28-ban hallhatunk róla, hogy Jézus Jeruzsálemben megy tanítványaiival, és szenvedéséről, haláláról beszél. Ekkor kéri tőle Zebedeus fiainak anyja, hogy egyik fia jobbán, másik fia balján üljön az eljövendő Országban. A válasz: „nem én döntöm el. Kelyhemet kell kiinnotok.” Márton Áron édesanyja is biztosan csendben, hol ezt, hol azt kérte Istentől fia számára. Nem tudjuk, mit kért. Imádkozott érte. Márton Áron is Isten

és ember által kitűzött cél felé haladt. Az ő útja is „Jeruzsálem” felé vezetett. Emberi megítélés szerint a kelyhet ő is kiitta. Bőven volt része benne.

A hatalmasok zsarnokok, mondja Jézus. A ti körötökben ne így legyen. Márton Áron bizonyos helyzetekben kemény volt, de sohasem volt zsarnok. Azokat a papjait is, akik börtönévei alatt szimpatizáltak a békepapi gondolattal és ki is egyeztek vele, emberségesen kezelte.

Szolgálni akart, a börtönben ugyanúgy végezte a cselédmunkát, mint rabtársai. „Non recuso laborem”, nem vonakodom a munkától – szölt jelmondata, s ez Jézus kijelentésével cseng egybe: az Emberfia azért jött, hogy ő szolgáljon.

A Bölcsesség Könyvében (6,12-16) olvashatók ugyancsak találnak rá. „Hisz maga megy s megkeresi azokat, akik méltók rá, *barátságosan megjelenik* nekik az utakon és minden szándékukban találkozik velük.”

A bölcsesség eltöltötte őt, de kamatoztatta is. Bölcs ember volt. Ez segítette abban is, hogy amikor a 60-as évek végén Romániában felcsillantak a nyitás reményei, egy fogadáson odaült Ceausescu mellé az asztalhoz.

Mit jelent, mit üzen Márton Áron a nyugati magyaroknak? Embernek kell lenni, maradni, keresztény elveket vallva – itteni körülmények között is. A körülmények nem mentegetik a tényeket. Meg kell maradni embernek és kereszténynek. Ahogyan ő alakította emberi életét, a személyt mindig formálta – mint művész a maga alkotását –, mi is próbáljuk megformálni önmagunkat, mindenki saját magát, mert Isten külön ránk szabott egy természetet, hivatást, küldetést, és *ezt* kell megformálnunk, nem a másét. Segítenünk kell a másiknak, de nem alakíthatjuk ki őt – maga helyett.

Az adott helyzetben azt kell tenni, amit ott és akkor Isten elvár tőlünk. Márton Áron felismerte a Kairoszt és cselekedett. De ha nem találta is meg a megoldást, azt is őszintén beismerte. Mi sem vagyunk „mindentudók”, egyikünk ezt, másikunk azt tudja jobban. Használjuk kapott bölcsességünket!

Tegyünk együtt – másokért. Márton Áron mindenkit értékelt a maga adottságaival, nyelvével, kultúrájával együtt. Az új Európában csak így sikerül helyünket magyarként megtalálnunk. Ez különösen érvényes ránk, itt, Nyugat-Európában. Együtt élni és dolgozni más népekkel, akik befogadtak, ahol egy új második hazát kaptunk, nagy kihívás, felelősség és kötelezettség. Ez érvényes azonban saját köreinken belül, ahol gyakran feszültségek adódnak. De érvényes Európa különböző népeivel való találkozásainkra is.

Búcsúzó levelével végül Márton Áron hozzánk is szól, minket is figyelmeztet, nekünk is üzen. „Keresztény és emberi életünk alapja a hit.” Problémáink megoldását csak ebből a nézőpontból kiindulva lehet elképzelni. Emberi, nemzeti, keresztény létünk, megmaradásunk csak így lehetséges. Konfliktusok megoldásának ez a kulcsa. A hit képes olyan eseteket is a zsákutcából kivezetni, amelyek nélküle katasztrófához vezetnének.

Mindannyiunknak kívánom, hogy a mai megemlékezés segítsen minket emberi mivoltunk kiteljesedésében, az emberség megbecsülésében, és tudatosítsa bennünk, hogy ez a hit birtokában lehetséges.

(München, Damenstift templom, 1996. november 10.)

Diplomata a nehéz években

25 éve szentelték püspökké Rómában Jakab Antalt

1972. február 13-án VI. Pál pápa a római Szent Péter bazilikában több papot püspökké szentelt, köztük Jakab Antalt, Gyulafehérvár későbbi segédpüspökét is. Február első napjaiban a bizonytalanság terhével érkezett Rómába, mivel még nem tudta, hol lesz a szentelése. Márton Áron, az akkori megyéspüspök ugyanis azt akarta, hogy segédpüspökét az elnyomás éveiben az egyházmegyében szentelhesse. Az államhatalom ezt nem kívánta, mert félt. Jakab Antal elutazásakor a végső elutasító válasz még nem érkezett meg. Ezt a hírt már Rómában közölték vele. VI. Pál pápa külön meghívta Áron püspököt Rómába, hogy mellette ő legyen az egyik szentelő püspök. Márton Áron ezt visszautasította. Ezzel tiltakozott az állam önkényeskedése ellen.

A püspökszentelésre Erdélyből egy kis csoport érkezett, összesen tizenegyen. Öten a rokonok közül jöttek, az egyházmegye híveinek képviselőként. Hat pap, akiket a szentelendő püspök meghívott, az egyházmegye papságának nevében volt jelen. Hozzájuk csatlakozott Ambrus Szaniszló Frankfurtból, Kurkó Alajos Észak-Olaszországból és mi négyen, Rómában tanuló diákok, valamint Márton Hugó atya Rómából.

A szentelésen és azt követően megcsodálták a székelyruhás rokonokat, akikről a másnapi sajtó mint erdélyi népviseletbe öltözött románokról cikkezett. A pápai fogadáson is ezért akarta VI. Pál pápa a fogadásra készített francia nyelvű szöveget felolvasni, mert, ahogyan ő mondta, a románok ezt a nyelvet inkább értik. Csak Jakab püspök közbeszólására – hogy ugyanis magyarok állnak előtte – tette félre az elkészített francia szöveget és beszélt olaszul, amit Jakab püspök magyarra fordított.

Jakab püspök római tartózkodása idején a pápai Német-Magyar Kollégium (Collegium Germanicum et Hungaricum) vendége volt, és tiszteletére az ünnepi ebédet is a kollégium rendezte. Ezzel a gesztussal a kollégium akkori rektora, P. Mayer-Lauingen jelét adta annak, hogy szívébe zárta Erdélyt. Ezért jött el 1990-ben Csíksomlyóra, Jakubinyi György érsek akkori püspökszentelésére.

Rómában Jakab püspök egészségileg nem érezte jól magát. Hatott rá a szentelés helye körüli huzavona, de akkori májbetegsége is nagyon gyötörte. Betegen tért haza egyházmegyéjébe. Akik vele együtt átöltük római tartózkodását, aggódtunk érte, hogy egészségileg fogja-e bírni a vállalt munkát. A betegségét gyógyító orvosságok megtalálása és óriási akaraterője tette lehetővé, hogy püspökké szentelését követően még huszonegy évet élhessen.

1980. április 2-ig segédpüspökként dolgozott Márton Áron mellett, majd ettől kezdve 1990. március 14-ig, visszavonulásáig, megyéspüspökként szolgált és vezette az egyházmegyéjét. Nehéz időszakban kellett helytállnia, de felelősségének tudatában viselte a terhet. Nyugodtan elmondhatjuk róla, hogy Márton Áron méltó utóda volt és a történelem a század nagy püspökei között fogja emlegetni nevét.

A kommunista hatalom abban az időben módszereket változtatott. A püspök részéről már nem volt elégséges a védekezés, meg kellett találnia a cselekvés elfogadható módozatát. Védekezni és dolgozni, mondhatnánk „támadni” kellett. Menteni a menthetőt. A nyolcvanas évekre esett a „numerus clausus” esete, ami a papságra készülők létszámának korlátozását jelentette. Ez tulajdonképpen nem volt teljesen új, hiszen már a hatvanas években is alkalmazták, csak sokan megfélemeztek erről. A küzdelemben egyedül maradt a püspök. A többi erdélyi egyházmegye vezetői nem vállalták ebben a szolidaritást. Gyakran egyházmegyéjének papjai sem értették lépéseit. Pedig Jakab Antal csak azt tette, ami a diktatúra kemény éveiben lehetséges volt. Tárgyalt, mert valakinek tárgyalnia kellett. Sohasem cselekedett egyháza és egyházmegyéje

érdekei ellen. Nem hiába ült tizenhárom évet börtönben. Diplomata módjára viselkedett, ellenfeleivel is tudott nagy lenni. Viták után úgy közeledett az emberekhez, mintha semmi sem történt volna. Ha úgy érezte, hogy tévedett, megpróbálta kijavítani, sőt odáig ment, hogy bocsánatot kért akár jóval fiatalabb paptestvéreitől is.

Szívügye volt a gyulafehérvári teológiai szeminárium, a papnevelés. Minden érdekelt, ami ott történt. Mint idős püspök szinte naponta elsétált a teológia felé, örvendett, ha valami újat látott. Nagy támasz volt olyan esetekben, amikor az ember igényelte főpásztorának jó meglátásait, elirányító és elismerő szavait. Amikor megbízást adott komolyabb ügyek intézésére, kezdetben nagyon figyelte, mit és hogyan cselekszik a megbízott. Amikor aztán meggyőződött arról, hogy a dolgok jó kezekben vannak, engedte dolgozni. Nem volt féltékeny. Bölcs emberként viselkedett.

Az 1989-90-es fordulat eufórikus napjaiban józanságra intett. „Gyakran volt már részünk ígéretekben, meg kell várni, mi lesz” – mondta az események napjaiban. Igaza volt. Hét évet kellett még várni arra, hogy az ígéretek valósággá váljanak.

Amikor 1990 januárjának első napjaiban a vatikáni küldöttség, élén Colassuono érsekkel (Jakubinyi érsek szentelő püspökével) Romániában járt, mondtam Jakab Antalnak, kérje az egyházmegye érseki rangra emelését. „Nem teszem, mert egyesek azt fogják mondani, hogy én akarok érsek lenni.” Majd tegyék maguk, amikor én már visszavonultam.” Ő visszavonult. Személyére vonatkozó érseki címet sem kapott, pedig megérdemelte volna. Több püspöktársának akkor ezt megadták. Nem kaphatott érseki címet, mert ezt saját papjai közül egyesek a Vatikánál megakadályozták.

Csendben töltötte nyugdíjas éveit 1993. május 5-én bekövetkezett haláláig. Tapasztalatát, bölcsességét, diplomáciai érzékét az egyházmegye nem vette igénybe, így szegényítette önmagát. Nem sokkal halála előtt mondta: „Laci, helyben topogunk.” Sosem nyilatkozott ilyen ügyekben. Akkor az egyszer is ennyire röviden.

Most, amikor a főegyházmegye Tamás József személyében segédpüspököt kapott, gondoljunk Jakab Antal püspökre is, akinek nevét a csíksomlyói tanulmányi ház viseli, és aki 25 évvel ezelőtt áldást jelentett Gyulafehérvárnak, az egyházmegyének és népének. A magam részéről kívánom, hogy az új segédpüspök mindannyiunk számára legyen Isten áldása.

(Linz, 1997. február)

Muzulmánok a nyugat-európai országokban

Ha valaki napjainkban Nyugat-Európa országaiba látogat, azonnal felfedezi a földig érő ruhába öltözött, fejüket kendővel borított nőket, akik ünnepnapokon gyermekeiket sétáltatva a férfiak után haladnak. Többségük Törökországból érkezett, de van közöttük boszniai menekült vagy arab országokból származó is. A hatvanas évektől kezdve vendégmunkásként érkeztek ezek az emberek – akkoriban inkább csak férfiak –, akik a nyugat-európai országokban megkeresett pénzükkel otthon akarták egzisztenciájukat megalapozni. Később maguk után hozták családjaikat, és ma már csak egy részük akar visszatérni a szülőföldre. Itt születtek a gyermekek, akik már valamelyik nyugati ország nyelvén és iskolájában tanulnak, és a nyelvvel együtt a nyugati kultúrát, az itteni szokásokat és életmódot is magukba szívják.

A keresztények számára a nyugati „újdonság” kevesebb. Katolikus, protestáns vagy ortodox vallásuk révén közelebb állnak az adott nyugati ország vallási és kulturális életéhez. Az iszlám esetében nagyobb szakadékot kell áthidalni. Mohamed követői egészen más környezetből érkeztek, számukra nagyobb sokkot jelent(het)ett az itteni élettel való szembesülés. Ugyanez érezhető azonban a nyugat-európai országok lakosainak részéről is. A más nyelven beszélő, más szokásokat követő keresztények jelenléte nem okoz különösebb feltűnést. Az iskolában a hittanórákon együtt vannak itteni keresztény társaikkal, esetleg az ortodoxok részesülnek újabban külön hitoktatásban. A mohamedán vendégmunkások gyerekeit azonban valamely iszlám országból érkezett hitoktatók tanítják, akik legtöbbször rövid időre maradnak Nyugat-Európában – így próbálják népük gyermekeit „elszigeteltségükben” is vallásilag megőrizni. Bécsben például már vannak osztályok, amelyekben több a muzulmán vallású gyermek, mint a katolikus osztrák, és ezt a jelenséget egyesek aggodalommal figyelik.

Sokak számára újdonság lehet, hogy Franciaországban a muzulmánok az állampolgárok összlétszámának 7,3 százalékát jelentik, és ennek következtében a katolikus egyház után a legnagyobb vallási közösséget alkotják. Az is meglepő lehet, hogy Németországban 2 milliónál több muzulmán vendégmunkás él, különösen a nagyvárosokban – Kölnben, Berlinben, Frankfurtban, Münchenben –, és körülbelül 1,5 millió Törökországból érkezett. Ebben a körben mintegy 600.000 gyermek és fiatal két világ és nyelv közötti erőterben növekszik. További 500.000 mohamedán a világ különféle országából érkezett Németországba; ezek között említünk kell a volt Jugoszláviát – különösen Bosznia-Hercegovinát és Koszovót –, Pakisztánt, Indiát, Afganisztánt, Indonéziát, Szíriát, Algériát, Irakot stb.

Ausztria viszonylatában az arány a következő: az összlakosság 2 százaléka, Bécs város lakóinak 4 százaléka, Voralberg tartomány – Ausztria nyugati csücske – 7 százaléka mohamedán vallású. Vannak azonban helységek, amelyekben a keresztények és mohamedánok aránya még meglepőbb: Hallein város (Salzburg körzete) 19.643 lakójából 3.136 „külföldi”, vagyis az összlakosság 15,9 százaléka. Ebből 1.411 muzulmán, vagyis 7,2 százalék.

Mivel az erdélyi olvasók túlnyomó többsége valószínűleg kisebbségben él, számukra az összehasonlítás egyszerű. De azok is, akik zárt közösségekben élnek, könnyen elképzelhetik, milyen új problémákat, feladatokat, útkeresést jelentett az elmúlt évtizedet folyamán beállt változás több nyugat-európai közösség életében.

A mohamedánok élete Nyugat-Európában. A gondok.

Annak ellenére, hogy életük országonként más-más képet mutat, általában mégis azonos alapvonásokat találunk e vallási csoportok esetében. helyzetük egyáltalán nem mondható rózsásnak, mivel rengeteg az *előítélet* velük szemben, ők maguk is nehezebben találják meg a

helyüket az itteni társadalomban, ennek következtében nap mint nap konfliktushelyzetekkel kell szembenéznük, a felmerült problémákra gyakorlatias megoldásokat találniuk.

Az első probléma a muzulmánok életében, hogy mint bevándorló vallási közösség kisebbségben élnek, és erre a kisebbségi helyzetre az iszlám jogrendszer nem ad útmutatást. Gyakran nem tudják, hogy a nyugat-európai keresztény többségű államban hogyan szervezzék életüket. Az itteni világban számukra mindig aktuális kérdés, miként élhetik meg vallásukat, hogyan gyakorolhatják szokásaikat, mi módon ápolhatják kultúrájukat.

A második probléma, hogy az iszlám világában használt fogalmak a nyugati világban jószerevével használhatatlanok vagy egyáltalán nem érthetők. A racionalizmus egészen mást jelent az iszlám országokban és mást Nyugaton. Itt együtt dolgoznak olyanokkal, akik a fogalmakat egészen másként értelmezik, használják, és ezekből a különbségekből gyakorta félreértések születnek.

A harmadik súlyos probléma az integráció problémája. Mindenki tudja, hogy a vendégmunkások többségükben Nyugaton akarnak és fognak maradni. Ebből következik, hogy a csoportok előbb vagy utóbb szembesülnek a végleges beilleszkedés kérdésével. Másként értelmezi azonban az integrációt a befogadó ország és másként gondolkodik erről a muzulmán vendégmunkás. Ez utóbbi természetesen nem szeretné e beilleszkedési folyamat révén elveszíteni vallását, kultúráját, hagyományát. Remeg az asszimilációtól, a beolvadástól, jóllehet tisztában van vele, hogy előbb vagy utóbb erre sor kerül – s ez újfent feszültségeket jelent az egyén és a közösség életében.

További gondot jelent az iszlám számára Nyugat-Európában az a tény, hogy vallásilag ezek az emberek különféle csoportokhoz tartoznak. Mi keresztények azt gondoljuk, hogy egységes vallási közösségről van szó. A valóság azonban mást mutat. Az iszlámon belül is színes *pluralizmus*ról beszélhetünk. Ezt magukkal hozták szülőföldjükről. Országok szerint is megmutatkoznak a csoportok különbözőségei, de egy ország területén is megtalálható ez a tagolódás. Elég csak Törökország példáját említeni, ahol a radikális és reformista mohamedánok állandó ellenségeskedésben élnek. A Boszniából érkezett muzulmánok vallási élete enyhén szólva „európai” lett. Ők már másként értelmezik a Korán előírásait is, nem veszik azokat annyira szó szerint; ahogyan ma szokás mondani, nem fundamentalisták. Általában véve hasonlít az iszlám pluralizmus a kereszténység sokféleségére. Az iszlámon belüli sokszínűség persze számtalan esetben tovább bonyolítja a nyugat-európai országokban a beilleszkedést. Bizonyos csoportok egymás ellen áskálódnak. Vannak botrányba fulladó összejövetelek is, mert egyik csoport megtámadja a másikat, csak mert sarkosan különböző irányvonalat követnek. Csak Ausztriában öt különböző irányzat létezik a muzulmán lakosok körében. Ezek skálája a mérsékelt csoporttól egészen a legszélsőségesebbig terjed. Éppen ezért bizonyos esetekben szerfölött nehéz megállapítani, ki is képviseli az adott országban a muzulmánokat.

A nemzedékek közötti konfliktusok is csak tovább bonyolítják az egyén és a család életét, gyakran megoldhatatlan nehézségeket okozva.

A mohamedán férj–feleség, illetőleg férfi–nő viszony a nyugati társadalmakban általában másként alakul, mint például Törökországban. Szülőföldjén a férfi teljhatalommal rendelkezik a nő felett, és valóban, szó szerint úr a házban. Nyugat-Európában a női emancipáció hatással van a mohamedán nőkre, ennek következtében pedig a férj és a feleség között gyakorta támadnak feszültségek. A nyugat-európai nők jogait látva a török nő is hasonló jogokat szeretne élvezni férjével szemben. Különösképpen fokozódik e feszültség abban az esetben, amikor a házasság előtt álló lány itt született, Nyugaton, itteni fiatalokkal járt iskolába és velük barátkozik.

A muzulmán szülők és gyermekek viszonya még inkább konfliktusokkal telített, és gyakran tragikus következményekkel jár. A gyermekek az iszlám vallást másként élik meg és értelmezik, mint szüleik. A szülők otthoni környezetben könnyen átadták (volna)

gyermekeiknek a hitet, de a nyugati társadalomban nincsenek erre kellőképpen felkészülve, és nem tudják, mi módon kellene a gyermekek vallási meggyőződését felébreszteni és ébren tartani. Imaházaik erre alig alkalmasak, mivel „papjaik” – az imámok – Törökországból jönnek, nem ismerik az itteni életkörülményeket és világszemléletet, így nem tudnak a szülőknek ebben a nehéz problémában igazi segítséget nyújtani. A gyermek továbbá nem hajlandó házastársul menni ahhoz, akit szülei a hagyomány szerint neki kiválasztottak. Otthoni környezetben magától értetődő, hogy a lány szó nélkül engedelmeskedik ebben a kérdésben (is) szüleinek. A nyugati világban ez a gyakorlat szinte lehetetlennek látszik. Ilyenkor a lánygyermeket általában kitagadják szülei, és minden kapcsolatot megszakítanak vele. Ha sikerül a házassága, minden rendben van. De amennyiben néhány éven belül válásra kerülne a sor, a muzulmán nő egyedül marad, mert szülei nem hajlandók visszafogadni. Természetesen vannak más példák is, de ezek szórványosak. A reformirányzathoz tartozó bosnyák mohamedánok például nem ragaszkodnak a fent említett családépítési hagyományhoz.

A szülő és a gyermek viszonya akkor is új helyzetet teremt, amikor például az apának az iskolás lánya tolmácsol. Ez egy mohamedán férfi részére megalázó, ám el kell fogadnia, mert néha szüksége van a segítségre. Ebből a tényből következik az a feszültség, amelyet a nyelvtudás és a nyelvhasználat okoz. Nyugat-Európában született gyermekek a befogadó ország nyelvét anyanyelvi szinten beszélnek és gyakran már egymás között is ezt a nyelvet használják. Ezzel a szülők és gyermekek között kommunikációs zavarok állhatnak be. E probléma azonban nemcsak a muzulmánok, hanem más valláshoz és nemzethez tartozók esetében is fennáll.

A muzulmán vendégmunkások általában az iparban dolgoznak. Ez gyakran kemény fizikai munkát jelent és nem egyszerű összeegyeztetni a vallási előírások betartását és a kiszabott munka elvégzését. A *ramadán* idő hasonló a mi nagybőjti időnkhez. A különbség abban áll, hogy a moszlim számára napkeltétől napnyugtáig tilos étkezni. Amikor ez a böjti idő például augusztusra esik, elképzelhetjük, hogyan tudja a nehéz munkát végző ember a hosszú napot étlen átvészelni. Gyakran előfordultak balesetek a munkahelyeken, mivel a muzulmán munkás fizikailag nem bírta a terhelést. Nagyon sok mohamedán nem tudja a vallási előírás szigorúságát következetesen magára venni. A ramadán böjti fegyelmét számos irányzat – különösen a boszniai muzulmánok – enyhébben értelmezi.

Első látásra talán apróságnak tűnik, de az iskolákban feszültség forrása lehet az az iszlám rendelkezés, amely szerint muzulmán lányok a hitoktatáson kötelesek fejkendővel megjelenni. Korábban Franciaországban, nemrég Ausztriában talákoztunk hasonló előírással. Mohamedán vallási vezetők az államtól is elvárnák, hogy átvegye ezt a vallási előírást és az iskoláiban a mohamedán lányok számára kötelező módon előírja. Az állam természetesen nem volt erre hajlandó, mivel a kérdést tisztán vallási ügynek tekintette. Vannak azonban olyanok, akik az előírás aggályos betartásának szorgalmazásában a fundamentalista iszlám mozgalom művét vélik fölfedezni. Amennyiben ez így lenne, akkor ennek az előírásnak már politikai jellege is lenne, mivel a fedett fej az iszlámhoz való tartozást jelenti. Ez pedig nagyon gyakran nemcsak vallási, hanem politikai elkötelezettséget is jelez.

A nyugati országokban élő muzulmán családok életében külön gondot okoznak a szűk lakások. Szokásaik szerint itt gyülekeznenek külön a nők és külön a férfiak, hogy ünnepnapjaikon, szabad időben együtt legyenek, elbeszélgessenek. Mivel erre – helyszűke miatt – nincs lehetőség, otthon maradnak a nők, a férfiak pedig kimennek az utcákra, terekre, állomásokra. Itt közösen eltöltenek néhány órát, amíg otthon a nők a maguk körében szórakoznak. Ez a helyzet ismét más, mint szülőföldjükön vagy őshazájukban, ahol a családi ház, az udvar stb. rendelkezésükre állt. Ezért lehet gyakran oly sok török férfiút látni együtt a köztereken. A kívülálló számára talán érthetetlen a látvány.

Párbeszéd, a problémák megoldásának keresése Ausztriában

A mai Ausztria területén az iszlám vallást törvény által 1874. május 20-án ismerték el. Ezt 1912. július 15-én az ún. Iszlám Törvény megerősítette. A második világháború után egyetemisták, majd a hatvanas évektől vendégmunkások bejövetelével az itt élő muzulmán vallásúak száma jelentősen megnövekedett. Bécs az ENSZ harmadik városa lett, itt van az OPEC székhelye, amely tényezők nagyban hozzájárultak e komplex népcsoport létszámának növekedéséhez. A már korábban említett 2 százalékos lakossági arány olyan tényező, amellyel államnak és egyháznak egyaránt számolnia kell. A keresztény egyház kivette és kiveszi részét a kezdeményezésekből. Ezt a célt szolgálja az Afrika-Ázsia Intézet (*Afro-Asiatisches Institut*) és a Püspöki Konferencia Titkárságának keretében működő Világvallások Kapcsolatainak Irodája (*Kontaktstelle für Weltreligionen*). E két intézmény mellett több kisebb helyi csoport létezik. Mindegyik megpróbálja elősegíteni a párbeszédet és igyekszik megteremteni azt a légkört, amelyben az emberek egymást megbecsülik, egymás értékeit elismerik. Éppen ezért a párbeszéd nem szorítkozik hitbeli kérdésekre, sőt ezekről esik legkevésbé szó, mivel nagyon ingoványos e terület; sokkal inkább az élet, a cselekedet párbeszéde kerül előtérbe. Ezek jelentik a gyakorlati hétköznapokat és ünnepeket, amikor keresztények és muzulmánok őszintén kifejezik egymásnak jókívánságaikat vagy együttműködnek valamilyen közös cél valóra váltásáért.

Hangsúlyozni kell, hogy a párbeszéd a keresztények és a muzulmánok között nem bonyodalommentes. Ennek gyökerei a kölcsönös gyanakvásban keresendők. Amint már korábban is szó esett róla, a muzulmán fél a Nyugattól. Veszélyben látja vallását, kultúráját abban a pillanatban, amikor a keresztény közeledik felé. Ez még a félreérthetetlen jószándék esetében is érezhető. A nyugati technika fejlődése kialakította az iszlám országok lakosságában a kisebbségi érzetet az itteni emberekkel szemben. Ez a kapcsolatteremtést lényegesen megnehezíti. Szent könyvük, a Korán a kereszténységet mint veszélyes ellenséget állítja be. Ezért a muzulmán, aki nagyon ragaszkodik a Korán szavához, figyelmeztetést lát benne. Maga az a kijelentés, hogy az iszlám a vallások végleges és tökéletes formája, sokak szemében fölöslegessé teszi a párbeszédet.

Ám – hasonlóképpen – a nyugati keresztények is félnek az iszlámtól. Bizalmatlanok annak gondolkodásmódjával, elszigeteltségével szemben. Amikor nyugati szervezetek, csoportok toleranciára szólítanak fel, az itteni ember azonnal az iszlám országokban tapasztalt türelmetlenségre hivatkozik. Összejövetelek, tanulmányi napok alkalmával gyakran hallani, hogy „miért engedélyezik Nyugaton az iszlám mecsetek (imaházak) építését, amikor a keresztények számára iszlám országokban – így Törökországban is – templomot építeni tilos.” A média tudósításai az iszlám országokban történt összetűzésekről csak növelik az itteni emberekben a félelmet, hiszen arra gondolnak: itt a fiatal nemzedék felnő és majd ugyanezt fogja tenni, amikor a rend, a nyugalom felborul. Sokan attól tartanak, hogy egyszer a nyugati országokban is elkezdődik a „szent háború”, amely felbecsülhetetlen károk előképét ébreszti.

Ebben a feszült légkörben mégis egyre tevékenyebbek a párbeszédet, a kapcsolatok kiépítését szorgalmazó csoportok egész Európában, így Ausztriában is. Röviden az itteni munkáról beszélnék az alábbiakban. Ezekből az olvasó általános képet alkothat magának arról, mit jelent a gyakorlatban az együttlét a keresztények és a mohamedánok esetében. Kezdetől fogva hangsúlyozni szeretném, hogy a kezdeményezés inkább a keresztények oldaláról indult.

Már említettem a *Világvallások Kapcsolatainak Irodáját*, amelynek székhelye Bécsben van. Innen koordinálják a különböző egyházmegyékben tevékenykedő helyi bizottságokat, amelyek a nagy világvallásokkal (buddhizmus, izraeliták stb.), de különösen az iszlámmal próbálják a kapcsolatokat kiépíteni. Az Irodának alig vannak főállásban dolgozó alkalmazottai. Önkénteseket kérnek fel, akik e területen előadásokat vállalnak, találkozókat

szerveznek. Hasonló a helyzet az egyházmegyékben is. Külön személyek nincsenek ugyan, akik csak ezzel foglalkoznának, ám a Caritasnál, a Pasztorációs Hivatalnál, a Tanügyi Hivatalnál vagy más intézményekben dolgozó személyek vállalják ezt a munkát. A linzi egyházmegyében például az Idegen Nyelvű Missziók szakosztálya foglalkozik ezzel a tevékenységi területtel.

Különösen az iskola az a terület, ahol nagy gondot fordítanak a gyermekek, a fiatalok nevelésére, akik egymás mellett ülnek, tanulnak és más vallást, kultúrát örököltek. Már az óvodában nagy feladat hárul az óvónőkre, hogy figyeljenek a nem osztrák gyerekekre és különösen a karácsony, a húsvét ünnepének alkalmával megfelelő módon szervezzék az ünnepeket. A keresztény hitoktatók egyre intenzívebben próbálják kiépíteni a mohamedán hitoktatókkal a kapcsolatokat, hogy így megteremtsék az iskolában a nyugodt légkört. Vannak, akik hajlandók erre, de sok esetben az újonnan érkezett muzulmán hitoktató nyelvi nehézségekre hivatkozva elzárkózik. Szerencsére már olyanok is tanítanak, akik ismerik a nyelvet, nem tartoznak a fundamentalista irányzathoz, vagy – amint már többször utaltam rá – Boszniából érkeztek.

Ugyancsak említésre méltók azok a plébániák, amelyek gyakran járnak élen a párbeszédet elősegítő munkában. Vannak közösségek, ahol a muzulmánok jelenléte magától értetődő. A keresztény lelkészek ápolják a kapcsolatot a muzulmán papokkal, az imámokkal. Így gyakran megelőzhető bizonyos nehézségek, és a lelkészek – mindkét közösség részéről – értesülhetnek olyasmikről, amik nélkül egyébként konfliktusok robbanhatnának ki. Olyan törekvések is léteznek, amelyek sürgetik az efféle plébániákon az ún. iszlám szakcsoport létrehozását – egyes helyeken már léteznek ilyenek –, amelyek behatóbban foglalkoznának a helyi körülmények közepette létező lehetőségek kidolgozásával. Erre a feladatra ún. „multiplikátorokat” képeznek ki, akik a felmerülő kérdéseket képesek lesznek megválaszolni és szükség esetén a gyakorlati munkához is segítséget nyújtanak. Erre azért van szükség, mert a keresztények egyre inkább kihívásokkal találják magukat szemben, és ezekre a kihívásokra válaszolniuk kell. Olyan tényező ez, amellyel számolni kell a nyugati országokban – és ez alól Ausztria sem kivétel.

Az osztrák egyetemeken ma már nagyon sok muzulmán egyetemi hallgató tanul. Itt a jövő értelmiség készül az „életre”, és nem közömbös, hogy ezek a fiatalok milyen véleményt alakítanak ki egymásról. Vannak olyan egyetemi városok, ahol a létszám szerint nagyon sok muzulmán él. Ezek közé sorolható Bécs és Graz. A többi városokban már kevesebben vannak. Az említett Afrika-Ázsia Intézet éppen ezért az egyetemistákkal foglalkozik, nekik nyújt lehetőséget a közösségi szerveződésre és párbeszédre.

Befejezőként feltehetjük a kérdést: *van-e esélye a párbeszédnek, a közeledési törekvéseknek?* Azt kell mondanunk, hogy e folyamatnak még csak a kezdetén vagyunk. De a félreértések, konfliktusok, háborúk elkerülése végett szükséges tovább lépni és nem lenne jó, ha megszakadna ez a munka. Időre, türelemre van szükség. Ausztria esetében a boszniai muzulmánok képesek lennének felvállalni a hídépítő szerepét. Ők keresztények között éltek, majd vendégmunkásokként, később a háború következtében menekültek ide. Számuk nem elenyésző. Élet- és gondolkodásmódjuk nagyon hasonló az átlag-európai emberéhez. Európának ki kell használnia minden lehetőséget, amellyel az emberek számára a békét szavatolhatja, ha nem képes is azt *megteremteni*. Az említett párbeszéd kétségkívül egy lehetőség erre. Természetesen sokan kérdezhetik: hogyan sikerül e párbeszédet gyümölcsözően megteremteni, ha maguk a keresztények – ortodoxok, katolikusok, protestánsok – csak bukácsolva haladnak ugyanezen az úton, vagy még inkább – egy helyben állnak. Választ csak abban lehet találni, hogy mindnyájan az egy Isten teremtényei vagyunk, aki mindenkit kivétel nélkül saját képére embernek teremtett. A közös származás, az istengyermekség ad okot a reményre.

(1996. július)

Vencser László hálaadása

1996. szeptember 15-én Gyergyóditróban emlékezett 25 évvel ezelőtti pappá szentelésére dr. Vencser László professzor. Az emlékezést és hálaadást a Mt 9-12 szelleme hatotta át: „Nem az egészségeseknek kell az orvos, hanem a betegeknek. Nem az igazakat jöttem hívni, hanem a bűnösöket.”

Vencser László 1965-ben kezdte teológiai tanulmányait és 1971-ben szentelte pappá Márton Áron püspök Ditróban. A szülőfaluhoz való kötődés azóta is meghatározza Vencser László szűkebb és tágabb hovatartozását, jóllehet hosszú ideig tanult Rómában a Pápai Egyetemen és negyedik éve teljesít missziós szolgálatot Linzben (Ausztria) az idegennyelvű katolikus pasztorációban. Még gyulafehérvári szemináriumi tanárkodása és vicerektori működése során megérdemelt népszerűsége tett szert tanítványai körében a morálteológia professzoraként és olyan emberként, aki az Egyházi Törvénykönyv betűjén túl is a legemberibb léptékben tud közeledni a hozzá fordulók gondjaihoz.

Linzben a lelkipásztori munka mellett fontos feladata és teljesítménye volt Vencser Lászlónak, hogy megismerkedett az egyházi intézmények pénzgazdálkodásának elméletével és gyakorlatával. Az ő hathatós segítségével szökkenet szárba az egyik legérdemibb hazai egyházi intézmény, a Caritas, amelynek első erdélyi igazgatója volt. 1994-ben a gyulafehérvári egyházmegye vezetői felismerni látszottak Vencser László ilyen irányú felkészültségének vitathatatlan hasznát, és elfogadva, hogy „kétlaki” életet folytat, felkérték egy korszerű gyulafehérvári Pénzügyi Kamara létrehozására és működtetésére. Vencser az addig kiépített és gondosan karbantartott külhoni kapcsolatrendszerét fölhasználva számszerűleg is kifejezhető, gyakorlati jelentőségét tekintve azonban szinte felbecsülhetetlen alapokhoz juttatta az egyházmegyét, miközben határozott körvonalakkal elképzelt financiai koncepciót dolgozott ki. Egy elszegényedett társadalomban azonban semmilyen reformot nem lehet általános megelégedettségre véghezvinni. Az „intim egyháztörténelem” gondja lesz kideríteni, pontosan mi okból került sor Vencser László eltávolítására. A gyulafehérvári főhatóság ugyanis – papi körökben is igen vegyesen kommentált döntéssel, ráadásul éppen azt kifogásolva, amit két évvel azelőtt elfogadott, hogy tudniillik Vencser „nem lakik itthon” – 1996. szeptember 3-i hatállyal felmentette pénzügyi igazgatói szolgálatából. Ma már egyházmegye-szerte szinte általános az a vélekedés, hogy a Vencser-koncepció gyümölcssei valójában most kezdtek volna igazán beérni. Vencser László azonban – bár kétségtelenül meglátszik rajta a keserűség – vallja, hogy nem háláért és földi „fizetségért” teszi a dolgát.

Az elmúlt 25 évre visszatekintve dr. Vencser László megpróbálta számba venni azokat a sikereket és kudarcokat, amelyek ennek az időszaknak a személyre szabott jellegét kialakították. A legnagyobb hálával és szeretettel emlékezett meg szüleiről, rokonairól, nevelőiről, tanáraitól, barátairól, munkatársairól, feletteseiről és tanítványairól: azokról, akik formálódását, munkáját segítették, ugyanakkor hálát adott Istennek az erőért és a hűségért, amellyel legjobb lelkiismerete szerint teljesíthette feladatát – még ha válságok közepette is. A hatalmas ditrói templomban meghitt, baráti volt a szeretet- és oltárközösség. Jakab Gábor kolozsvári plébános igehirdetése, György Árpád ditrói plébános méltatása, a Vencsert köszöntő papok és világiak jelenléte és közreműködő öröme félreérthetetlen bizonyítékát adták annak, hogy Vencser Lászlót akkor is itthoni szeretet veszi körül, ha Linzben pásztorá léleknek és testnek, és akkor is pap, ha nem feltétlenül reverendával, de mindenek fölött megértő, keresztény melegséggel „övezi fel” magát.

Jakabffy Tamás
(Vasárnap, 1996/39. 3. o.)

Vencser László ezüstmiséjén

Dr. Vencser László teológiai professzortól nyár elején levelet kaptam, amelyben szó szerint így hívott meg mai ezüstmiséjére Ditróba: „Kedves Barátom! Hosszas töprengés után úgy döntöttem, hogy 1996. szeptember 15-én a ditrói nagytemplomban de. 10.30 órakor kezdődő szentmisén visszaemlékezem az elmúlt huszonöt évre, valamint hálát adok Istennek és az embereknek, hogy mások szolgálatában keresztényként az elmúlt negyedszázadot végigjárhattam. Szeretettel meghívlak és baráti öleléssel várlak.” Aztán három héttel ezelőtt telefonon arra is megkért, hogy alkalmi igehirdetés keretében az itt egybegyűltekhöz szóljak. Szívesen eleget tettem baráti meghívásának, és szívesen eleget teszek most is megtisztelő fölkérésének is, hogy Isten igéjét hirdessem a ditrói nagytemplomban.

Azzal kezdem, Krisztusban Testvérek, hogy a „visszaemlékező” és „hálát adó” jubiláns paptestvér nevében, valamint az őt körülvevő papság és természetesen a magam nevében is nagy tisztelettel és megbecsülő szeretettel köszöntelek benneteket, akik nélkül – családokban élő világi keresztények nélkül, egészen pontosan édesapáink és édesanyáink szeretete, szerelme nélkül – mi, papok nem létezhetnénk, s nem is lehetnénk most jelen, hiszen mi valamennyien töletek kaptuk Isten ajándékozta legdrágább kincsünket, életünket. Mi nem nélkülületek, hanem csakis veletek együtt vagyunk egyház, veletek együtt vagyunk Isten népe. Remélem, hogy ennek a valamennyiünket összefogó felismerésnek lesz élményt nyújtó megünneplése a gólgotai keresztáldozat oltáron történő mai megjelenítése is, az „ezüstmise”.

Amikor a már említett telefonbeszélgetésben László barátomra visszakérdeztem, hogy ezüstmiséjében melyik szentírási szakaszt óhajtja evangéliumként való felolvasásra és kommentálásra, ezt válaszolta: azt a szakaszt, amelynek témája Máté meghívása.” Nos, a szóban forgó evangéliumi részletet az imént fel is olvastam (Lk 9,1-13).

Drága jó Testvérek! Az elhangzott evangéliumi szakaszban a jól ismert jézusi megszólítás: „Kövess engem!”, a papi élet szempontjából három nagyon fontos dolgot jelent: jelenti elsősorban a hívást, a meghívást, másodsorban a hosszú ideig tartó előkészületet, a kemény munkát igénylő felkészülést, és jelenti harmadsorban magát a missziós megbízást, a küldést, küldetést. (Akárcsak a vámnál ülő Mátét, Lászlót is meghívta az Úr. Akárcsak Mátét, Lászlót is egy csakis rá szabott feladat végrehajtására küldte az Úr).

Drága jó Testvérek! A téma és a ritka ünnep kapcsán is beszéljünk ma a papságról. S ha már beszélünk, akkor beszéljünk nyíltan és világosan. Abból indulok ki, hogy – mint akármelyik életformának – a papi életnek is komoly buktatói vannak. Azt mondom ezért, éppen az iménti hármast követve, hogy az a fiatal ember, aki egy titokzatos belső hang hívására elszánja magát a papságra, s a „világból” bemegy valamelyik papnevelő intézetbe, igazából még nem tudja, hová megy be. Hat vagy még több esztendeig tartó teológiai képzés után viszont már nem tudja igazából, hová is jön vissza. Aztán az se mindegy, hogy őt a teológiai képzés folyamán, a felkészülés ideje alatt kik képezik és kik nevelik, meg, hogy ő maga az oda való „belépés” és az onnan való „kilépés” közötti többéves időszakot mivel tölti. Íme, máris három buktató.

Azt javaslom most, hogy állítsuk időrendi sorba ezeket a buktatókat és mondjuk el velük kapcsolatos gondolatainkat.

A *meghívás*. 1947-ben Ditróban, székely szülők szerelmének gyümölcseként, egy kétgyermekes családban megszületett Vencser László. Gyermekkorát itthon töltötte. Hét éven keresztül a helybeli elemi iskola tanulója, s a nagytemplom egyik leghűségesebb ministránsa volt, akit az Úr „menetközben” többször is megszólított, amit az a tény igazol, hogy további ifjúsága éveinek színhelye 1961 és 1965 között a gyulafehérvári hittudományi főiskola, majd 1970 és 1975 között a római pápai egyetem volt. Ezekből az információkból „számítanilag” is következik, hogy a meghívás, amiről mi most beszélünk, sohasem egyetlen röpké pillanat,

illetve annak töredéke alatt történik. Mint azt bibliai példák is mutatják, a meghívás ellentmondásokkal, belső küzdelmekkel teli, hosszas érlelődést igénylő folyamat, amelynek egymástól jól megkülönböztethető szakaszai vannak.

Egyetlen bibliai példára utalok csak, a számomra rendkívül rokonszenves Mózesnek (az ószövetségi választott nép vezérének) a meghívására. Emlékezzünk csak vissza: (Első szakasz) Jahve megjelenik az égő csipkebokor tűzlángjában és nevéen szólítja. (Második szakasz) A szólítás hallatán megdöbben, elfogja őt a félelem, s mert nem mer Istenére nézni, eltakarja arcát. (Harmadik szakasz) Isten fontos üzenetet közöl vele: ki kell szabadítania népét az egyiptomi fogságból és el kell vezetnie népe fiait Kánaán földjére. (Negyedik szakasz) Ekkor ellenvetéseket tesz. Őt ilyen ellenvetés is olvasható a Szent Könyvben: túl kicsi vagyok ahhoz, hogy a fáraóhoz menjek, a nevét sem tudom annak, aki küldött, honfitársaim nem fognak hinni nekem, sohasem voltam az ékesszólás embere, végül pedig kertelés nélkül kijelenti: küldj mást helyettem! Az Úr viszont befejezésül ezt mondja: Én magam leszek veled! S ez isteni kijelentés alátámasztásául a Mózes kezében lévő pásztorbot kígyóvá változik, majd ismét bottá. Aztán kiütéses lesz a keze, majd ezek a kiütések is eltűnnek és ő újra egészséges lesz.

Drága jó Testvérek, egészen biztos, hogy sorozatos megszólítása, meghívása során Vencser László is átment ezeken a fázisokon, illetve életszakaszokon. Átment a váratlan isteni megszólítás, a félelmetes megdöbbenés, a pontos üzenetközlés, a durcáskodó ellenvetések és végül a kegyelmi megerősítés szakaszain, amelyekről igazán hitelesen itt és most csak ő tudna – 25 év távolából és tapasztalatai alapján – beszélni.

A második buktató a kemény munkával járó lelki-testi fölkészülés. A teológiai intézetben történik most ez. Higgyétek el, Testvérek, nem elégséges pusztán a különféle teológiai tudományok elsajátítása, a latin és más nyelvű idegen szövegek bemagolása, hittételek hiba-nélküli megtanulása. Nem elégséges zsolttárok éveken át történő imádkozása sem, nagyon sokszor – sajnos – csak gépies mondása, jól vagy kevésbé jól sikerült elmélkedések sokasága, hiszen mindezek „elvégzése”, „gyakorlása” mellett a papnak elsősorban a mások életére és sorsára odafigyelő, beleérző és együttérző emberré, a szó szoros értelmében „lelkésszé”, lelki betegek doktorává kell válnia! „...Tanuljátok meg, mit jelent ez: irgalmasságot várok és nem áldozatot” – mondja Jézus szó szerint mindenkori apostolainak az idézett evangéliumi részben. Nos, ahhoz, hogy ez az „orvos-lelkület” kialakulhasson, nélkülözhetetlenek – saját erőfeszítéseinken kívül – az elkötelezett, lelki vezetéshez (különösen a fiatalok lelkéhez) értő nevelők és tanárok. És szükségesek a tőlük szóban kapott, persze életpéldájukkal hitelesen is igazolt útmutatások és jótanácsok. És ki a jó útmutató, jó tanácsadó, a jó lelkivezető? Az, aki ugyanolyan higgadtsággal és tapasztalattal tud beszélni – mondjuk – egy züllöttnek az önmegtartóztatásról, mint egy besavanyodottnak az élet örömeiről. Akinek nincsenek merev, megváltoztathatatlan szentenciái, hanem olyan „semleges erkölcsi elvei”, amelyeknek alkalmazása közben mindig a partnere „ábrázatához” és életkörülményeihez tud igazodni. Hogy erre a képességre a pap szert tehessen, szükséges még a fáradságot nem ismerő információgyűjtés és folytonos érdeklődés, az ezeket megtermékenyítő, rendszeres olvasás. Nem a könyvek száma, hanem az olvasottak gyümölcsöző feldolgozása és életté váltása a fontos. Elég, ha elolvasol életed során 5-6 jó könyvet – szoktam a fiataloknak bátorításul mondani –, ám addig, amíg sikerül azt az 5-6 jó könyvet megtalálni, százakat kell előzőleg elolvasnod... S a könyvek sorában az első a Biblia kell hogy legyen, a könyvek könyve, mert aki a Bibliát nem ismeri, az az őt küldő Istent, tehát megbízó Jézusát sem ismeri. Aztán szükségesek még a felsorolt tényezők mellett az eszményképek, akikre bármikor föl lehet nézni. Lászlónak voltak ilyen eszményképei. Hogy megboldogult plébánosán, dr. Lőrincz Józsefen és hajdani nagynevű tanárain kívül most mást ne említsek: egészen közről láthatta és hallhatta másfél évtizeden keresztül a pontosan száz éve született nagy püspököt, a Ditróban is kápláni szolgálatot teljesített Márton Áront. Ez a nagyszerű ember most már ki

nem kezdhető, befejezett életművével hitelesen bemutatta, hogyan lehet egy gyarló emberből szent, és azt is, hogy nem lehet az emberséget megkerülve a „szentséget” csak úgy „direktben” megcélozni, illetve, hogy emberség nélkül nem lehet szentté válni. Vencser László a fölkészülés hosszú ideje alatt emberré tudott kiteljesedni és így, ha néha talán bukdácsolva is, de a negyed évszázadot keresztény emberként töretlenül végig tudta járni.

A harmadik buktató a küldéssel, küldetéssel kapcsolatos. Nem árt, Testvérek, ha „első kézből” tudjátok: a papképző szemináriumból nem uralkodni, hanem szolgálni küldik a papot. Isten és az emberek szolgálata az ő első számú feladata. Vencser László püspökétől kapott missziójának megfelelően először tanárként, majd vicerektorként szolgált Gyulafehérváron 1975 és 1991 között. Az elmúlt öt esztendőben az ausztriai Linzben külföldiek lelkigondozójaként dolgozott és ilyen minőségben működik most is az ottani lelkipásztori hivatalban. Ezzel párhuzamosan pedig igazgatója volt (és az még október 1-ig) a gyulafehérvári egyházmegyei Pénzügyi Kamarának. Római tanulmányai befejeztével kezdődött tulajdonképpen az ő sokrétű missziója. Rómában etikát, erkölcsant tanult és önmagát ebben a diszciplínában, a morálisban, tehát az isteni törvények tanulmányozásában, illetve azoknak az emberi életre való helyes alkalmazásában magas fokon szakosította. S mint erkölcsi kérdésekkel foglalkozó szakember magában és tanítványaiban is elsősorban az *irgalom evangéliumát*, vagyis azt tudatosította, hogy nem ítélni és – úgymond – igazságot tenni küldött minket Isten a világba, hiszen ez egyedül az ő tiszte és feladata, hanem azért, hogy tőlünk telhetően segítségére legyünk a ránkbizottaknak. Tehát azért, hogy a gyöngéket megerősítsük, a csüggedteket megvigasztaljuk, az elesetteket fölemeljük, vagyis hogy ijesztő és vészjósló rémhír helyett valóban örömhírt hirdessünk. Élő ember fölött „a szívet és vesét” vizsgáló Istenen kívül senkinek nincs joga ítélni addig, amíg a halál az illető életművén az utolsó simítást is el nem végzi. Tanárként ezért nem a túl egyszerű, s ezért gépiesnek tűnő „tedd – ne tedd!”, „szabad – nem szabad!” ún. *kötelességerkölcnek*, hanem a személytől személyig vivő helyzeti, *szituációs erkölcsnek*, tehát a konkrét körülményeket is figyelembe vevő erkölcsnek volt a hirdetője, akárcsak meghívó Jézusa, a világ Megváltója, aki – mint arról ugyancsak a mai evangéliumban hallhattunk – tényleg együtt evett a bűnösökkel és a vámosokkal, s ha ezek a bűnösök problémáikkal, gondjaikkal, kisiklott életükkel fölkeresték az Urat, válaszul nem mondott fel nekik egy hajdani könyvből (mondjuk a Tórából) kívülről betanult száraz leckét, hanem figyelmesen meghallgatta őket és értelmezve sajátos helyzetükre a betű szellemét, segített rajtuk, problémáikat megoldotta. Nemzedékeket oktató Vencser tanár úr ebben a szellemben, akik ezért neki örökre hálásak lehetnek. Hadd mondjam el azt, hogy „nagykorú keresztényként” jelent meg a mi körünkben is, a világban szolgáló papság körében érdekesítő előadásaival, oktató és kérő bennünket, fiatalokat és idősebbeket egyaránt arra, hogy a bűnöst ne „esetként”, hanem *személyként* tekintsük, akinek nemcsak botlásai, mulasztásai, bűnei, de nagyon kifejező szóval élve *önérzetnek* nevezett emberi érzései is vannak. A pap sem felejtetheti el, miközben Istentől kapott hatalmánál fogva másokat bűnei alól feloldoz, hogy ő maga is irgalomra szoruló bűnös. S azt sem, hogy nemcsak az elbukások, de a megváltások és a megtérések is lehetségesek egészen az utolsó pillanatig, amíg csak élünk. Igazából Rómában tanulta és értette is meg mindezt. És Rómából hazatérve nem csupán jól csengő aforizmákat és szlogeneket, tehát bölcselkedő aranymondásokat hozott magával, mint a középszerűen eszmélkedő emberek, hanem mélyre vivő gondolatokat és eszméket, fokozatosan a gyakorlatba is átültetni szándékozott nagy koncepciókat. Ezért nem csupán konzerválni s féltve megőrizni, megvédeni akarta az itthon meglévőt (gondoljunk az egyetlen talentumát kamatoztatni nem tudó példabeszéd-szereplőre), hanem mindenáron valami újat is szeretett volna hozzáadni a meglévőhöz, tudván azt, hogy „az életnek egyetlen bizonyítéka: a növekedés”. Hogy ez mindig és mindenben nem sikerülhetett neki, nem rajta múltott. Az viszont tény, hogy munkája nyomán a püspökség, a teológia, a kántoriskola épületrendszere például teljesen megváltozott, az

épületegyüttes új épületekkel bővült és korszerűen megújult, amiért neki hálával és elismeréssel tartozunk. Nemcsak kritizált és sopánkodott, mint körünkben oly sokan, hanem szívósan és céltudatosan dolgozott is. Munkája közben fontosnak tartotta a nyíltságot, az ismeretségei révén megteremtett és ápolt, ügyeinket elősegítő külföldi kapcsolatokat. Elutasította a mai evangéliumban is tetten érhető képmutatásnak mindenféle és minden szintű formáját, és megvetette a képmutató embert, aki csak a szép látszatok megmentésének bajnoka, s aki számára ezért sohasem a „blamáható” tett, a szégyen, hanem annak esetleges nyilvánosságra jutása a veszélyes. Pénzügyi elképzeléseit és gazdasági intézkedéseit a kollégák közül sokan fenntartással fogadták és megvalósíthatatlannak tartották. Ki kell azonban mondanom: ő egy pillanatig sem már letűnt múltban, hanem ezután következő jövőben gondolkodott. És eközben soha sem várta el senkitől, hogy megtegye azt, ami lehetetlen, de igenis elvárta (volna?), hogy megtegye azt a keveset, amire saját erejéből és képességéből futja.

Íme, Testvéreim, egy sajtóságon erdélyi papi sors és útszakasz, amely egészében arról győz meg, hogy sokkal ajánlatosabb valami felé, lehetőleg előre és fölfelé irányulni, mint helyben állni s „maradni”, illetve – lemaradni. Összegezve az elmondottakat: Vencser László úgy szolgált és szolgál ma is papként és keresztényként, mint aki Mesterétől a legfontosabbakat, többek között a mai evangéliumban föladott leckét száz százalékosan megtanulta: „Nem azért jöttem, hogy az igazakat hívjam, hanem a bűnösöket”, egy percig sem feledve közben, hogy ő maga is bűnös ember, akit a lecsúszástól és a végérvényes elbukástól saját mindennapi imáján és erőlködésén túl a közösség szeretete és imája, nem utolsó sorban az édesanya imája, végső fokon pedig csak az Isten kegyelme és irgalma menthet meg.

Drága jó Testvérek! A papságról beszéltem. Hogy éppen így, ilyen rendhagyó módon és nem másképp, az nem véletlen. A legfőbb tanulságok azonban számotokra, világban élő keresztények számára is adva vannak: akár szülő vagy, akár gyermek, akár beosztott, akár alattvaló, akár nevelő, tisztviselő, tanár, orvos, munkás vagy háziasszony, hidd el, hogy téged is megszólított, téged is fölkészített és egyetlen, csak rád szabott feladat megvalósítására téged is elküldött az Úr. A mai szentmisén ezért a jubiléummal együtt te is teremts csendet magadban, s vizsgálj meg a tárgyalt hármasság gondolat tükrében eddigi életutadat. Ha mulasztásokat, bűnöket fedezel fel, bánd meg és számold fel azokat! Ugyanakkor adj hálát te is a kapott kegyelmekért Uradnak és készíts mérleget, teremts belső rendet önmagadban. Igen, önmagadban, s nem másokban. Sajnos legnagyobb bajunk az, hogy mindig másokat akarunk megváltani és megváltoztatni, s nem önmagunkat. Ne feledjük: a múltra visszatekintő emlékezés és hálaadás után végül is jövőt kell építenünk mindannyiunknak. Ám ennek az építésnek elengedhetetlen feltétele, kiinduló pontja és fundamentuma: önmagunk megváltoztatása.

Hadd mondjak el befejezésül ezért egy tanulságos történetet.

A Nobel díjas Teréz anyát megkérdezte egy francia újságíró: „Mondja, kedves Nővér, ebben a nyomorúságos, válságokkal teli, embertelen világban azért, hogy egyszer már egy boldogabb és szebb jövő is felvirradhasson számunkra, minek, kinek kellene megváltoznia?” Rövid csend után Teréz anya így válaszolt: „Tudja, kedves, nekem kell megváltoznom. És magának.”

A nővér válasza nem szorul semmiféle kommentárra, magyarázatra, viszont egyértelműen kötelez valamennyiünket a befelé fordulásra, a belső megváltoztatásunkat elősegítő magunkba-szállásra. Alighanem ez is a mai ünnepnap egyik ki nem mondott célja.

Jakab Gábor
(Ditró, 1996. szeptember 15.)

Fél évszázad teltével

Hálaadás az ötvenedik születésnapomon tartott szentmisén

Életemet a szüleimtől kaptam. Nagyon hálás is vagyok érte. Köszönöm, hogy elfogadtak és törődtek velem. Felneveltek, iskoláztattak, példájukkal formálták életemet. A család számomra mindig a melegséget jelentette és jelenti ma is. Olyan családban nevelkedtem, ahol volt hit, volt remény és szeretet. Szegények voltunk, de boldogok. Nem akarom részletezni a múltat, két igen jelentős tény azonban ki kell emelnem: édesanyám életművészetét és édesapám egyenességét.

Édesanyám valóban művésze volt az életnek, amikor a szegénység és a nehézségek közepette ezt az életet széppé tudta varázsolni. Egyéniségével rányomta bélyegét életünkre és képes volt mindig bízni, remélni, küzdeni a szebb, jobb, boldogabb élet érdekében. Ez a magatartás engem is formált, nevelt.

Édesapám gerinCESSÉGE szintén nagy hatással volt rám. Amikor 1948-ban munkanélkülivé vált, mert a gyár irodájában a levett feszületet bátran visszatette a helyére, nem alkudozott, járta az országot, és ott vállalt munkát, ahol befogadták. Jellembeli egyenességét mindig megőrizte és át is adta nekünk, gyermekeinek. Mindkettőjüket köszönet illeti ezért.

Ditróban, ahol a napvilágot megláttam, ahol éltem, nevelkedtem, elemi iskolámat végeztem, az emberek olyan módon hatottak rám, hogy a nagy távolság ellenére is szívesen megyek vissza szülőfalumba. Mert a falu, a vidék, amelyből valaki vétetett, nem felejthető el. Tanárain – közöttük Petres Náci bácsi, Kocsis Antal és neje, Sarolta és sokan mások – egyéniségük révén olyannyira hatottak rám, hogy ez későbbi életem szempontjából meghatározónak mondható. Nekik is különös köszönet jár mindezért.

A gyulafehérvári kántoriskola, amely számunkra a középiskolát jelentette, akkori és mai szemszögből nézve döntő jelentőségű volt későbbi életünkre. Annak ellenére, hogy voltak kifogásolható oldalai is mind a nevelést, mind a körülményeket tekintve, az iskolának a hatása akkor sem volt számomra közömbös. Olyan tanárok formáltak, mind dr. Faragó Ferenc, Szilágyi Endre, dr. Tyukodi Mihály, Bledy Lajos, Cservény Albin és mások, akik minden szempontból az iskola alapemberei voltak, és bármilyen tanintézetnek hírnevet szerezhetek volna.

Az osztálytársak összetartása – mai kifejezéssel: szolidaritása – nem volt, nem lehetett közömbös a középiskolás diák számára.

A Hittudományi Főiskolán eltöltött öt év olyan időszakot jelentett életemben, amelyet igazán részleteiben lehetne bemutatni. Induláskor a gyulafehérvári tartózkodási engedélyre való várakozás – amikor az egy hónap éveknél tűnt – alkalmat adott arra, hogy elgondolkodhassunk életpályánk alternatíváin. Végül ott maradtam, és ezzel részese lettem olyan eseményeknek, amelyek az Intézet életében reformokat jelentettek. Csak egyet említek most: „kiharcoltuk” a félévi vakációt. A mai nemzedéknek ez természetes, de akkor forradalmi lépés volt. Ebben a küzdelemben – amelyből öt diák kimaradt, ők nem voltak szolidárisak – megéreztük a tanárok velünk való gondolkodását és segítségét, valamint az akkori nagy püspök, Márton Áron ama felismerését, hogy a diákok kérése jogos, teljesíteni kell tehát.

A gyulafehérvári évek nagy, meghatározó személyisége volt Márton Áron püspök, akiről 1996-ban szinte mindent elmondtak, ami az ember jellemzésében lehetséges, így most rám, életemre tett hatásának értékelésétől eltekintek.

Gyulafehérváron ért a hír 1969 decemberében, hogy Rómában folytathatom tanulmányaimat (Jakubinyi György, Szabó Árpád és Tamáskó Péter társaságában). Új gondolatok, töprengések következtek, amelyeknek akkori hatását nem szabad leértékelnem.

Hosszú utazás után érkeztem meg Rómába, az ottani fogadtatás (Weissmahr Béla, Csele Sándor, Josef Vohn), a San Pastore, a Collegium Germanicum et Hungaricum nyaralójának élményei, Róma városának felfedezése, a VI. Pál pápa által adott castelgandolfói nagy audiencia, amikor sikerült látni a történelem egyik jelentős pápa-egyéniségét. Bíborosokkal, püspökökkel való közvetlen találkozások, egyetemi tanárok, a II. vatikáni zsinat szelleme – olyan élményt és maradandó hatást jelentettek, amelyekről nem megemlékezni súlyos bűn volna. A kollégium családi légköre, a Pápai Gergely Egyetem, majd az Accademia Alfonsiana (Erkölcsteológiai Intézetek) által nyújtott szellemi töltekezési lehetőség, a világegyház megtapasztalása, a tanulmányok befejezése alapot adott a későbbi gyulafehérvári munkához. Márton Áron római látogatásakor elhangzott szavak, „hozzátok magatokkal haza mindazt, ami jó”, Jakab Antal római püspökszentelésének eseményei, egybeforrasztották számomra Rómát és Erdélyt. Így könnyű volt 1975-ben magammal hozni Róma üzenetét, amely így hangzott: emberség és az ember megbecsülése, bizalom Istenben és a jövőben, nyitottság, őszinteség...

A római évek után nagy izgalommal kezdtem el tanári tevékenységemet. Ezek voltak életem eddigi leggazdagabb évei, amikor a tanár-diák kapcsolat által oly csodálatosan lehetett feltöltődni, hogy ezt egy-két mondatban nem is lehet ecsetelni. A diákok nyitottsága, a zsinati teológia bemutatása, az erkölcsteológia emberközelségű előadása, a szemináriumi munkaműhelyek gyümölcsöző tevékenysége, a német nyelv-verseny élményei, a diákokkal való egyéni beszélgetések, közös programok, a tanár-kollégák magatartása (Nemecsek, Huber, Gurzó, Pálfi...), Márton Áron és Jakab Antal jelenléte, a vicerektori évek szépségei, a diákok összetartása, hogy saját fizikai munkájuk árán környezetüket, lakásaikat széppé varázsolják, a személyzet családdá-formálódása – mind olyan tényezők, amelyek életemet alakították, széppé tették és ezeket az éveket felejthetetlenekké tették.

1989 decemberének eseményei, a diktatúra bukása, 1990 első hetei, a Caritas megszervezésével járó örömök és izgalmak, az eufórikus idő reményei, majd a későbbi bizakodás, a pénzügyi igazgatói éveim alatt szőtt tervek és remények, a jövőt építő elképzelések, egyházmegyéimért dobogó szívem összekovácsoltak Gyulafehérvárral, az ottani emberekkel, kedves családokkal, a vidékkel. Mindenért és mindenkinek köszönet.

Szerető emberek között élni idegenben egészen más hatással van az emberre, mint ugyanaz – szülőföldjén. Idegenben is emberekért kellett dolgoznom, mert a hivatás/küldetés révén ezt vállaltam. A szülőföldért dobog idegenben is a szívem, mert ha másként lenne, nehéz volna elviselni bizonyos időszakokat. Mostani tevékenységemet így jellemezném: idegenből szülőföldért és szülőföldön. Ez így van rendjén. Ezért senki nem ítélhet el. Ez az életforma is benne van valahol az isteni gondviselésben és a „küzdj és bízva bízzál” madáchi gondolat mellett erőt és reményt ad.

Amikor valaki köszönetet mond Istennek és az embereknek fél évszázados életéért, ez arra indítja őt, hogy néhány fontos gondolatot átélmedjen, azokra reflektáljon és azokat másokkal közölje.

Az élet maga a legnagyobb ajándék. Ezt mindannyiunknak kötelességünk önmagunk számára tudatosítani. Ebben a szemléletben a második félszázad megkezdése nem csupán a számok növekedését jelenti, hanem azt a tényt is, hogy az életet új tervekkel és új szemszögből kell szemlélni. Új lehetőségek kínálóznak, új kihívások várnak az emberre, és az embernek ki kell tekintenie a jövőbe, hogy életének következő szakaszát ne töltsse el fölöslegesen.

A hit – mint belénk öntött isteni erény, készség, ajándék – képes az embert megtartani. Csak a hit személyes birtokában lehet elmondani, hogy „ha Isten velünk, ki ellenünk?”, vagyis Isten szeretetétől nem szakíthat el senki és semmi, annak ellenére, hogy a hit életünkben állandó keresés és küzdelem.

Ahogy Szent Ágoston írja vallomásaiban: „Nyugtalan a mi szívünk mindaddig, amíg benned, Uram, meg nem nyugszik.” Az Evangélium ugyancsak így jelenthet számunkra biztonságot, hiszen hit nélkül örökké tartó lenne a gyűlölet, elhatalmasodna a gonoszság, kihűlné a szeretet.

A személyes hit fontos az életünkben, és nem a jól megfogalmazott mondatokba rögzítettek képesek az embert a felszínen megtartani.

Az intézmény, az egyház nem öncél. Azért van, hogy Istenről beszéljen és az embereket szolgálja. Ez kihívás annak a nemzedéknek, amely az elkövetkező években, illetve évtizedekben kell hogy szolgáljon ebben a régióban. A Biblia három felhívására szeretnék utalni:

„Nem azért jöttem, hogy nekem szolgáljanak, hanem azért, hogy én szolgáljak másoknak.” Ha nem fogunk szolgálni, uralkodók vagy rosszabb esetben diktátorok leszünk. Ahhoz, hogy ne váljunk azzá, idézzük emlékezetünkbe a további krisztusi kijelentést:

„A szombat van az emberért, nem pedig az ember a szombatért” (Mt 2,28). Ha a törvény lenne szolgálatunkban a fontos, és nem az ember, kereszténységünk könyörtelen, írott malaszt, demagógia maradna.

A harmadik jézusi felhívás, amelyet nagyon fontosnak kell tartanunk, a Mt 9,13-ban található. „Menjetek és tanuljátok meg: „Irgalmasságot akarok, nem áldozatot.” (Máté meghívása, a Mester vámosokkal és bűnösökkel beszél)

Az emberi találkozások mindig újabb kihívásokat jelentenek, amelyekre válaszolnunk kell. A mostani találkozás is ilyen kihívás: egyszeri, mint minden kihívás, de értékes is. Nem a nagy álmok beteljesülése a fontos, hanem szükségünk van a képességre, hogy felfedezzük az apró örömeket és azokat másokkal megosszuk. Ezért a mai találkozó révén is erősödik a remény, és felcsillantja számunkra embertársainkban a jót, visszaadja nekünk az önbizalmat.

Ezen a napon néhány órára a baráti együttlét keretében megpihenünk és felüdülünk. Erőt merítünk az élet további részéhez, az elkövetkező feladatok elvégzéséhez. Mindnyájunknak saját utunkon kell tovább haladnunk, mert úton vagyunk.

Új évezred következik, az előkészület krisztusi évében vagyunk most. Helytállásra van szükségünk. Ez a helytállás pedig a papság számára megköveteli a nyitottságot, a bátor kitekintést a jövőbe és annak szakadatlan kutatását. Az évezredforduló közeledtével a papság, az értelmiség nem engedheti meg magának azt, hogy beleessen a szellemi és lelki impotenciába. Nem engedhetjük meg magunknak azt, hogy csak a múltat kutassuk, nosztalgikusan keseregjünk, esetleg meddő emlékezésből ünnepeljünk, hanem a jelenben élve a jövőbe kell kitekintenünk, és a „csak a szépre emlékező” felhőkergetés vagy éppen multsírató borongás helyett ki kell dolgoznunk azokat a stratégiákat, amelyek a valóságot tartják szem előtt.

A harmadik évezrednek modern társadalmi formája a szekularizált társadalom lesz a mi régióinkban is, amelyben a hittel, vallással kapcsolatosan általános döntési szabadság fog uralkodni. Ekkor fog eldőlni, sikerül-e az egyháznak, az evangélium, az isteni örömhír hirdetőinek meggyőzni az embereket – méghozzá személyes hitből és elkötelezettségéből táplálkozva – arról, hogy vallás, Isten nélkül szegényebb az életük.

Ezért kell képeznünk magunkat, lankadatlanul tanulnunk kell, hogy válaszolhassunk erre a kihívásra, hogy fennmaradhassunk... Figyelniük kell az idők jeleire és azokra válaszolnunk is kell. Mivel teremttségünk révén egyedek vagyunk, a pluralizmusban és nem az uniformizmusban kell keresnünk és megteremtünk az egységet, amelyre egyházmegyéinknek, népünknek, régióknak olyannyira szüksége van. Szeretnünk kell azt a közösséget, amelynek tagjai vagyunk, mindenki a maga módján, mindenki másként, más formában, de ugyanazok szeretetben.

Ezeket a gondolatokat szántam átadni. Szeretném, ha olyan földre hullottak volna ezek a magok, amelyben meghozzák bő termésüket. Köszönet mindenért: Istennek, embernek.

Kívánom, hogy mindannyiunk élete megfeleljen Isten elképzeléseinek és akaratának. És ne legyen hiábavaló.

Befejezésül pedig: köszönöm, hogy vagytok.

(Csiksomlyó, 1997. június 30)

Tisztelt Vencser Tanár Úr, Kedves Laci!

Bár nem szavalni vagyok itt, mégis megpróbálok egy verset elmondani. Valószínűleg ráismersz.

Horváth István: Tornyot raktam

Künn a jégfogú tél-sárkány havat prüszkölt, zúzmarát szórt.
 Bömbölve járt a bükkerdőn; a házak közt vadul táncolt.
 Benn duruzsolt a kemence. Halk beszéd közt orsó pergett.
 Apó a pucikpadon ült, száraz törökbúzáat fejtett.
 Mintha-mintha most is látnám széles vállát, kurta nyakát,
 nagy, bozontos szemöldökét, éles szemét, kemény arcát.
 Lelke, miként az őserdő, melyben nem járt ember lába,
 csodálatos ősvilág volt: babonák, mesék világa.
 A mező volt iskolája. A természet a mestere.
 Könyve a nagy csillagos ég, aranyos betűkkel tele.
 Ott ültem a lábainál, mesét mondott, azt hallgattam.
 Egy-egy csuszát felém dobott, amiből én tornyot raktam.
 Nőtt a torony a csuszákból, keresztbe tett boronásan,
 És ahogy nőtt, büszkeségem kezdett nem férni a házban.
 Már a mesét sem hallgattam, építettem kábult lázban.
 – Már a ház volt a toronyban és nem a torony a házban.
 Apó figyelt. Munkám közben nézte, hogy rakom a tornyot,
 majd egy csuszát hozzám dobott, és a tornyom összeomlott.
 Csuszatornyom omladékán rettenetes dühös lettem.
 Meg akartan ölni apót, de csak lassan sírni kezdtem.
 Büszkeségem ott hevert a csuszák alatt összetörve.
 Megdermedten vártam, hogy most: bár a világ összedőlne!
 Nagypám az ölébe vett, megcsókolta homlokomat.
 „Hadd el, ne sírj, kisunokám, ne bánd a csuszatornyodat.
 Telhetetlen vágyaidból építsz te még nagyobbat is,
 és a sors egy legyintéssel így ledönti azokat is.
 Mint Apóé: építéssel telik el az egész élet,
 de hogy a tornyod betetőzd, azt te soha el nem éred.
 Nem, mert bár az égig érjen: vágyaink még feljebb hágnak,
 s tetőtlen tornyokról hullunk ölébe a zord halálnak.
 Látod, a csuszák megvannak: újra lehet megint rakni.
 Amit nem kezdhetsz el újra, csak azt szabad megsiratni!”
 – A tűzön egy nyers faág sírt. Az eszterhán jégcsap lógott.
 Apó mesélt, én hallgattam, s újra felraktam a tornyot.

Valamikor, bohém másodéves kispap koromban a Mikulás ajkára adtam ezt a verset. Ő szavalta el Neked a „mikulás” minden komolytalanságával, komolyságával. Remélem, költője nem haragszik meg érte.

Köszöntőmet itt is kezdeném, másodéves kispapságomtól, úgy 1985-86-tól. Igaz, már korábban is ismertelek, különösebb kapcsolatunk azonban nem volt. Ettől az időponttól pedig tanúja lehettem annak a „toronyépítésnek”, amely sokak szemében már akkor félreértett és

félremagyarázott, számunkra viszont külső fészekrakás, illetve fészekújítás volt. Gondolok itt a gyulafehérvári Szemináriumi épületek felújítására, lakhatóvá tételére. Olyan eseménysorozat volt ez, amelyben elsősorban emberségedet, nagyrészt otthonról hozott, szüleidtől, őseidtől örökölt emberségedet ismerhettük meg. Azt akartad, hogy nekünk, a fiatal nemzedéknek a gyulafehérvári papnevelde nem otthontól, de az a hely legyen, ahol szívesen vagyunk, ami az otthontól távol biztonságot jelent számunkra, ahol emberséges, a 20. század végéhez illő körülmények között lakhatunk.

Ezzel a külső fészekújítással párosul – pontosabban ez a külső felújítás annak a belső, szellemi fészekújításnak a következménye, kicsapódása, amelyet az előttünk lévő nemzedék már meg tapasztalt Nálad – az a törekvés, hogy a gyulafehérvári egyházmegyében is mindenki, beleértve a modern kor sokszor non-konformista emberét is, az egyházban otthon érezze magát. Az emberség szép jele ez, amelyet tanulmányaidnak, római szakosodásodnak, ennek kapcsán pedig nagy tanítómestereidnek köszönhetsz. Igazából ezzel is a kereszténység egyetemességének, katolicitásának akartál érvényt szerezni, egy olyan környezetben, ahol még mindig – nem kifejezetten, kimondottan, de a gyakorlatban – az elkülönülés volt túlsúlyban. És amikor már az egyház hivatalos megnyilvánulásában is Krisztus emberszeretetével nyitott a modern kor megjelenései felé, és minden emberben, csoportban, gondolkodásmódban megpróbálta felfedezni és felszínre hozni mindazt, ami az egyetemesség szerves része, itt még azt is kétkedve, gyanakodva fogadták. *Mi lesz ebből?* – kérdezték a vészharang-kongatás hangján. És ez rengeteg félreértésnek, félremagyarázásnak, gyanúsizmatolásnak lett táptalaja. Az egyetemes egyház krisztusi nyitásával megingott a jól bejáratott, kérdéseket nem tűrő, egyetlen rétegnek biztonságot nyújtó, isteniből levezetettnek vélt, valójában azonban emberi rendszer, amelyben egyre inkább háttérbe vagy csak egyetlen dologra szorult-szűkült a személy Isten-adta szabadsága: kérdés nélkül elfogadni nemcsak azt, amit előttünk kimondtak – mert ez önmagában még helyénvaló is lenne –, hanem azt is, ahogy ezt kimondták. Az egyetemes egyház krisztusi nyitásával megingott az az egyházi gondolkodásmód, amely szigorral biztosította ugyan a hit tisztaságát, de ezzel a szigorával egyoldalúsította a megélt hit kifejezésformáit és megnyilvánulásait, ezen keresztül pedig egyre kevesebbet mondott az emberi konvencióktól szabadulni vágyó, de istenkeresését, hitét tudatosan megélni akaró, gondolkodó embernek.

Kedves Laci, jelenlétednek nagy szerepe volt ebben a kettős fészekújításban. És ezt a munkát folytatod ma is, szembenézve ugyanazokkal a nehézségekkel, buktatókkal.

Amikor ötvenedik születésnapodon köszöntünk, szeretnénk ehhez a további munkádhoz jókívánságainkat kifejezni. Ebben a jókívánságban benne van minden féltésünk.

Egyrészt: hogy bírd a munkát, a derekas, kemény kiállást minden visszahúzó erővel szemben.

Másrészt: hogy munkádban mindig az őszinteség, az igazság vezessen, akkor is, ha ez sokszor – mert ezt sem hallgathatjuk el – önmagunkba-tekintésre indít.

A versben apó mesél és dobja unokájának a csuszát, amiből a gyermek tornyot rak. Azt kívánom Neked, kedves Laci – és mindannyiunknak, akik itt jelen vagyunk –, hogy soha ne feledjük nekünk is van *Apónk*, aki folyton „mesél” – azaz megszólít minket, és azt mondja, hogy létezik igazság, igazságosság, szeretet és irgalom világunkban. Ezt mondja el megannyi változatban, és állandó munkálkodásának termékét kezünkre juttatja, hogy szabad emberként építsük tornyainkat, rakjuk és újítsuk fészünköt. Az összeomlás csak akkor fenyeget, amikor már csak önmagunkat látjuk.

„Nőtt a torony a csuszákból, keresztbe tett boronásan,
És ahogy nőtt, büszkeségem kezdett nem férni a házban.
Már a mesét sem hallgattam, építettem kábult lázban.
– Már a ház volt a toronyban és nem a torony a házban.”

Szívemből kívánom, hogy soha ne feledd, ne feledjük személyi szabadságunkban, sokféleségünkben Apó, azaz Isten dicsőségét kell szolgálnunk. Non nobis Domine, sed nomini Tuo da gloria!

Emberek vagyunk, reálisnak kell lennünk. Ha bármilyen hullámvölgyben érezzük is magunkat, akár a kétségbeesés, akár a toporzékoló düh kerülget, sírásunkban Apó az, aki térdére ültet, megvigasztal – és utána ismét visszaállít, hogy építsük a tornyunkat.

Még valamit szeretnék megemlíteni. Öt éven a Collegium Germanicum et Hungaricum növendéke voltál. Kedves rektorodat, P. Georg Mühlenbrockot szeretném idézni: „Életedben mindig olyasmit tegyél, amitől egy kissé félsz.”

Elekes András
(Csíksomlyó, 1997. június 30)

Ami tehető

Egyházunk finanszírozásának módozatai

„Egyházunk”-at, nem pedig „az egyház”-at írtam a címben. Szándékosan teszem, hogy ezzel is kifejeződjön: az egyház közösség, amely az enyém is, az egyház tehát mi vagyunk. Amikor ennek finanszírozásáról írok, nem egy „idegen testnek” a megsegítését értem rajta, hanem a magunkét, a magamét mint megkeresztelt és e római katolikus keresztény közösség élő tagját. Akiben van élet és akar is élni, az gondoskodik testi-lelki táplálékáról. Jelen esetben önmagunk, egyházunk fenntartásáról, eltartásáról, továbbtáplálásáról van szó.

Az elmúlt rövid időszakban igen sokan kérdezték tőlem, mi is a lényege az úgynevezett egy százalékos egyházi hozzájárulásnak, illetve egyházi adónak. Mások a Hittudományi Főiskola, a szegény plébániák megsegítéséhez, illetve az érsekség központi struktúrájának fenntartásához összegyűjtendő összegekről érdeklődtek. Ezért gondoltam, hogy megpróbálom az egyházmegye hetilapjának hasábjain tájékoztatni a gyulafehérvári főegyházmegye híveit és papjait önfinanszírozásunk módozatairól. Fontosnak tartom, hogy beinduljon annak a gépezetnek a működése, amely hosszú távon lesz képes biztosítani az egyházközség „önkormányzati” tevékenységét. Amennyiben ez dinamikusan működik, a főegyházmegyét érintő anyagi problémák megoldása nem fog nehézséget okozni.

Vannak elengedhetetlen kiadások, amelyeknek fedezésére bevételekre van szükség. Jelen pillanatban ésszerűen átgondolva a fontossági sorrendet, több olyan területtel állunk szemben, amelyeknek háttérbe szorítása egyházi életünkben károkat okozna. Megemlítenék néhány olyan tevékenységet, amelyekre napjainkban áldoznunk kell, tehát biztosítanunk is kell anyagi hátterüket. Ezek a következők:

- Az egyházközségek életének működtetése; a lelkész(ek) és legszükségesebb munkatársak (kántor, sekrestyés stb.) fizetésének biztosítása; az épületek állagának megőrzése (csatornázás, födém stb.), ha mód van rá, javítása.
- A papképzés és a hittanárképzés biztosítása.
- Jól átgondolt iskolahálózat kiépítése és fenntartása, a körülmények engedte feltételek mellett.
- A diaszpóra- vagyis legtöbbször szegény plébániák megsegítése.
- Az érseki központ (fizetések, irodák) és a székesegyház fenntartása.
- Karitatív tevékenység – Caritas – működtetése.
- Tanulmányi központok, illetve a felnőttképzés támogatása.
- Lelkipásztori struktúrák kiépítése és finanszírozása: az ifjúsági, egyetemi, kórházi, börtön- stb. lelkésziségek támogatása.

Egyházi tevékenységünk olyan területeivel állunk szemben, amelyeknek finanszírozása mindenki közös ügye kell hogy legyen. A szolidaritás elve elvárja a hívektől és a lelkészekről egyaránt, hogy ezeket anyagilag támogassák. Gyakorlatilag ezt a család helyzetével lehet leginkább modellezni. Ha a család havi jövedelme alacsony, akkor előbb a legszükségesebb dolgokra költenek: élelemre, fűtésre, világításra, ruházódásra. Csak ezek fedezése után tud benzinre, szórakozásra, épület-tatarozásra pénzt kiadni. Így van ez egyházunk esetében is. Miután a létfenntartáshoz szükséges részt kifizettük, csak ezután foghatunk bele nagyobb beruházásokba.

1. A nettó jövedelem 1 százalékanak befizetése az egyházközség pénztárába

Ez mindenféle jövedelemre vonatkozik. Előfordulhat, hogy valakinek „kifizetett jövedelme” alacsony, de ezt más módon pótolja. Itt a keresztyén lelkület azt diktálja, hogy lelkiismeretesen járuljon hozzá saját egyházának fenntartásához. Előfordulhat az is, hogy valahol csak terményben tudnak a hívek fizetni. Ebben az esetben az egyháztanács pénzügyi-gazdasági bizottságának feladata, hogy együttműködve az egyházközséggel megtalálja az értékesítés módját és így a hozzájárulást készpénzként bevételezze.

2. Évi 1600 lej személyenként

Ezt az összeget attól függetlenül kell befizetni, hogy kereső-e a személy vagy sem. Ez az összeg hármas célt szolgál:

- a.) A Hittudományi Főiskola fenntartására 800 lej,
- b.) A diaszpóra-plébániák megsegítésére 400 lej,
- c.) Az érseki központ fenntartására 400 lej

Ha az egyházközségben valaki képtelen lenne fizetni, ennek pótlását helyileg bizonyára sikerül megoldani. Az 1992-es hivatalos népszámlálási adatok szerint a gyulafehérvári főegyházmegyének kb. 492.000 római katolikus híve van. Az említett intézmények finanszírozása csak akkor válik lehetővé, ha minden egyes katolikus után az 1600 lej a főegyházmegye pénztárába, illetve bankszámlájára kerül.

3. A főegyházmegyét érintő gyűjtések

Bizonyos intézmények, szervezetek működtetése úgy válik lehetővé, ha évente ezek megsegítésére az érsekség általános gyűjtést szervez. Ezek a következők:

- a.) A főegyházmegyei Caritas szervezet munkájának támogatására évente kétszer, Szent Erzsébet napjához közel eső vasárnap és egy nagyböjti vasárnap.
- b.) A főegyházmegye iskoláinak támogatására évente egyszer, nagyböjtből.
- c.) Természeti katasztrófa esetére, ha erre vonatkozó külön döntés születik.

4. Az egyházközség által szervezett gyűjtések

Az egyháztanács pénzügyi-gazdasági bizottsága elhatározhatja, hogy helyi anyagi problémáik megoldására rendkívüli gyűjtést szervez. Ez történhet templomjavítás, testvér-egyházközség megsegítése, javadalmazás stb. céljából.

5. Egyéb anyagi források, amelyek az önellátást segíthetik

a.) *Adományok.* Ezek bel- és külföldről egyaránt származhatnak. Jótevők, barátok, ismerősök, vállalkozók stb. sietnek megsegíteni egyházunkat. Mindkét esetben nagy segítséget jelentenek az egyházközségek és az egyházmegye részére. Különösen nagyobb beruházásoknál lehet érezni e segítyek fontosságát. Lassan azonban elapadnak a nagyobb külföldi támogatások. Ezért fontos, hogy ennek pótlását átvállalják belföldi adakozók, mint például a tehetősebb vállalkozók, akik a törvény értelmében is támogathatják, segítyezhetik egyházukat.

b.) *Perselypénzek.* Ezekből a bevételekből mindig jelentős mértékben lehetett és lehet ma is bizonyos kiadásokat pótolni, illetve fedezni. Remélem, hogy ez a forrás továbbra is képes lesz az egyházközségnek és ezen keresztül egyházmegyénknek anyagi segítséget biztosítani.

c.) Egyházi szolgáltatásokért adott hozzájárulások. A temetések és más alkalmak során befizetett összegek sok esetben – különösen nagyobb egyházközségeknél – olyan forrást jelentenek, amelyet nem lehet figyelmen kívül hagyni.

d.) Más jövedelmek: bérházak, üzlethelyiségek, temetők, földek stb. Gondos kezelésük napjainkban komoly bevételekkel járhat.

Nagyon bízom abban, hogy a leírtak nyomán az egyházközségek hívei és lelkészei közösen megtesznek mindent annak érdekében, hogy a szolidaritás szellemében sikerüljön fenntartanunk önmagunkat. Különösen nagy szerep hárul az egyháztanácsok pénzügyi-gazdasági bizottságaira, amelyeknek tagjai – az adott helyzetet értékelve – megoldásokat kell hogy találjanak pénzügyi problémáikra.

(1994. szeptember)

Az egyháztanács pénzügyi bizottsága

Az önellátás és önfinanszírozás érdekében kell 1995. október 15-ig minden egyházközségben megszervezni a Pénzügyi Bizottságot. Ezt az 1313/1995. számú, július 18-án kiadott érseki körlevél írja elő. Erre azért van szükség, mert a lelkészek a megszorított lelképásztori munka mellett nehezen találnak időt arra, hogy anyagi-pénzügyi kérdésekkel hatékonyan foglalkozhassanak. A bizottság elnöke a helyi plébános, aki mellett az egyházközség lélekszámától függően 2-6 személy fog tevékenykedni. A szabályzat ezt pontosan meghatározza. A jövőben így az egyháztanács keretében lesz egy olyan csoport, amely a szükséges pénzalapok előteremtésére vonatkozóan javaslatokat tesz, a felhasználásról döntéseket hoz és pénzügyi vonatkozásban „kifelé” a plébánossal együtt képviseli az egyházközséget. A bizottság tagjai számára ez megtisztelő, ugyanakkor azonban felelősségteljes feladat.

A főegyházmegye szervezetileg plébániákból tevődik össze. Az érseki központ, valamint az egyházmegyei intézmények, szervezetek, hivatalok csak akkor tudnak rendeltetésüknek megfelelően működni, ha a plébániák anyagilag támogatják őket. Ezért a bizottságok figyelme nem korlátozódhat csak a helyi egyházközségekre, hanem figyelniük kell az egyházmegyére is. A plébániáknak kell biztosítaniuk azokat az összegeket, amelyek működtetni képesek a mindannyiunkat érintő intézményeket. Csak néhány ilyen közös érdekeltsgű területre szeretnék utalni. A papképzés mindig szívügye volt a híveknek. Ez ma is érezhető. Erre az egyházmegye minden egyes katolikusa – a csecsemőktől az öregekig – „köteles” évente 800 lejt befizetni. Ez konkrétan egy üveg belföldi sör ára. További üveg sör árát kell befizetni abba az alapba, amelyből a szórvány-, illetve szegény plébániákat kell segíteni és az érseki központot finanszírozni. Hasonlóképpen támogatni kell a katolikus iskolaügyet, illetve az egyházmegye caritas-tevékenységét is. Ilyen célra gyűjtéseket kell szervezni. Amennyiben mindenki jövedelmének egy százalékát egyházi „adóként” az említett célok érdekében szívesen megajánlaná, anyagi problémáink enyhülnének. Igaz, sokan elszegényedtek. De vannak, akik tehetősebbek, ők biztosan többre képesek és hajlandók. Így megtörténne a kiegyenlítés. Ha arra gondolunk, hogy minden kereső személy havonta 10-20 ezer lejt szó nélkül kifizet adóként az államnak, akkor az 1 százalék nem sok. Amikor Szent István megszervezte államát és ezzel egyidőben az egyházmegyéket, akkor előírta a dézsma kötelező fizetését. Tisztában volt azzal, hogy a közösségeknek kötelességük önmagukat fenntartani. Így van ez ma is.

Július 12-én a főesperesek összejövetelén a gyulafehérvári érsekségen a főpásztor jelenlétében mindenki egyetértett ezekkel a kérdésekkel. A megoldás, a kivitelezés már inkább próbára teszi az embereket. Ez egyben fokozott szervezési munkát igényel, a gondolatok megosztásának, a javaslatok megvitatásának készségét követeli meg. Az említett bizottságok ebben előrelépést jelenthetnek. Személy szerint nagyon bízom abban, hogy rövid idő elteltével közösen elmondhatjuk, nem is volt olyan nehéz megszervezni az önfinanszírozást. Nagyon örvendének, ha e kérdésekkel kapcsolatban vélemények, javaslatok hangzanának el a nagynyilvánosság előtt, olyanok, amelyek közös ügyünket elősegíthetik. Ha lesz összefogás, ha valamilyen formában mindenki bekapcsolódik ebbe a munkába, szép, kiteljesedő folyamatnak lehetnénk tanúi.

(1995. augusztus 20.)

Közelebb a valósághoz

Beszélgetés a gyulafehérvári főegyházmegye pénzügyi igazgatójával

Petelei Kinga: *Egy éve annak, hogy az egyházmegye pénzügyeit vezeted. Milyenek a benyomásaid?*

Vencser László: Hivatalosan 1994. október 1-től kaptam a megbízást, de a munkát már májusban elkezdtem. Nagy volt bennem a lelkesedés, tele voltam tervekkel, elképzelésekkel. Azóta kijózanodtam. Ma már közelebb állok a valósághoz, amely gyakran lehangol, pedig most már nem lehet az elmúlt negyven évet okolni mindenért, hiszen már a változás óta öt év telt el, és ezért az időszakért már a ma embere felelős. Egy évvel ezelőtt a többség azt gondolta, hogy irányítani fogom az egyházmegyébe a külföldi segélyeket. Én feladatokat másként értelmeztem. Itt ugyanis önellátásra kell berendezkedni és az egyre csökkenő mértékű külső segélyekkel a hiányokat pótolni. Egyesek fordítva szeretnének mindent. Inkább csodálkoznak elképzeléseimen, mintsem hogy megértenék. És – mintha létezne olyan csoport is, amely gátolni próbálná a munkámat.

Petelei K.: *Elképzeléseiddel kapcsolatosan mi a főpásztor véleménye?*

Vencser L.: A pénzügyi/gazdasági igazgató a főpásztor nevében végzi munkáját, kér, könyörög, rendelkezik. Sajnos az évtizedes beidegződéssel élő belső közvélemény mindent, ami nem kifejezetten a püspök szájából hangzik el vagy saját aláírásával jelenik meg, semmisnek tekint. Ez az elmúlt diktatórikus rendszer centralizmusa, amely megbénítja az életet. A főpásztor örvend, hogy pénzügyekkel nem kell foglalkoznia, hiszen más feladatok várnak rá. Az apostolok is diakónusokat választottak a „gazdasági” ügyek intézésére. Azt kell mondanom, hogy elképzeléseimmel érsekünk egyetért, de nincs ideje arra, hogy ezt minden egyes esetben az érintettek tudomására hozza. Őszintén szólva ez neveléses is lenne.

Petelei K.: *Az ország anyagi nehézségekkel küzd. Gondolom, az egyház is.*

Vencser L.: Valóban így van. Téves az az általános nézet, hogy az egyház gazdag. Értem ezen az egyházközségeket, intézményeket, szervezeteket. Hogy mennyire gazdag vagy szegény a jelenlegi helyzetben a helyi egyház, azt az összefogás, ügyszeretet határozza meg. Ebben a közösségben megvalósítható lenne az „autonómia”, vagyis az önfenntartás, önellátás. Mindehhez szükséges a szolidaritás megélése, amely hitbeli és erkölcsi kötelesség. Ez gazdagság és szegénység esetére egyaránt érvényes. Mintha ez kiveszett volna a köztudatból. Segíteni a szegényebbekben (például a szórvány-plébániákon), éppen most nagyobb gondokkal küszködő egyházközségeken (például egyik-másik templomépítő plébániai közösségen), az érseki irodák, a központi struktúrák működését támogatni, a papnevelést biztosítani, az iskolákat felkarolni – ezek lassan feledésbe mennek. Egyetlen példát említek: a papneveldeét és Hittudományi Főiskoláét. Ezek fenntartása az egyházmegyének az április és május hónapokban 50 millió lejébe került. Ezt az egyházközségek kell hogy beküldjék. Ebből az összegből május 20-án 6 millió áll a rendelkezésünkre. Ha valaki ezen elgondolkodik, könnyen levonhatja a következtetést.

Petelei K.: *Hogyan lehet ezen segíteni?*

Vencser L.: Sokat kell róla írni, beszélni. Ez mindenkinek feladata. Éppen ezért nagyon fontos, hogy a világiak megkapják az őket megillető helyet az egyház pénzügyeinek intézésében is. Ők tudnának igazán a lelkész segítségére lenni és átvállalni e feladat végzését. Hiszem, hogy ez hatékonyabb lenne. Ezért minden egyházközségben léteznie kell az egyháztanács által választott és annak keretében működő pénzügyi-gazdasági

gondnokságnak, amelynek elnöke a plébános. Olyan személyekre – nőkre és férfiakra – van szükség, akik a helységben köztiszteletnek örvendenek, szívügyük az egyházközségük és az egyházmegye élete. Ennek megvalósításáról már vannak elképzeléseink.

Petelei K.: *Hogyan látod a jövőt?*

Vencser L.: Ha hajlandók a papok és a hívek a struktúrák átszervezésében közreműködni és a pénzügyi-gazdasági kérdések intézését közösen vállalni, akkor optimista vagyok. Ennek érdekében szükséges jól működő egyházi hozzájárulás/adó-rendszer kiépítése, ebből a pénzből kell élnie az egyházközségnek, ebből kell segítenie a szegény plébániákat és fenntartani a központi (érseki) irodákat. Továbbá intézményeink – mint például a Papnevelde – fenntartására gyűjtéseket kell szervezni. Pontosan be kell tartani a fontossági sorrendet és több éves terv keretében gondolkodni, ami azt jelenti, hogy nem lehet egyszerre mindent megcsinálni.

Amennyiben nem lesz készség az új rendszerek befogadására, az előbb felsoroltakat az emberek nem veszik komolyan, a pap–világi együttműködés nem valósul meg a jó, a tiszta és a világos ügyrend érdekében, nincs bátorságom a jövőről véleményt mondani.

(1995. június)

A csíksomlyói Jakab Antal Tanulmányi Ház ünnepélyes megnyitóján

Kedves Barátaim!

Az 1989-es decemberi változás e régió számára is meghozta azt a szabadságot, amely lehetővé tette korábbi álmok megvalósulását.

A csíksomlyói Jakab Antal Tanulmányi Ház, amely ez év őszén kezdi el működését, e „beteljesülések” egyike. Mint a Gyulafehérvár főegyházmegyei Caritas szervezet első igazgatója, 1990-ben úgy éreztem, hogy az új helyzetben mindenek előtt szükség van egy olyan „szellemi műhelyre”, amely lehetőséget teremt, hogy az emberek megszabaduljanak a diktatúra idejében rájuk kényszerített beidegződésektől és a mai napig akadályozó béklyóktól, hogy hittel átitatott értelmükkel a kor teremtette új helyzetben megtalálják kérdéseikre a megfelelő választ.

Tanulmányi házra van szükség. A helyi Caritas szervezet ezt saját erejéből nem tudta felvállalni. Most mégis itt áll előttünk ez a csodálatos épület és benne egy éppolyan új „létesítmény”, amelyet az emberi szolidaritás épített fel. A támogatók listáját nézve úgy érezhetjük: *Európa* összefogott. Népek adták jelét annak, hogy Európában nem önmagunkért, hanem egymásért kell élnünk. Mindenkinek hála és köszönet a segítségért, az összefogásért. Ebben a sokrétű európai összefogásban ott találjuk a helyi együttműködést is. A Caritas szervezetnek ebbe a munkájába bekapcsolódott az 1994-ben létesített főegyházmegyei Pénzügyi Kamara és elkötelezett módon gondoskodott arról, hogy 1996 őszére a ház elkészüljön. Köszönet a Caritas helyi szervezetének, különösen igazgatójának, hogy ezt az együttműködést elfogadta és ápolta.

A tervezés, kivitelezés ideje alatt nagyon sokak munkája, hozzáállása segített ahhoz, hogy ma itt állhassunk.

Tanácsadás, közös megbeszélés, esetleg vita segített abban, hogy a Tanulmányi Ház ne csak álom, hanem valóság legyen Csíksomlyón. Mindenkinek, aki valamilyen formában hozzájárult e létesítmény felépítéséhez, berendezéséhez, szívből köszönetet mondok a magam és barátom, Szász János Caritas-igazgató nevében.

A tanulmányi ház Jakab Antal egykori gyulafehérvári püspök nevét viseli. Tizenhárom év nehéz börtön után ismét teológiai tanár, majd tíz éven keresztül segédpüspök és ugyancsak tíz évig megyéspüspök. Mindig a megalapozott tudományosság jellemezte. E ház azzal adózik emlékének és munkásságának, hogy nevét viselve falai között helyet biztosít a szellemi tevékenységnek, a tudmánynak, amely a fejlődés és előrelépés garanciája.

Beteljesült egy vízió, de tovább kell álmodni. Meg kell álmodni e régió népeinek, vallásainak összefogását egy szebb, békésebb jövő érdekében. Kívánom, hogy ez a ház legyen „a találkozás helye”, ahol az emberek megbecsülik egymást és nem ellenségként, hanem barátokként élnek, tiszteletben tartva egymás jogait. Remélni szeretném, hogy mindaz, amit az emberi szolidaritás létrehozott, betölti rendeltetését, elmélyíti az összefogás lelkületét és bátorságot ad a további, valós és jövőt jelentő álmok beteljesítéséhez.

(1996. szeptember 17.)

A csíksomlyói Jakab Antal Tanulmányi Ház kínálta lehetőségek

1996. szeptember 17-e óta a Jakab Antal Tanulmányi Ház kapcsán többször lehetett látni a képernyőn Csíksomlyót és környékét, írt róla a sajtó és tudósított a rádió. Mivel a Ház nagyon rövid múlttal dicsekedhet, szükségesnek látszik róla gyakrabban szólni, és írásos formában mindenkinek tudtára adni, hogy a felkínált lehetőségeket nem szabad elszalasztani, ki kell használni mindazt, amiről a diktatúra éveiben csak álmodozni volt bátorságunk.

A Ház nem iskola jellegű, hanem olyan hely, ahol különféle csoportok (120 személy kétágyas szobákban, mindenikben zuhanyozó és WC) kényelmes körülmények között rendezhetnek tanulmányi napokat, hétvégéket stb. Arra is lehetőség nyílik, hogy csak termet és étkezést igényelve egynapos rendezvényen vegyenek részt azok, akiknek ilyet kínálnak. Konyha, ebédlő, előadóterem, bár, a kiszolgáló személyzet kedvessége, szolgáltatászsége lehetővé teszik, hogy mindenki jól érezze magát a Házban.

A tanulmányi ház idővel saját programokkal is fog jelentkezni, amelyek átölelik a szellemi élet különféle területeit: teológia, filozófia, szociológia, gazdaság stb. Ezzel próbál eleget tenni annak a küldetésének, hogy keresztény elveket közvetítve biztosítsa a mai világban élő emberek számára az Istennel való kapcsolat keresését és annak ápolását. Szerencsés helyzetben van a Ház földrajzi fekvése révén, mivel a Mária-zarándokhely lelki sugárzása az ide érkező embereket nem fogja hatás nélkül hagyni. Így a Ház által nyújtott szellemi gazdagodás mellett kínálkozik a lehetőség a lelki feltöltődésre, hitbéli megerősődésre is.

Mindkét esetben – csupán szolgáltatást biztosítva vagy saját programokat kínálva – a ház működtetéséhez pénzre van szükség. Előszámítások szerint a jelenlegi árakat szem előtt tartva az évi összkiadás körülbelül 80.000 német márkának megfelelő összeg. Ebből kell biztosítani a fizetéseket, valamint egyéb költségeket (fűtés, elektromos energia, takarítás stb.). Az összeg nehezen teremthető elő. Ezért szükséges, hogy a ház napidíjat kérjen. Érthető, hogy egyesek a napi szállási-ellátási összeg nagyságát hallva megijedtek. A nálunk általános bérezési mértékek miatt ezt kevesen tudják kifizetni. A hasonló jellegű házak nyújtotta kínálat csak azért képes kisebb összegekért szolgáltatásokat biztosítani, mert támogatóktól kapott segítség révén pótolja a hiányzó összegeket. A Jakab Antal Tanulmányi Ház a rendezvények szervezőivel együttműködve képes ugyanerre. Ennek előfeltétele a távlati gondolkodás és tervezés. Belföldi szponzorok talán néhány napi gondolkodás után megadják a kért segítséget. A külföldi támogatók igényesebbek. Ők pontos tervet, költségvetést stb. kérnek, hosszabb időre van szükségük, hogy a kérelmet elbírálják és segítsenek. A lehetőség azonban létezik, csak okosan kell megközelíteni. Természetesen minden esetben elvárják, hogy saját hozzájárulás is legyen egy rendezvény pénzügyi előkészítésében. Amennyiben a Ház pontos terveket, igényeket kap kézhez és támogatást kér, az anyagi akadályok a rendezvények szempontjából elháríthatók. Itt csupán emberi összefogásra van szükség.

Mindent meg kell tennünk annak érdekében, hogy a Tanulmányi Ház létét értékelve annak kínálatait a közösségek jövőjéért kihasználjuk. Olyan korban, amikor az emberek az elszegényedés peremén találják magukat, az egyháznak – s a Jakab Antal Tanulmányi Ház ilyen egyházi intézmény – feladata, hogy hirdesse a szellemi-lelki-vallási „infrastruktúra” fontosságát és ápolja is azt. A hírközlő eszközök – ahogyan ma legtöbbször nevezni szoktuk: a média – olyan erővel és hatalommal „törnek” a mai ember életére és foglalják el abban a maguk helyét, hogy nem ülhetünk tétlenül. Ezért kell kihasználnunk a Jakab Antal Tanulmányi Ház kínálta lehetőségeket és az anyagi javak fontossága mellett rámutatnunk az szellemi-lelki értékek fontosságára az evangélium szellemében.

(1996. december)

Ne hagyjátok a gyulafehérvári „Teológiát”!

1948 óta együtt tanultak és tanulnak az erdélyi egyházmegyék papságra készülő fiataljai a gyulafehérvári Hittudományi Főiskolán, illetve „papnevelésben”. Így mondja mindenki: a „Teológián”. Az elnevezés azonban mit sem változtat, legalábbis arra vonatkozóan, amiért e gondolatok lejegyzését elhatároztam.

Áldás volt számunkra, hogy Temesvár, Várad, Szatmár, Gyulafehérvár egyházmegyékből származó fiatalok együtt tanulhattunk, vitakozhattunk, barátságokat köthettünk. Gondolom, ezt mások is így érezték. Korábban és később már Moldvából is voltak itt diákok. Mint tanár volt alkalmam őket is tanítani, velük is elbeszélgetni. A különböző régiókból összegyűlt diáksereg képes volt minket rádöbbeneni arra, hogy nemcsak mi vagyunk, hanem mások is élnek ezeken a vidékeken. Nem volt mindig sűrűlődségmentes az élet, de több volt a kellemes, mint a kellemetlen élmény. Mindenki számára gazdagodást jelentett az együttlét.

Az elmúlt évtizedekben az említett egyházmegyék nyugodtan elmondhatták, hogy vannak híveik. Ma már mindenki arról panaszkodik, hogy egyre kevesebben vannak. A Bánátról a német ajkú katolikusok többsége kivándorolt, a szatmári egyházmegyében is hasonló tapasztalható, Gyulafehérvár is ezen az úton halad és persze a váradai egyházmegyében sem kedvezőbb a helyzet. Ez azt jelenti, hogy az egyházmegyék lélekszám szempontjából összezsugorodnak.

Ennek ellenére a változás után egyre inkább hallani olyan megnyilatkozásokat, hogy „Gyulafehérvárra” már nincs szükség, mindenki képes a maga számára papnevelést és teológiai intézetet felállítani. Ilyenkor azt kérdezem, miért kell lerombolni azt, amit különösebb elhatározás nélkül az elmúlt évtizedek olyan csodálatosan összekovácsoltak? Miért nem lehet olyan megoldást találni, amely mindegyik egyházmegyének megfelelne? Miért nem lehet kidolgozni egy „egyházmegyei teológiai intézeti szabályzatot”? Miért nem lehet olyan intézetet létesíteni, működtetni, ahol mindenki egyformán otthon érzi magát? Mert sokan ezt hozzák fel nehézségként, hogy tudniillik „ők csak idegenek” itt.

Hogyan lehet/kell ezen segíteni? Egyedül nem tudok, nem is akarok erre válaszolni. Annyit azonban szeretnék megjegyezni, hogy ebben jelentős szerep jut az egyházmegyék püspökeinek. Nekik kell tudni a közös ügyért közösen lépéseket tenni. Továbbá nagyban függ a tanároktól és nevelőktől, hogy mindenkinek otthont nyújtó „alma Mater” legyen Gyulafehérvár. Ehhez azonban az szükséges, hogy az egyházmegyék képviseltessék magukat tanárokkal! Az új tanévet a Teológia úgy kezdi, hogy a tanári karban csak egy temesvári egyházmegyés tanár van. A többiek a gyulafehérvári egyházmegyéhez tartoznak. Harmadszor a diákok közössége hivatott igazán arra, hogy egymást megbecsülve olyan légkört teremtsenek, amely mindenkit arra indít, hogy közeledjen – a távolodás helyett.

Hangsúlyozom: meg kell menteni a közös Intézetet. Ha ez nem sikerül, sokaknak kell majd mások előtt számot adniuk. Remélem, e sorok visszhangra találnak és lesznek olyanok, akik írógép mellé ülnek vagy tollat ragadnak, és véleményüknek hangot adnak. Mert volt és jelenlegi diákok számára nem lehet közömbös, milyen összetételű diák-közössége lesz a gyulafehérvári papnevelésnek, Teológiának.

(Gyulafehérvár, 1995. augusztus 20.)